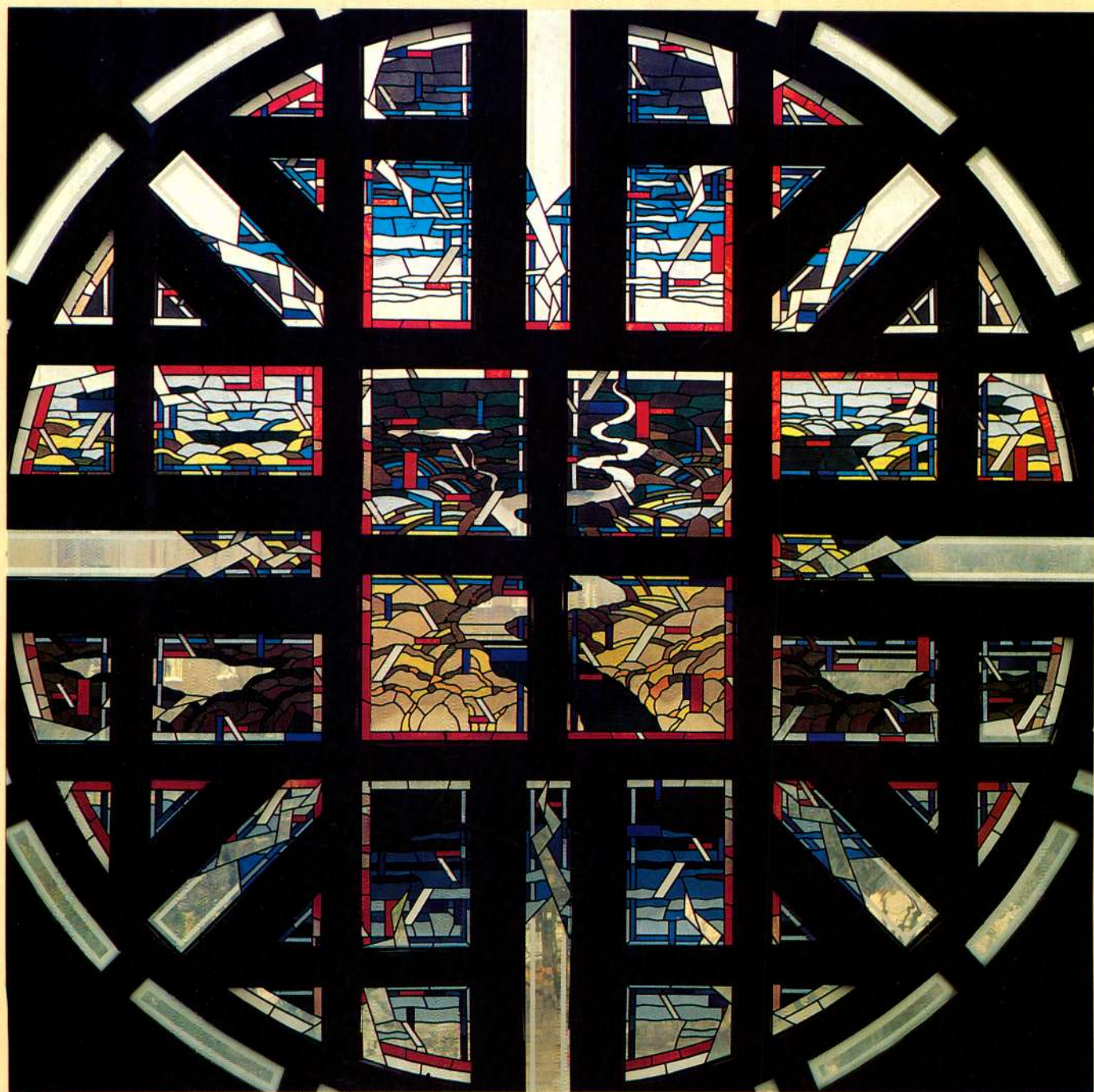

Raamatukogu

ISSN 0235-0351

Eesti Rahvusraamatukogu – 80

6 / 1998

RK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

6/1998

Toimetuse kolleegium:

AILI NORBERG
ANU NUUT
REET OLEVSOO
EVI RANNAP
TRIIN SOONE
KALJU TAMMARU
URVE TÖNNOV
TIIU VALM
ANNE VALMAS

Tegevtoimetaja / Editor ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Keeletoimetaja ELLEN ARNOVER
Tehniline toimetaja TIIU TALI
Kujundus KERSTI TORMIS
Eesti Rahvusraamatukogu fotod:
TEET MALSROOS

Address / Address:
15189 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
«Raamatukogu» toimetis
tel. (372) 6 307 128
faks (372) 6 311 410
elektronpost: enerk@venus.nlib.ee
kodulehekülj:
http://www.nlib.ee/RK_ajak
http://www.nlib.ee/RK_ajakfi_index.html

ISSN 0235 - 0351
Ilmub 6 korda aastas

NORDAN TRÜKK OÜ, 98 T 359

Kolleegidele tähtpäeva puhul

Niisuguse pöördumisega alustasin oma mõtteid ka kümme aastat tagasi ajalehe "Sirp ja Vasar" leheküljel. See oli õnnistav ja põnev aeg. Valitses vabameelne jõulu-meeleolu ja me tulevik näis lootusrikkas. Mäletate ütlust – *qui vivra, verra*. Ja nägimegi! Täna oleme kätte saanud enamiku toonastest unelmatest – vabaduse, oma riigi ja õiguse ise oma asju otsustada, aga kas me rõõmustame nõnda kui aastal 1988?

Tsiteerin lause Tunne Kelami Eesti iseseisvuse taastamise seitsmenda aastapäeva puhul peetud kõnest: "*Eesti taasiseseisvumise imega seostuv võtmesõna on tänutunne.*" Ehk peaksime meiegi seekord suure rõõmustamise asemel hoopis tänutundest käed kokku panema. Et oleme olemas, et algab taas valguse võidukäik, ja meie, raamatukoguhoidjad, tähistame järjekordset tähtpäeva oma riigis ja üsna uues paekindlas majas. Ma pole ammu kuulnud, et keegi meie riigi kohta paar tänusõna ütleks või kirjutaks, ometi oleme kõik seda väärt – sest kõik, mis on head ja kurja, on meie endi tehtud. Millegipärast tahab inimene hea oma arvele kirjutada, aga paha teise kaela veeretada. Selle tõdemusega tuleb küll leppida, aga püüame mõnikord mõelda, mida head tähendab kasvõi oma töökoht Rahvusraamatukogus. Me oleme olnud üsna kaitstud ja hoitud, võrreldes näiteks julma olemusvõitlusega erasektoris, ja see, et meil tuleb pingutada ja ennast ületadagi, on loomulik. Me alles rajame oma riiki, riigi täiustamise eesmärk peaks olema kõige tähtsam. Iseenesest ei teki midagi. Eneseväärikuse hoidmiseks võiks võtta endale mõne kohustuse, mille täitmist saaks ise hinnata näiteks järgmisel tähtpäeval. Ei maksa oodata kogu aeg teiste tänu, pigem tuleks ise olla tänulik selle eest, mis on... või hoopis olemata jäänud. Ning jätkakem endiselt vaimuelu kaitsmist saastamise eest, sest seda mängu me oskame ja see kuulub meie missiooni juurde.

Ikka lootusrikkalt

Maire Liivamets

SISUKORD

■ AVAVEERG	
Kultuuriaasta 1998: Eesti juhtum	Toomas Liiv 4
■ EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU – 80	
Lugejateenindus Eesti Rahvusraamatukogus	
Viis aastat uues majas	
Lühiülevaade hoiuosakonnast	
Lugu Rahvusraamatukogu rahvusbibliograafia keskusest	
RR-i arhiivkogu osakonna tähtpäev	
Autograafe Eesti Rahvusraamatukogu arhiivkogust	
Riigikogu liikmete ja ametnike infovajadus	
Eesti Vabariigi esimene raamatukoguhuone	
Rahvusraamatukogu interjööri muutumine	
Eesti Rahvusraamatukogu direktorite mõtisklusi	
Ludmilla Rass	18
Viivi Kuuspere	19
Rein Koppelmann	20
Ivi Eenmaa	21
Tiiu Valm	22
■ Eesti kooliraamatukogud 1998. aastal: statistika	Heli Priimets 22
■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS	23
■ JUTUTUBA	
Säilitage missioonitunne, väärikus ja optimism: vestlus Tunne Kelamiga	Maire Liivamets 27
■ RAAMATULUGU	
<i>Estonica</i> J. G. Georgi etnograafilises töös	Larissa Petina 29
■ EESTI MÖTTELUGU	
Eesti professionaalse sotsioloogia algus	Rein Ruutsoo 31
■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING	
Eesti raamatukoguhoidjate VII kongress	34
Rahvaraamatukogude sektsioon	Rutt Enok 36
Kooliraamatukogude sektsioon	Ester Sõrmus 37
Teadusraamatukogude sektsioon	Urve Tõnnov 37
Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressile	Jaak Aaviksoo 40
Tartu Ülikool ja raamatukogu	Peeter Olesk 41
Julge pealehakkamine on pool võitu	Maire Liivamets 41
Kas raamatukoguhoidjad oskavad otsida internetist?	Jüri Järs 43
■ SÕNUMID	
Mälestame: Edith Poom	45
Helga Kross	45
■ SUMMARY	45

KULTUURIAASTA 1998: EESTI JUHTUM

Kaksteist kellalööki südaööl, klaasikõlinat, purjus kilkeid, pauke, tuld ja värki, läinud ta ongi, aasta 1998. Otsekui oleks teeneline raamatukogurott tõstnud järjekordse vana/uue kõite rappuvale riulile, raamatu, milles pealkirjaks "Aasta 1998". Kui seda raamatut lapata kultuuri otsiva pilguga, siis – mis jääb pilgu ette?

Kindlasti Eesti Vabariigi 80. aastapäev 24. veebruaril 1998, mida tähistaval banketil president Lennart Meri vapustas kõiki suurema ja väiksema kaliibriga prominente ehk köögertale, öeldes, et Eestis valitseb identiteedikriis: "Rahvas on pettunud. Rahvas ei tunne uhkust oma poliitikute, oma parlamendi, oma erakondade üle, rahvas ei usalda õigussüsteemi ega politseid, rahvas on nõutu. Õhus hõljub küsimus: kuhu lähed, Eesti?" See oli üsna (juubeli)aasta alguses, siis võis veel niimoodi küsida. Juulikuus oli juba selgesti näha, kuhu Eesti läheb. Ootuspäraselt ja loomulikult läks ja läheb Eesti kultuurisündmus(t)ele. Selles osas oli valik rikkalikum kui kunagi varem, kultuuri ja selle sündmusi olid kõik kohad ka provintsis täis, pealinnast rääkimata. Ent kui 1997. aastal oli tipp-sündmuseks sümfooniaorkestriga ilutulestik Võrus Tamula järvel, siis seekord tõusis tippu ilutulestik juba ilma sümfooniaorkestrita ja hoopis Haapsalus. Tegemist oli Ida-Euroopa esimese ilutulestikuvõistlusega, mil nimeks "Firenight 98" ja mis kahtlemata oli kultuur, oli isegi esteetika, sest see oli nii ilus. Tulevärk on kultuuri kroonina kinnistumas eestlaste maailmapilti ja seega asendamas senist laulupidu. Kummalisel kombel näen selles esmajoones eestlaste sõjalise potentsiaali võimsat õitsepühklemist – mis siin ikka enam laulda, kui saab hoopis tulistada miljoneid kroone vastu taevast. See loob lisaks muule positiivsele ka illusiooni korralikult funktsioneerivast õhukaitsest. "Sõnumilehe" andmetel rääkis üks Haapsalu õhutõrjeharjutuse pealtvaataja, et tema ümber kostsid ainult sõnad "vägev" ja "võimas" ja et üksteise võidu olevat küsitud: "Mitu miljonit krooni juba taevasse lennanud on?". See on eriti hea küsimus. Erinevatel andmetel lendas sellel mäletusväärsel juulioöl vastu Haapsalu taevast 1–3 miljonit krooni. Probleeme olevat siiski olnud urineerimisega, sest kui platsil on 20 000 inimest ja ainult 10 keemilist tualetti, siis on raske sajabrotsendilist kaiffi saada. Siit järeldub, et kultuuri juurde kuulub alati ka korralik pissimisvõimalus ehk soliidne WC.

1998. aasta tegelikult kultuurisündmuseks sai asjaolu, mis vist ei olegi sündmus. Mõtlen siinkohal Tammsaare kõige fundamentaalsemat kohalolekut. Aasta algas tema 120. sünniaastapäeva soliidse

tähistamisega A. H. Tammsaare Memoriaalmuuseumis Kadriorus. Intrigeeriva konteksti tekitas seejuures Leonid Treti raamatu "A. H. Tammsaare, nagu teda tundsin" samaaegne ilmumine. Kulminatsioon saabus sügisel, kui ajakirja "Luup" küsitluse tulemusena selgus, et 20. sajandi kõige parem eesti romaan on "Tõde ja õigus" ja et 25 kõige olulisema eestlase hulgas on (mitteametlikult) esikohal seesama Tammsaare. Nii ta siis istub pronksi valatuna, suurena, mõtlevana meie (rahvusoperi) "Estonia" ja meie soomlaste ehitatud ning peamiselt soomlaste tarbitava "Viru" kolosskompleksi vahel kunagisel turuplatsil, saatepartiiks postmodernse putkaarhitektuuri näitena "Uus-Vargamäe," kus saab kohvi juua ja litsi lüüa. Nii ta tõepoolest seal istub, üksinda ja ometi meie kaas-aegsena, olulisemana Pätsust ja Palusalust, olulisemana kõikidest köögertaalidest ja vesiroosidest, olulisemana isegi tõest ja õigusest. Just see Tammsaare kohalolek turul, tema pidev turulolek – kas monumendi või 25-kroonise rahatähe või mentaalse lähtepunktina – on igikestev sündmus eesti kultuuris. Me oleme tänulikud ja oleme võlgu.

Kultuuriaasta 1998 kvintessentsi näen siiski Tammsaare kõrval olevas "Estonia" hoones, mis sai kui (soomlaste projekteeritud) Eesti rahvuslik kunstitempel valmis 1913. aastal, mis põles 1944 märtsipommitamisel peaaegu maha, mis sotsialistlikuna taastati 1947 ja mida praegu renoveeritakse nii kapitalistlikumaks kui ka esialgsemaks. Juba ehivad meie ooperimaja katust taas juugendlikud tornikesed, juba on uuendatud kandvaid konstruktsioone. Taas kõlavad ooperisaalis Bizet' "Carmeni" hõõguvad meloodiad ühe mustlastüdruku alatust armastusest, tema pettev "Habanera", mida aastal 1940 Eesti Vabariigi kulminatsioonis ning lõpus laulis Els Vaarman ja mida nüüd esitab Riina Airenne. Elu jätkub, kultuur kestab, kui vaja, siis laulame "Carmenit" ka prantsuse keeles. "Estonia" teatrimaja on eesti kultuuri kvintessents olnud läbi 20. sajandi murrangute ja tulekahjude. Ta on alles, aastal 1998 ta lihtsalt jätkus uuenedes ja uuenes jätkudes. Varsti on ta valmis ja niisama ilus kui lätlaste ooperiteater Riias. "Estonia" puhul sobivad ikka veel Gustav Suitsu 1913. aastal kirjutatud read "Hamleti proloogist", millega tollal see maja avati:

*Näen Eestit tõusvat sünnituste valust,
näen linna ajalugu majades:
mil jõuab meelte tark uus varjusalust,
mil keeltel mängija suur kajades?*

Toomas Liit

LUGEJATEENINDUS EESTI RAHVUSRAAMATUKOGUS

ENE LODDES

teenindusdirektor

Lugejateenindus on raamatukogutöö organiseerimise keskne küsimus. Lugemissaalides toimuv peegeldab meie võimet muutuva aja ja infoühiskonna nõuetega kaasa minna.

Oluline samm RR-i lugejasõbraliku keskkonna kujundamisel astuti *erialaosakondade* loomisega, kuhu on haaratud kõik raamatukogu põhitegevused. Seega anname soovitusi teavikute komplekteerimiseks, koostame rahvusbibliograafia väljaandeid, erialabibliograafiaid ja -andmebaase, raamatunäitusi ja infotrükiseid, vastame lugejate päringutele, kasutades teatme- ja infotöö eri vorme ja meetodeid. Praegu on meie raamatukogus välja arendatud mitme olulise eriala spetsialiseeritud teenindus.

Raamatukogunduse teabetuba on keskendunud raamatukogunduse, bibliograafia, infoteaduste alasele informatsioonile, pakudes tuge nii tudengitele kui täienduskoolitust vajavatele raamatukogutöötajatele. **Kunstisaali** on koondatud erialateave kunsti, teatri ja kino kohta. Seal leiab vastuseid ka kartograafiaalaste päringutele. **Muusikasaalis** pakutakse lisaks teatme- ja infoteenustele muusikakuulamisvõimalust, saab klaverit mängida ning noote koju laenutada. **Õiguskirjanduse lugemissaali** konsultandid aitavad lugejaid Eesti ja teiste riikide seaduste, rahvusvahelise õiguse ning rahvusvaheliste organisatsioonide dokumentide leidmisel. **Teatme-**

saal pakub teatme- ja infoteenuseid valdkondadest, mida erialasaalides ei ole. Esile tuleb tõsta Euroopa Nõukogu Info- ja Dokumentikeskust ning Euroopa Liidu Infokeskust, kelle tegevus väljub raamatukogu raamidest. Nende keskuste teabe levik ja edastamine on praegu üleriigiliselt tähtis ja vajalik. Lisaks lugemissaali teenustele pakuvad kõik erialaosakonnad süvateenindust erialaspetsialistidele ja teadlastele (valikteadistus jmt.). Parlamendiinfo keskuse ja Euroopa Liidu Infokeskuse ülesanne on teenindada Riigikogu (taustinformatsiooni kogumine, valikteadistus, refereerimine, Riigikogu trükiste koostamine jne.). Parlamendiinfo keskuses töötavad peale õigusele ja rahvusvahelistele organisatsioonidele spetsialiseerunud infotöötajate ka poliitika- ja majandusküsimustele keskendunud töögrupid. Lähitulevikus on kavas avada teadustöötajatele süvateenindusega lugemissaal.

Viimastel aastatel on meie raamatukogus avatud seitse **välisriikide kultuurisaali**, kus iga riik tutvustab oma eripalgelist kultuuri, kirjandust ja keelt. Tänu kultuurikontaktidele ja tihedatele sidemetele saatkondadega korraldatakse neis seminare ja raamatunäitusi, toimuvad kohtumised kirjanikega jne.

Võtmeküsimus erialaosakondade ja ka kultuurisaalide töös on personali koolitus, sest siin töötavad erialateavet hästi valdavad

infospetsialistid, kes peavad olema ka asjatundjad vastaval lisaalal. Meie raamatukogus on koolitusele aasta-aastalt üha rohkem tähelepanu osutatud. Pidevõpe toimub õigusküsimustele ja rahvusvahelistele organisatsioonidele spetsialiseerunud infotöötajatele. Osaletakse ka teiste erialade seminarides, kursustel ning loengutel. Kultuurisaalide töötajaid koolitavad vastavate riikide esindused.

Tänapäeva spetsialiseeritud infoteeninduse eelduseks oli **elektroonilise informatsiooni** kasutuselevõtt. Esimesed otsingud sidusežiimis INION-i ja Üleliidulise Raamatupalati andmebaasides tehti toonasel teatmebibliograafia osakonnas 1989. aastal. 1992. aasta sügisel avanes juurdepääs internetile. Samal aastal saabusid raamatukokku ka esimesed kompaktandmeplaatidele salvestatud andmebaasid (Kongressi Raamatukogu kataloog, Suurbritannia ja Soome rahvusbibliograafia jmt.). Ühtlasi sõlmiti leping Riigi Arvutuskeskusega Eesti seaduste täistekst-andmebaasi *Estlex* kasutamiseks. 1993. aasta jaanuaris lõpetati parlamendiinfo keskuses ajakirjanduses ilmunud artiklite kartoteekide täiendamine ning alustati andmebaaside loomist, mis kiirendas oluliselt päringutele vastamist ja avardas tunduvalt otsivõimalusi. Kui algusaastail koondus kogu elektrooniline informatsioon (nii kompaktandmeplaadid kui sidusotsing) parla-

mendiinfo keskusesse, siis praegu saab päringutele vastamisel kasutada interneti teenuseid ja CD-ROM-e kõikides erialaosakondades ja kultuurisaalides. Kasvanud on nii bibliograafiliste kui täistekstandmebaaside arv, laienenud on sidusotsingu võimalused. Tähtsamad infotehnoloogia vahendusel kättesaadavad informassiivid Rahvusraamatukogus on: ETA, BNS-i ja Reuteri uudised, *First Search Service*'i andmebaasid, Euroopa Liidu sidusandmebaasid jt. Kulutused elektronilise info ostmiseks kasvavad pidevalt, tulevikus peaksid nad moodustama 50 protsenti komplekteerimissummadest.

1997. aastal avati ÜRO Arenguprogrammi toetusel esimesed **arvutitöökohad lugejatele** – avati internetisaal, kus soovijad võivad lisaks internetiotsingule kasutada ka elektronposti teenuseid ja tekstitöötlusprogrammi. Kaks korda nädalas toimuvad siin ka interneti algkursused. Arvutitöökohtade vähesus ongi Rahvusraamatukogu lugejateeninduse kõige nõrgem koht. Olukorra lee-

vendumist ja paranemist loodetakse eelkõige integreeritud raamatukogusüsteemi INNOPAC juurutamisest, mis võimaldab kõigile juurdepääsu raamatukogu elektronkataloogile. Lisaks on kavandatud töökohad iseseisvaks infootsinguks teatme-, õiguskirjanduse ja parlamendi lugemissaalis ning elektrooniliste ajakirjade lugemiseks pealugemissaalis. Pealugemissaalis ja perioodika lugemissaalis luuakse ka artiklite bibliograafiliste andmebaaside otsinguvõimalused.

Eesti Rahvusraamatukogu oma üheteistkümne lugemissaaliga on suur ja keerukas ning pidevalt arenev organism. Alustatud protsessi kaudu loodame Rahvusraamatukogust kujundada asjatundliku teenindusega ja lugejasõbraliku infokeskuse.

27. veebruaril täitus viis aastat päevast, kui Eesti Rahvusraamatukogu vastvalminud majas Tõnismäel avati ukсед. Oli alanud uus etapp raamatukogu elus.

Esmakordselt Rahvusraamatukogu ajaloos sisenesid lugejad avarasse, spetsiaalselt raamatukogu tarvis projekteeritud hoonesse. Raamatukogutöötajate kohuseks jäi aga hoonete sisu andmine. Raamatukogu tuli muuta lugejasõbralikuks info- ja kultuurikeskuseks. Loomulikult töid uuenenud tingimused kaasa ka muudatusi lugejateeninduses.

Kõigepealt kaotati lugejate vanusepiirang. Ent laste lubamine teadusraamatukokku on tekitanud vastakaid arvamusi nii teiste raamatukogude kui ka oma töötajate seas. Kui me aga mõtleme ruumikitsikusele, milles vaevlevad nii lasteraamatukogu kui linnaraamatukogud, omandab see otsus hoopis olulisema tähenduse. Kooliraamatukogud ei suuda juba ammu õpilaste kasvavaid infovajadusi rahuldada. Tänapäeva gümnaasiumiõpilastele esitatakse nõuded on vaieldamatult kõrgemad kui mõned aastad tagasi. Uurimistööde ja referaa-

Laenuosakonna töötajad novembris 1998.

VIIS AASTAT UUES MAJAS

SIRJE ROOGNA

laenuosakonna juhataja

tide koostamiseks vajab tänane õpilane teatmeteoseid ja populaarteaduslikku kirjandust, mida kooliraamatukogus sageli ei leidu.

Uus nähtus Eesti ühiskonnas on viimastel aastatel avatud erakõrgkoolid. Kui traditsiooniliselt kuulub ülikooli juurde ka raamatukogu, siis paljudel uutel erakõrgkoolidel see puudub. Nii ongi märkimisväärselt kasvanud tudengite arv meie raamatukogu lugejaskonna hulgas, tuues endaga kaasa hulgaliselt probleeme. On selge, et raamatukogul ei jätku kõikidele soovijatele vajalikus koguses trükiseid.

Rahvusraamatukogus saab trükiseid kasutada kohapeal, välja arvatud noodid, mida laenutatakse muusikasaalist koju. Kuna teavikute hinnad iga aastaga kasvavad, suudab meiega raamatukogu hankida trükiseid väga piiratud eksemplaride arvuga (eestikeelseid 2–5 eksemplari, millest üks on arhiivkogu säilitus-eksemplar; võõrkeelseid ühe eksemplari). Raamatukogu aga külastab päevas kuni 2000 lugejat. Trükiste kohalkasutamise korral saab lugaja peaaegu alati soovitud väljaande. Kojulaenutuse puhul ei suudaks me seda tagada.

Kui vanas raamatukogus Toompeal oli kokku sadakond lugejakohta, siis uues majas on neid üle tuhande. Lugejatele on avatud erialasaalid: õiguskirjanduse, muusika-, kunsti-, raamatukogunduse ja teatmesaal, kus lisaks trükistele on võimalus kasutada ka elektroonilisi andmebaase. Soovijate käsutuses on 22 ühe- ja kahekohalist individuaal tööruumi. Nende kasutamine on küll tasuline, kuid märgatavad hinnasoodustused kehtivad doktorantidele, magistrantidele ja üliõpilastele.

Tõhus samm raamatukogu muutmisel lugejasõbralikumaks oli trükiste paigutamine avariilitele. Raamatukogu ligikaudu 3,5 miljonist trükisest on 80 000 uuemat ja enamkasutatavamat avariilitel. Avariilid on muuten raamatukoguhoidja töö iseloomu – laenutajast on saanud konsultant. Raamatukoguhoidja on toodud leti tagant lugejate keskele.

Lisaks raamatutele leiab lugeja avariililt kahe viimase aasta ajakirjad ja jooksva aasta ajalehed. Erialajakirjad asuvad vastavates erialasaalides, üldise sisuga ajakirjad ja ajalehed perioodika-saalis. Perioodikaväljaannete pideva kallinemise tõttu on nõudlus nende järele raamatukogus suurenenud. Perioodikasaal on olnud raamatukogu avamisest saadik ülekoormatud. 1995. aasta suvel kahe tööruumi arvel tehtud saali laiendus leevendas küll pisut olukorda, kuid ei lahendanud probleemi täielikult. Asi muutus paremaks käesoleva aasta mais Endla tänava korpuse esimesel korrusel 30-kohalise ajalehtede saali avamisega, kus võib üleriites värsked päeva- ja nädalalehti lugeda. Trükiseid, mida lugemisaalides ega avariilitel ei leidu, saab hoidlast tellida. Lugejate registreerimine, trükiste tellimine hoidlast ja laenutamine on olnud algusest peale automatiseeritud. Tänu uuele süsteemile saab lugeja soovitu kätte poole tunni jooksul. Algul liikus tellimus küll vastavale hoidlakorrusele toru- e. pneumoposti abil. 1994. aastal asendati see aga hoopis otstarbekama printeredastusega. Kui soovitud trükis puudub, siis on võimalus see tellida raamatukogudevahelise

laenutuse teel teistest kodu- või välismaa raamatukogudest. Trükiste saatekulud tuleb aga tellijal tasuda. Faksiaparaadi ja arvuti abil on võimalik tellimused varasemast tunduvalt kiiremini edastada. Parimad RVL-i koostööpartnerid on Põhjamaade, Saksamaa ja Suurbritannia raamatukogud.

Viimastel aastatel on Rahvusraamatukogu teinud head koostööd välisriikide saatkondade ja teiste organisatsioonidega. Ühisprojektide toel on avatud seitse uut riike tutvustavat lugemissaali, mis trükiste ja teiste infokandjate kaudu annavad ülevaate nende maade kultuurist, keelest, ajaloost, poliitikast ja kirjandusest. 1994. a. juunis avas esimesena ukseid Rootsi ja Põhjamaade saal, mis käesoleva aasta kevadel sai uuenenud ilme ja täiendati kirjanduse osas. Juba järgmisel aastal avati Salzburgi ülikooli õigusteaduse professori Jüri Uibopuu initsiatiivil ja Austria valitsuse toetusel Austria tuba. 1996. a. realiseerus kaks uut projekti: Saksa lugemissaal, mille avamist toetasid Saksa saatkond ja Goethe Instituut ning Prantsuse saal, mille loomisel olid koostööpartneriks Prantsuse saatkond ja Prantsuse Kultuurikeskus. Šveitsi lugemissaali avamist 1997. a. toetas lisaks Šveitsi saatkonnale ka kultuurifond Pro Helvetia, varustades saali kirjandusega. Käesoleva aasta oktoobrikuus avatud Ladina-Ameerika saali loomise idee tuli Venetsueelas elavalt väliseestlaselt Arne Roostnalt. Venetsueela Vabariigi saatkonna toetusel avatud saalis on riilulitel valdavalt hispaaniakeelsed Ladina-Ameerika riike tutvustavad trükised. Enamik saale on varustatud multimeedia ja audio-videotehnikaga, võimaldades juurdepääsu interneti andmebaasidele, otsida infot CD-ROM-idelt, vaadata videosid ja kuulata muusikat.

Viis aastat uutes töötingimustes pole olnud kerged, aga õnneks on lugejad leidnud tee meie raamatukokku. Ja selle nimel on tasunud pingutada ning vaeva näha.

LÜHIÜLEVAADE HOIUOSAKONNAST

TEA SEIN

osakonnajuhataja

Järgmisel aastal tähistab hoiuosakond oma 45. aastapäeva. Esi- mesed andmed osakonna moodustamise kohta pärinevad 1. juunist 1954. Kogude säilitamiseks ja lugejate paremaks teenindamiseks olid kogud mitme osakonna vahel jaotatud. Ruumpuuduse tõttu asusid mõned hoidlaruumid väljaspool raamatukogu, kust töötajad töid trükiseid alles järgmiseks päevaks. Kõige mahukam raamatuhoidla oli Nevski katedraali keldris ja kõige kaugem koht, kuhu tuli sõita, oli Ohtu mõis Harju rajoonis.

Hoiuosakonna sektoritest on välja kasvanud tänane kunstide teabekeskus, haruldaste raamatute osakond, arhiivkogu osakond ning säilitus- ja ennistusosakond.

Uues majas töötab hoiuosakond oma kuue sektoriga viiel korrusel. Osakonna valduses olevasse põhikogusse kuuluvad raamatud, ajakirjad, ajalehed, mikrofilmide kogu ning reservkogu. Põhikogu teavikuid laenutatakse kõikidele lugemissaalidele. Suur osa trükistest on deponeeritud lugemissaalidele ning enamik neist on paigutatatud avariilule. Niisiis, suur osa meie raamatunimetustest on teiste kätes.

Kahjuks peavad ajalehtede ja ajakirjadega töötavad raamatukoguhoidjad lisaks teenindamisele ka asendada lugejate poolt rikitud eksemplare, mis on aeganõudev tegevus.

Lähtudes raamatukogu komplekteerimisplaanist oleme hakanud rohkem tähelepanu pöörama kogude puhastamisele vananenud kirjandusest. Kuigi hoidlad

on avarad ja veel ruumi jätkub, on selline liikumine raamatukogule iseloomulik.

Aegade jooksul on kogusid paigutatud mitmel viisil. Erinevad paigutusviisid (formaadilis-järjenumbri- keelelis-liigiline jne.) kehtivad eri kogude hoidlates

tänaseni. Kogu paigutuse (kohaviitade) paljusus nõuab hoidlatöötajatelt küll nende põhjalikku tundmist, kuid on jätnud meie vanemad ja väärtuslikumad kogud tervikuks. See on võimaldanud ka osa endise Riigiraamatukogu kogusid arhiivkogus endisel kujul säilitada.

Teavikute pidev kasutamine eeldab kogude pidevat jälgimist.

Meie reservkogu koosneb peamiselt 19. sajandil ilmunud eesti- ja võõrkeelsetest trükistest – põhiliselt küll saksakeelsest kirjandusest. Reservkogu juures töötab trükiste läbivaatamise komisjon, kuhu kuuluvad Voldemar Miller, Hans Jürman ja Rein Aru, kelle abi vana raamatu hindamisel ja suunamisel on olnud väga suur. Nende poolt läbivaadatud trükiseid on suunatud põhikogusse,

Hoiuosakond novembris 1998.

aga ka rariteetide kogusse ning annetatud muuseumidele ja teistele raamatukogudele. Osa kirjandust jääb reservkogusse edasi ning nendest moodustub uus varukogu. Varukogusse jäämise põhjuseks võib olla juba põhikogus olevate väärtuslike raamatute (sh. *Estonica*) dubletteksemplarid ning väljaanded, mis sisaldavad huvitavaid templeid või sissekirjutusi.

Varukogusse suunatakse ka osa humanitaarabina raamatukogusse saabunud ja komisjoni poolt läbivaadatud kirjandusest. Uue varukogu kohta koostatakse elektronkataloog. Lisaks bibliograafilisele kirjele sisestatakse andmed ka kõite seisukorra kohta, raamatus olevad templid, sissekirjutused, pühendused ja ekliibrised.

Reservkogu oma hinnalise sisuga moodustab väärtusliku kultuuripärandi, mida on lugejatel võimalik kasutada konsultandi abiga.

Juba aastaid kestnud probleem on vanade ajalehtede säilivuse tagamine. Helsingi Ülikooli Raamatukoguga sõlmitud koostööprojekti raames on tehtud viie viimase aasta jooksul palju tööd. Projekti eestvedajaks on olnud hoiuosakonna mikrofilmimise sektor. Rahvusraamatukogus puuduvate ning defektsete aastakäikude üksiknumbrid on saada-val lepingupartneritel Eesti Akadeemilisest Raamatukogust ning Tartu Ülikooli Raamatukogust. Lahkesti on oma abi andnud ka Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu. Käesolevaks ajaks on lõpukorral ajalehtede mikrofilmimine aastatest 1918–1940. Edasi jätkub töö juba meie raamatukogule kuuluva filmikaameraga, mistõttu RR jääb ka kaamera negatiivi alaliseks säilitajaks.

Tänu säilitus- ja ennistusosakonnale, kes jälgib hoidlate temperatuuri, õhukoostist ja -niiskust ning analüüsib välistegurite mõju hoidla mikrokliimale, on paranenud ka trükiste hoiutingimused.

LUGU

RAHVUSRAAMATUKOGU RAHVUSBIBLIOGRAAFIA- KESKUSEST

SILVI METSAR

RB keskuse juhataja

Alustada tuleks algusest ehk aastast 1992. Rahvusraamatukogu komplekteerimisosakond asus Toompeal, Kohtu 4, ühes majas kataloogimisosakonna ning muusikaosakonnaga. Uhkest hoonest, mis sõjaajal oli kuulunud Soome Vabariigi saatkonnale, ning kelle valdustes on see ka nüüd, oli kurja saatuse tahtel ning inimeste kaasabil saanud must, kõle, sooja mittepidav ning katkiste ahjude tõttu permanentselt suitsuvingune jubedus. Rahulolu oli täielik, kui kolisime 14. aprillil 1992. aastal Tõnismäe uude majja, D-korpuse kolmandale korrusele. Uued ruumid olid avarad valged ja soojad. Aga ka uusi kohustusi tuli uksest ja aknast. Et asi selgem oleks, lisan: kuni 1997. a. 1. septembrini tegutses nüüdne rahvusbibliograafia keskus (RB keskus) komplekteerimisosakonna nime all.

Kuna 1991. a. augustis liideti Raamatupalat ja Rahvusraamatukogu üheks asutuseks, siis anti komplekteerimisosakonnale üle osa endise Raamatupalati kohustustest: sundeksemplari hankimine ning nende registreerimine, trükitoodangu riiklik statistika. 1992. a. kogusime ning registreerisime sundeksempelare, mis olid saadetud nii raamatukogule kui ka Raamatupalatile. Lisaks uutele ülesannetele alustasime rahvusvahelise raamatute standardnumbri ISBN süsteemi juurutamist. Selleks tuli läbi töötada hulk teistes riikides publitseeritud

juhendmaterjale, luua arvuti-programm standardnumbrite arvutamiseks, luua sidemed ISBN rahvusvahelise keskusega.

Komplekteerimisosakonna ülesannete hulka kuulus tol ajal (kuni 1994. aastani) ka Venemaal ning teistes SRÜ riikides väljaantavate teavikute komplekteerimine ning tasuliste sundeksemplaride registreerimine ja RR-i kogudesse suunamine. Eesti krooni tulekuga pidime üle vaatama Venemaal ilmuvate perioodiliste väljaannete tellimise, sest hinnad olid mitmekordselt tõusnud. Nende probleemide arutamiseks kutsusime kokku Tallinna teadusraamatukogude – TPÜ raamatukogu, TTÜ raamatukogu ning Akadeemilise Raamatukogu – komplekteerijad. Vaatasime läbi varasemate aastate komplekteerimisnimekirjad ning püüdsime perioodikatellimuste osas kokku leppida, et lugeja millestki olulisest ilma ei jääks. Need olid esimesed samud teadusraamatukogude komplekteerimise koordineerimisel.

Keerukas oli olukord ka Eesti trükiste komplekteerimisel. Varem tuntud-teatud tellimisplaanid enam ei ilmunud, kirjastused olid muutunud omandivormi. Sellega kaasnes suuremate kirjastuste jagunemine väiksemateks ja uute kirjastuste teke. Uusi trükikodasid kerkis nagu seeni pärast kosutatavat vihma. Ka kirjastamistegevuses algas turumajanduse ajastu. Kuigi ajutise iseloomuga ja vaid valitsusmää-

ruse kujul, andis trükiste sundeksemplaride saatmise kord 8. maist 1992 Rahvusraamatukogule õiguse nõuda trükikodadelt viis sundeksemplari trükitud raamatutest ning kaks eksemplari perioodikaväljaannetest.

Järgnes tõsine töö: trükikodade väljaselgitamine, sundeksemplaride loovutajate ning kirjastuste andmebaasi koostamine. Seda tööd toetas jõudsalt Eesti rahvusliku ISBN keskuse tegevus, tekkis võimalus kontrollida sundeksemplaride laekumist ISBN kontrolldeksemplaride ning ka ISBN registri kaudu.

1992. aastast sai komplekteerimisosakond ülesande koostada Eesti trükistatistikat. Kogemused ning ka oskused sel alal olid puudulikud ning nii mõnigi tarkus tuli läbi otsingute, vaidluste, kompromisside. Statistika aluseks olid UNESCO soovitusel, Raamatupalatis kasutusel olnud Moskva Üleliidulise Raamatupalati eeskirjad jäeti kõrvale. Tunnustuseks oli fakt, et Eesti Statistikaamet võttis kasutusele Rahvusraamatukogu esitatud trükiste statistika uue aruande vormi. Statistikal lisandus oluline töö, mida teeme samuti alates 1992. aastast. Nimelt esitab Rahvusraamatukogu kord aastas tõlkekirjanduse nimestiku UNESCO väljaandele *Index Translationum*.

Rahvustrükiste komplekteerimine on kulgenud käsikäes sundeksemplaride hankimisega. Probleeme oli ja neid jätkub tänase päevani väikeste kirjastustega, üksikkirjastajatega, kes ei tea või taha teada sundeksemplari seadusest, rahvusbibliograafia tähtsusest rahvuse kirjalikus mälus registreerimisel. Palju on ära tehtud perioodiliste väljaannete sundeksemplaride hankimisel. Pärast trükivabaduse algust on ilmumist alustanud/katkestanud/lõpetanud/taasjätkanud sadu nimetusi ajalehti, ajakirju, väikelehti. Väikelehtedeks loeme (oleme selle klassifitseerimise alal konsulteerinud ka Tartu ülikooli ajakirjandusosakonna õppejõududega) valdade, asutuste, organi-

satsioonide väljaantavaid lehti, k. a. infolehti, mida ei saa üldreeglina tellida ega ka ajakirjanduslevi kaudu osta. Seega on niisuguste väljaannete sundeksemplaride hankimine seotud trükikodade kui sundeksemplari saatjate seaduskuulekuse ning sundeksemplari hankija hoolikuse ning suutlikkusega. Juhtub, et saame mõne väljaande neljanda või viienda numbri ja alles siis algab eelnevate numbrite tagajamine, saamaks täiskomplekti raamatukogu arhiivkogule ning võimalust registreerida väljaande numbrid rahvusbibliograafias.

1998. a. algul valmis teenindusdirektor Ene Loddese juhtimisel Rahvusraamatukogu teavikute komplekteerimise juhend. See on oluline samm kogude kujundamisel. Juhendi koostamisel võeti aluseks UDK liigitus ja sellele lisaks ka komplekteerimise tasandid: A-tasandil komplekteeritakse teavikud võimalikult täielikult, B-tasandil valikuliselt ning C-tasandil eesti kirjanduse puhul lisatakse teavikule ei osteta, vaid piiratakse raamatukogusse hangitud sundeksemplaridega. Komplekteerimise juhendi kohaselt on Rahvusraamatukogu kui teadusliku humanitaarraamatukogu peamiseks komplekteerimisobjektiks teavikud humanitaar- ja sotsiaalteaduste valdkondadest. Rahvusraamatukogu peamiseks komplekteerimisobjektiks on teavikud, mis ilmuvad Eesti territooriumil, välismaal eesti keeles ja *Estonica*-teavikud. Parlamendiramatukoguna peame komplekteerima õiguse, majanduse, poliitika jt. ühiskonnateaduste teavikud – pidades silmas riikliku infovajaduse rahuldamist. Raamatukogu komplekteerimispoliitika kaudu arendame ja kujundame oma lugejaskonda.

1994. aasta märtsis oli komplekteerimisosakond jõudnud oma arengus tasemeni, mis võimaldas alustada raamatute rahvusbibliograafia koostamist. Raamatute bibliokirjed, mis alates 1994. aastast olid koostatud monograafiade kirjeldamise rahvusvahelistest reeglitest ISBD(M) lähtu-

des, sisestati ohjesüsteemi FoxPro abil andmebaasi Kroonika. Rahvusbibliograafia väljaande koostamise projektrühma (Janne Andresoo, Kersti Naber, Ülle Soosalu, Silvi Metsar) ühistööna valmis komplekteerimisosakonnas "Rahvusbibliograafia. Raamatud" esimese kvartalivihiku sisuline ülesehitus, trükimakett ja kujundus. Esimene raamatute jooksva rahvusbibliograafia väljaanne valmis trükikojas "Aldus" 1995. a. jaanuaris. Selleks ajaks oli loodud tegus sundeksemplaride hankimise süsteem ja väljaandeid komplekteeriti operatiivselt. Otsustasime hakata välja andma ka uute Eestis ilmuvate raamatute nimestikku, mille esimesed numbrid valmisid katseliselt arvuti-väljatrükina ning paljundusena. Nähes/kuuldes vajadust sellise väljaande järele, alustasime "Uued Eesti Raamatud" trükkimist juba suuremas koguses ning väljaannet võis tellida Rahvusraamatukogu kirjastusosakonna kaudu. 1997. aasta kevadest ilmub sama väljaanne kaks korda kuus ka elektroonilisel kujul internetis Rahvusraamatukogu koduleheküljel.

Raamatute bibliograafilise kirjeldamise professionaalse taseme oleme saavutanud tänu **Janne Andresoo juhitud rahvusbibliograafia töörühma** tegevusele. Maha oleme jäänud aga perioodika bibliograafilises kirjeldamises. Mainitud tööloik anti komplekteerimisosakonnale 1995. aastal ning pärast nimetamisväärsed jõupingutusi jõudis **Leie Juha töörühm** käesoleva aasta kevadeks nii kaugele, et **sai trükivalmis koondväljaanne "Eesti rahvusbibliograafia. Perioodika"**, mis sisaldab aastatel 1994–1997 Rahvusraamatukogusse hangitud perioodiliste väljaannete bibliokirjed. Antud bibliograafias puuduvad jätkväljaannete bibliokirjed, mis vastavalt 1991. a. Rahvusraamatukogus kehtestatud korrale olid kirjeldatud kui raamatud. Olukorda tahame lahendada eesti **perioodika rekataloogimise projekti kaudu, mida juhivad Milvi Triik ja Luule Joost**. Kavas on

koostada rahvusbibliograafia andmebaas, mis sisaldab bibliokirjed kõigist Eestis ja välismaal eesti keeles ilmunud perioodikaväljaannetest, sealhulgas ka jätkväljaannetest.

Alates 1995. aasta aprillist tegutseb tollase komplekteerimisosakonna koosseisus ka Eesti ISSN rahvuslik keskus. Keskuse kohusteks on anda eesti perioodikaväljaannetele ISSN-tunnus, saata ISSN-formaadis bibliokirjed ISSN rahvusvahelisele keskusele Pariisi ning pakkuda toimetajatele ja kirjastajatele konsultatsioone, mis puudutavad perioodika väljaandmisega seotud probleeme, näiteks jadaväljaande nimetuse tähtsus väljaande identifitseerimisel, kaubakoodi ning standardnumbri seos, väljaande kujundamine (pealkirja-, ISSN-, EAN-koodi väljaandesse paigutamine), elektrooniliste välja-

annetele standardnumbri andmine jms.

Elektrooniliste väljaannete ning mittemuusikaliste auviste kirjeldamine rahvusbibliograafias on RB keskuse päris uus tööloik. Valmis tõlge e-väljaannete kirjeldamise rahvusvahelistest reeglitest ISBD(ER) ning alates 1999. aasta jaanuarist, kui käivitub INNOPAC-i kataloogimismoodul, asume bibliograferima ka e-väljaandeid.

Tulevast aastast muutub trükis ilmutate bibliograafiaväljaannete süsteem. "Eesti Rahvusbibliograafia. Raamatud" hakkab ilmuma kuuviikuna, st. kord kuus ning aasta koondväljaandesse lisatakse Rahvusraamatukogu kunstide teabekeskuse poolt kaardiväljaannete rahvusbibliograafia kirjed. "Uued Eesti Raamatud" jätkub vaid elektroonilise ajakirjana, trükiväljaande vii-

mane, 12. number ilmub 1999. aasta jaanuaris. "Eesti Rahvusbibliograafia. Perioodika", mis sisaldab 1998. a. perioodikaväljaannete kirjed, ilmub plaanikohaselt 1999. a. I poolaastal ning on tellitav Rahvusraamatukogu avalike suhete osakonna kaudu. Viimane number RB keskuses koostatavast ajakirjade, jätkväljaannete ja kogumike artikleid registreerivast bibliograafiast "Artiklid" ilmub 1999. a. alguses. Artiklite registreerimine jätkub elektroonilises andmebaasis, mille koostamisest võtab osa enamik ELNET Konsortsiumisse kuuluvaid teadusraamatukogusid. Trükis seda ei avaldata. Raamatukogud, kellel ei ole internetti, saavad tellida artiklite andmebaasist välja- trükke.

Rahvusbibliograafia Keskus novembris 1998.

RR-i ARHIIVKOGU OSAKONNA TÄHTPÄEV

HELLE REMMELT

sektorijuhataja

Eesti Rahvusraamatukogu arhiivkogu jõudis 1. novembril oma olemasolu kuuekümneme kolmanda aastani. Arhiivkogu hooldamiseks ja lugejate teenindamiseks loodud **arhiivkogu osakond** tähistas aga 1. oktoobril oma kümnendat sünnipäeva.

Arhiivkogu hooldajate ring ja staatus on aegade jooksul olnud küllaltki erinev. 1976. aastal loodud depoo hoiu- ja teenindusosakonna koosseisu kuulus ka 1978. aastast alates arhiivisektor, seepärast tegelesid 1978. aastani arhiivkoguga raamatukogu hoiuosakonna töötajad. Arhiivisektori ülesanne oli Eestis väljaantud trükiste säilitamine ja laenutamine lugejatele. 1984. aastaks oli sektoris kolm töötajat: sektorijuhataja, vanemtoimetaja ja raamatukoguhoidja. 1988. aastal otsustati seoses töömahu suurenemisega luua arhiivkogu paremaks hooldamiseks ja lugejateeninduse parendamiseks arhiivkogu osakond. Asukohaks jäi endiselt Lasnamäel asuv depoo. Esimeseks osakonnajuhatajaks sai Enda Joala, kes varem oli töötanud arhiivisektori juhatajana. 1993. aastast juhib osakonda Silvi Kurbel. Osakonna praegune koosseis komplekteerus arvuliselt alles 1990. aastate keskel. Käesoleval ajal kuulub osakonda 11 töötajat.

1992. aastal valmis Rahvusraamatukogu uus hoone Tõnismäel. Algas kolimine. Arhiivkogule mõeldud hoidlad valmisid hilinemisega ja nii tuli osakonnal oma väärtuslikku kogu mitmel korral kolida.

Arhiivkogu trükiste arv ulatub 300 000 piirimaile. Eesti trükis on aegade jooksul kannatanud mitmeid repressioone ja nii on mõnigi raamat meie kogus ainu-eksemplar. Sellest tulenevalt on meie lugejate arv suhteliselt suur, ulatudes aastas keskmiselt nelja ja poole tuhandeni. Arhiivkogu osakonnas asuvad ka teatmaterjalid – eesti ajakirjanduse analüütiline kartoteek, personaalia kartoteek, 1939. aasta administratiivse jaotusega kohakartoteek (linnad, alevid, maakonnad, vallad) jm.

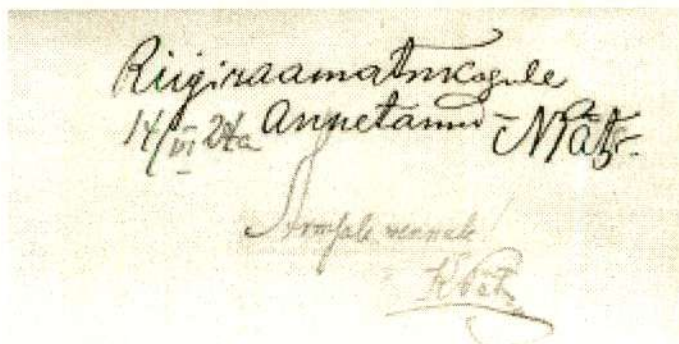
Kuna osakonna hooldada on unikaalne kolleksioon, tegeldakse intensiivselt ka säilitus-ennistus küsimustega, nii koolituse kui praktilise tööga. Paljud trükised vajavad füüsilise seisundi tõttu restauraatori abi, restaureerimisele suunamiseks peab teadmisi omama aga ka raamatukoguhoidja. Samuti korraldab osakond näitusi, millest üks, "Autograafe Eesti Rahvusraamatukogus" inspireeris kirjutama artikli.

Autograaf – mis see on? Teatmeteosed annavad järgmise selektuse: autori omakäeline tekst, kiri, sissekirjutus raamatus vms. Enamikul juhtudel on tegemist nime kirjutamisega ehk autogrammiga. Autograafid omavad nii teaduslikku kui kogumisväärtust. Paljude raamatukogude ja muuseumide juures on olemas eraldi autograafide kogud. Eestis on teatum ehk **Tartu Ülikooli Raamatukogus olev F. L. Schardiuse autograafide kogu**.

Eesti Rahvusraamatukogu arhiivkogusse on kogu olemasolu kuuekümneme kolme aasta jooksul talletatud sadu autograafe. Suur osa neist on saadud otsese pühendusega Riigiraamatukogule või hiljem Rahvusraamatukogule. Palju autograafe on tulnud koos ostudega, ka kingituste ja annetustena.

Arhiivkogu väärtuslikumaid autograafe on kindlasti Konstantin Pätsi autograaf 1901. aastal ilmunud raamatus "Eestimaa talurahva seadus". Nimetatud raamatu "toimetas eesti keelde" noor jurist K. Päts. Tõlkija on raamatu kinkinud "armsale vennale", kelleks on Nikolai Päts. Viimane, hariduselt vaimulik (oli lõpetanud Riia vaimuliku seminari vaimulikukandidaadi kraadiga) töötas aastatel 1920–1924 Riigiraamatukogu direktorina. 1924. aastal annetas ta venna kingitud raamatu raamatukogule.

Eesti diplomaatia *grand old man*'i **Ernst Jaaksoni autograafide hulgas on arhiivkogus tähelepanuväärseim tema kaaskiri Julius Seljamaa raamatule "Päikesepaisteline" revolutsioon".**

AUTOGRAAFE EESTI RAHVUS- RAAMATUKOGU ARHIIVKOGUST

HELLE REMMELT

Kiri pärineb E. Jaaksoni viimase Eesti külastuse ajast. 1920-ndatel aastatel töötas E. Jaakson noorema ametnikuna Eesti Vabariigi Riia saatkonnas. Saadiku ja *chargéed affaires*'na Riias (1922–1928) töötanud Julius Seljamaa andis E. Jaaksonile ümberkirjutamiseks oma 1917. aasta revolutsiooni käsitleva raamatu "Päikesepaistelise" revolutsioon" käsikirja. Tänutäheks töö eest kinkis J. Seljamaa oma 1924. aastal trükist ilmunud raamatu koos pühendusega ka E. Jaaksonile. Nagu kingisaaja on hiljem kinnitanud, hindas ta saadiku pühendust kõrgelt. Praegu asub raamat arhiivkogus.

Huvipakkuv autograaf on ka Jakob Hurda pühendus "Vana kandle" I köites 1875. aastast, millega ta tänab vanavarakorrajaid. 1920-ndatel aastatel annetas folklorist ja poliitikategelane Oskar Kallas Riigiraamatukogule üle tuhande trükise oma kogust. Selleks oli mitu põhjust. Nimelt soovis O. Kallas küll teetada raamatukogu, aga teisalt polnud võimalik nii suurt raamatukogu Londonisse ja Haagi kaasa võtta. Kõik O. Kallase annetatud raamatud kannavad tema autogrammi.

1940-ndate aastate alguse pöördeliste aegade käigus on sattunud arhiivkogusse ka kirjanik Aino Kallase autograafiga raamatuid. 1928. aasta lihavõttepühadest on pärit südamlük pühendus tütar Virvele raamatus "Langatonta sähköä". Kallase perekonnas kutsuti ema äiti'ks ja nii seisabki eestikeelse pühenduse all soomekeelne äiti.

1940-aastate lõpust ja 1950-aastate algusest on arhiivkogus autograafidega kontserdikava Ludvig Juhtilt, Zelia Aumerelt, Olav Rootsilt. Eraldi esiletõstmist vajab kindlasti Ludvig Juht. Kontrabassimängijaid-soliste ei ole maailmas palju. Muusikaajalugu tunneb üksikuid juhtumeid, kus kontrabassi on kasutatud sooloinstrumendina. Juhan Aavik määrgib oma "Eesti muusika ajaloo" IV köites (1969): "ülalmainitud kunstniku puhul on tegemist täiesti erilaadse nähtusega... Oma sihile jõuab ta peaaegu iseseisvalt ja omal jõul – iseõppimise teel. Temast kujuneb kõrgklassilise tehnika ja ehtsa muusikalise tõlgitsemisega helikunstnik – virtuoos kontrabassil, mis oma dimensioonidega ning sellest sõltuva ebamugava mängutehnika tõttu on soolopilliks vähem

FAMILY BUSINESS

Anna Murdoch

Eesti Rahvusraamatukogu
Kogule

Anna Murdoch

COLLINS
8 Grafton Street, London W1
1988

sobiv kui ükski teine keelpill." L. Juht sündis 1894. aastal Väägveres ja suri 1957. aastal Bostonis. 1994. aastal tähistati tema 100. sünniaastapäeva ka Eestis ja tema põrm maeti ümber kodumaa mulda. Heliloojalt, dirigendilt ja pedagoogilt Juhan Aavikult pärit autograafid on peaaegu kõik laulusalmilised. "Kõik ma panin paberisse, raiusin kõik raamatusse," kirjutab ta omakäeliselt 1969. aastal Stockholmis ilmunud "Eesti muusika ajaloo" köidetesse.

Jõulise käega on autograafe kirjutanud pianist Käbi Laretei, arhiivkogus leidub tema raamat "En förlorad klang". 1990-ndate aastate alguses külastas esivanemate maad ka ajakirjandusmagnaaadi Ruppert Murdochchi tollane eestlannast abikaasa Anna Murdoch. Viimase pühendus Eesti Rahvusraamatukogule tema raamatus "Family business" on kirjutatud eesti keeles.

Grupp tänapäeva poliitikategelasi on oma autograafid jäädvustanud arhiivkogusse raamatus "Kaks otsustavat päeva Toompeal", mis käsitleb taasiseseisvumise sündmusi Toompeal. Raamatu tiitelhel seisavad Ülo Nugise, Heinz Valgu, Arnold Rüütli, Liia Hänni, Marju Lauristini ja teiste nimed.

RIIGIKOGU LIIKMETE JA AMETNIKE INFOVAJADUS

GIINA KASKLA

RR-i parlamendiinfo keskuse juhtiv spetsialist

Turu- ja sotsiaaluuringute firma Saar Poll viis riigikogu kantselei ja Rahvusraamatukogu tellimisel 1998. aasta jaanuaris läbi riigikogu liikmete ja ametnike seas küsitluse. Mahuka küsimustiku eesmärk oli välja selgitada riigikogu liikmete ja ametnike infovajadus, samuti kõigi riigikogu info-, dokumendi- ja analüüsiteenistustega seotud ootused ja ettepanekud. Ankeedile vastas loodetust tunduvalt rohkem küsitluid. Esialgne prognoos oli 120, kuid tegelikult laekus 149 ankeeti. Vastanutest 74 on riigikogu liikmed ja 63 ametnikud, 12 vastajat jättis oma staatuse määratlemata. Uuring oli teistkordne, esimene korraldati 1995. aastal.

Käesolev kirjutis annab ülevaate ennekõike Rahvusraamatukogu parlamenditeenindusega seotud tulemustest. Tähelepanu on pööratud raamatukogu jaoks olulistele küsimustele: miks raamatukogu külastatakse, millist kirjandust ja teenuseid vajatakse ning millega ei olda rahul.

Kui 1995. a. märgiti raamatukogu külastamise peapõhjuseks tööülesannete täitmist, siis **1998. a. küsitluse põhjal on esikohale tõusnud konkreetse informatsiooni hankimise vajadus**. Tööküsimused, millega kõige sagedamini raamatukogu poole pööratakse on riigikogu liikmetel seotud sisepoliitiliste sündmuste ja esinemisega ajakirjanduses. Riigikogu teenistujate pöördumised on eelkõige seotud seadusloomega. Siit võib järeldada, et parlamendiliige on täna poliitilise otsustaja rollis ning seaduseelnõude ettevalmistamisega tegeleb rohkem asjatundlik personal. See on täiesti loomulik areng, mis on kooskõlas demokraatliku parlamentarismi praktikaga maailmas.

Raamatukogus kasutatavatest materjalidest on esikohal erialane kirjandus (1995. a. käsitluse põhjal teatmeteosed). Teatmeteosed on säilitanud teise koha riigikogu liikmete puhul, amet-

nike puhul on teisel kohal õigusaktide kogumike kasutamine. Ajalehtede-ajakirjade kasutamine on endiselt väga olulisel kohal. Küsitlus osutab, et üllatavalt vähene on informeeritus raamatukogus leiduvatest arvutiandmebaasidest. Üheks põhjuseks võib olla, et seni on neid saanud kasutada vaid raamatukogutöötaja vahendusel. Ilmne on vajadus luua vastavad arvutitöökohad, mis võimaldaksid lugejatel informatsiooni elektroonilistest andmebaasidest ja CD-ROM-idelt iseseisvalt otsida. Loomulikult eeldab see ka raamatukogupoolset lugejakoolitust.

Pingerida eelistatud temaatika osas on riigikogu liikmete ja riigikogu kantselei teenistujate puhul erinev. Riigikogu liikmed vajavad sageli või väga sageli kirjandust järgmistes ainevaldkondades: poliitika (77% vastanutest), sotsiaalküsimused (67%), majandus, rahandus (62%), õigus (57%), haridus (46%), teadus (38%), kultuur (37%), keskkonnakaitse (24%). Ametnikud vajavad sageli või väga sageli kirjandust järgnevalt: õigus (69%), poliitika (41%), majandus, rahandus (38%), sotsiaalküsimused (35%), kultuur (26%), haridus (25%), teadus (22%), keskkonnakaitse (10%). Heameel on tõdeda, et Rahvusraamatukogu komplekteerimispoliitika on nõudlusega vastavuses.

Eesti ühinemine Euroopa Liiduga on mõistagi põhjuseks, miks rahvusvaheliste organisatsioonide dokumentidest on kõige enam kasutust leidnud Euroopa Liidu materjalid. Kahetsusväärne, et Euroopa Liidu infokeskuse avamine Rahvusraamatukogus raha ja arvutite puudusel venis. Teisel kohal on Euroopa Nõukogu ja kolmandal ÜRO materjalide kasutamine. Dokumentide kasutusintensiivsuse poolest võrdväärse grupi moodustavad järgmised organisatsioonid: Balti Assamblee, Euroopa Julgeoleku- ja

Koostöö Organisatsioon (OSCE), Rahvusvaheline Valuutafond (IMF), UNESCO, Põhjamaade Nõukogu, Maailmapank ja Maailma Kaubandusorganisatsioon (WTO). Vähem kui 25% küsitluidest on kasutanud IPU, NATO, WEU, ILO, FAO, WHO, WIPO, ECPRD, IMO ja ICAO materjale.

Hinnang parlamendilugemissaali teenindusele on jätkuvalt hea. Teeninduskiirust ja kvaliteeti loeb heaks või väga heaks ligikaudu 80% vastanutest ja kirjanduse valikuga on rahul 76%. Võrdsel tasemel heaks hindavad kõik vastanud raamatukogu põhiteenuseid: dokumendiotsingut, kirjanduse tellimist ja päringute lahendamist. Küsitlusest selgub, et suhtelist vähe teatakse ja kasutatakse traditsioonilist raamatukogu töövormi – kirjandusnimestike koostamist soovitud teemal. Samuti on vähe tuntud raamatukogudevahelise laenutuse võimalused. Vaatamata Toompeal asuvas parlamendi lugemissaalis 1997. aastal toimunud remondile, on hinnangud interjööri ja töötingimustele endiselt madalad, eriti riigikogu liikmete hulgas.

Riigikogu liikmetest peavad oma töös vajalikuks raamatukogu väljaannet "Riigikogu teatmik" (85% vastanutest), riigikogu tutvustavaid voldikuid ja bulletääne (82%), "Riigikogu kroonikat" (78%), "Eesti ametlike väljaannete bibliograafiat" (62%) ja "Bibliographia iuridica Estonica" (49%). Riigikogu kantselei teenistujatest vajavad oma töös riigikogu tutvustavaid voldikuid ja bulletääne (90%), "Riigikogu teatmikku" (71%), "Riigikogu kroonikat" (59%), "Eesti ametlike väljaannete bibliograafiat" (41%) ja "Bibliographia iuridica Estonica" (37%).

Küsitlus näitab, et RR-i peahoone külastab võrdlemisi väike osa küsitluidest ning seega on arvamusi liiga vähe, et antud sihtgrupi uuringu põhjal järeldusi teha Rahvusraamatukogu teiste osakondade ja lugemissaalide töö kohta.

Uuringu tulemusena on selgunud, et võrreldes 1995. aastaga on infovajadus konkreetsemalt väljendatud ja erineva staatusega lugejast diferentseerunud.

Küsitluse läbiviimine näitab Rahvusraamatukogu ja Riigikogu kantselei heale koostöösidele. Tänu teostajafirma Saar Poll professionaalsele tööle osutus see tulemuslikuks. Küsitlustest saadav tagasiside on raamatukogule väga tähtis, sest annab objektiivse aluse tegevuse hindamiseks ja töö kavandamiseks. Erilist rõõmu valmistab meile, kui meie tööga valdavalt rahul ollakse.

EESTI VABARIIGI RAAMATUKOGUHOONE

PIRET LOTMAN

"Kui on olemas aines, mis peaks arhitekti köitma ja teda loovusele innustama, siis on see avaliku raamatukogu projekteerimine." Umbes nii kõlavad eesti keeles Bibliothèek Nationale'i kavandaja Étienne-Louis sõnad. Prantsuse rahvusraamatukogu vana hoone on püha paik, kus varjul hinnaline teos ja tema valgustatud lugeja.

Ajal, mil Eestis raamatukogu ehitamine päevakorda kerkis, oli kujutlus raamatukogust hoopis teistsugune: raamatuid oli palju, lugejaid palju, raamatukoguhuone olgu avar ja valgusküllane, kõik olgu seal mõnus ja käepärane – ta olgu funktsionaalne.

Kahe maailmasõja vahel ehitatud majad kujundavad meie linna ilmet täna ja veensid meid kadunud Eesti Vabariigi reaalsuses okupatsiooniajal. Maja ei saa valega varjata ega erihoidu peita. Ühtegi raamatukoguhoonet nende majade seas aga ei ole.

Esimene raamatukogu, mida toona ehitada kavatseti, oli Riigiraamatukogu. 1925. aastal oli kõneks vaid juurdeehitis. "Kiiremat lahendust aga nõuab väärnähtus, mis rõhuvalt riigiraamatukogu töö ja tarvitamise peale mõjub: tööruumi puudus lugejaskonnale. Kui keegi kohal töötada tahab, on tema sunnitud lugemistuba ehk koguni ametnikkude tööruumi kasutama, kus temal oma rahuliseks töötamiseks võimalus puudub ja ta tahes tahtmata ametnikkude tööd segab. Et ka riigiraamatukogu magasiniruumid suuruse suhtes praegustele nõuetele enam ei vasta ja teiselt poolt sessamas majas asuvad riigiarhiivi majad kitsaks muutuvad, on Riigisekretääri sellekohasel ettepanekul Vabariigi valitsuse resolutsiooni põhjal

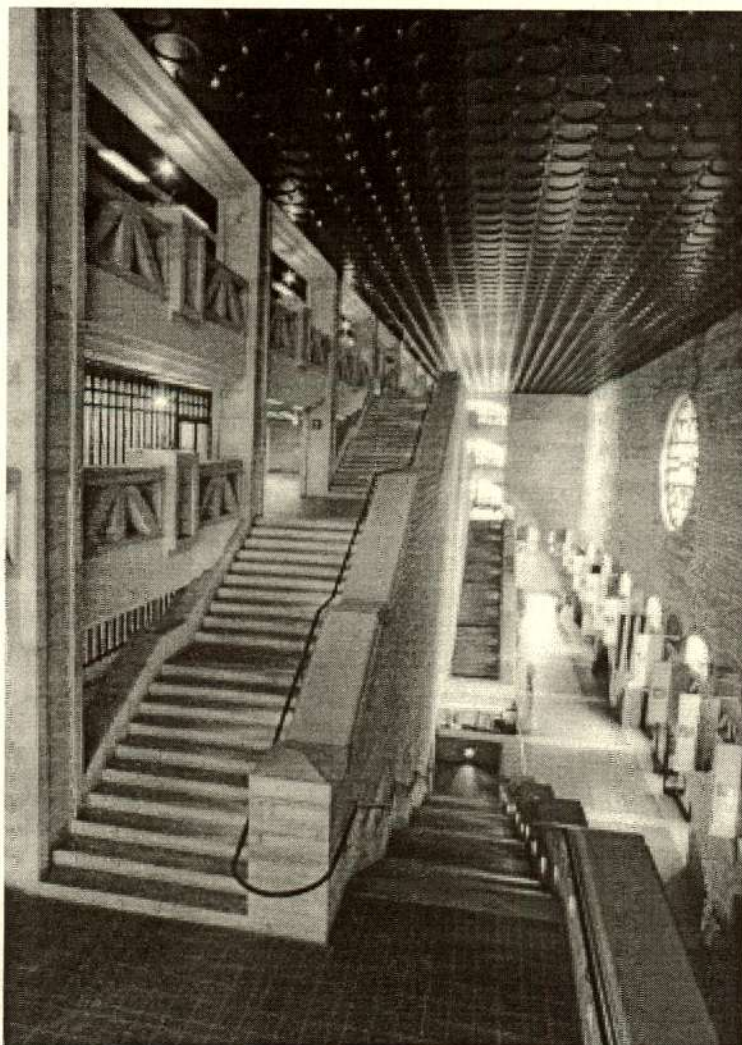
28. XI 1925. a. Teedemeistrile ülesandeks tehtud ühes Riigisekretääri maja juurdeehitamise küsimust kaalumisele võtta." /1/ Soome parlamendiraamatukogu, millest muuski osas eeskuju võeti, valmis Eduskonna hoone juurdeehitisena.

1939. aastaks jõudis teaduslike raamatukogude nõukogu Gottlieb Ney juhatusel aga kindla otsuseni ehitada Riigiraamatukogule Kaarli kiriku kõrvale Tallinna Keskraamatukoguga ühine maja. Eeskuju kavatseti võtta Soome ja Skandinaavia moodsatest raa-

matukogudest. Sellest majast räägiti viimast korda esimesel okupatsioonisuvel.

Sõjajärgseil aastail vajati raamatukogu sama pakiliselt kui varemgi. Enam ei kõneldud küll Skandinaavia raamatukogust, sest Nõukogude Liidus olid moes raamatupaleed. 1946. aasta eelviimasel päeval otsustas Eesti NSV Ministrite Nõukogu läbi viia lahtise konkursi Riikliku Avaliku Raamatukoguhuone projekteerimiseks. /2/ Juba 3. veebruaril 1947 valiti välja August Volbergi ja Peeter Tarvase projekt "20. 11. 46" ning maja pidi kerkima "Estonia"-esise väljaku nurgale. /3/ Hoone pidi valmima saksa sõjavangide kätetööna, ja on hea, et ta kerkimata jäi, olnuks liig rusuv nii lugejale kui linnapildile.

1958. aastal taotles direktor Richard Aare Riikliku Raamatukogu võtmist eeloleva seitse-aastaku ehitusplaani. /4/ Järjekordse direktori järjekordne taotlus "Eesti NSV rahvuslikule raa-

Rahvusraamatukogu fuajee tuledesäras.

matukogule" vähemalt kuus miljonit köidet mahutava maja ehitamiseks pärineb 1967. aastast. /5/ Boris Mikk oli ka ise eeltööd teinud ja Novosibirskis raamatukoguarhitektuuriga tutvumas käinud. Seekordne palve päädis arhitektuurivõistlusega, kusjuures raamatukogu asupaigaks kavandati Mäekalda ja Gonsiori tänava ristumisjoon. 1970. aasta maikuus arutas zürri Riikliku Raamatukogu võistlustöid, kuid ei leidnud ainsatki, mis võinuks muutmatul kujul olla edasise projekteerimise aluseks. Esimene auhind anti Mart Kallingule ja Kalju Valdrele, teise koha pälvisid Raine Karp ja Toivo Kallas. Riikliku Raamatukogu hoone kolmanda projektivõistluse 1982. aastal võitis aga Raine Karp, tol ajal tõusev täht Tallinna arhitektuuritaevas. Toogi Tartu maanteele plaanitud maja jäi paberile. Kuid kolme aasta pärast algasid Raine Karbi uue projekti järgi ehitustööd Tõnismäel, nii nagu kord iseseisvas Eestis oli kavandatud. Hoone ehitati pae-kivist ja Riikliku Raamatukogu direktori Ivi Eenmaa energiast ning võitja jonnist. Kui maja valmis sai, oli Eesti taas iseseisev.

Mõeldes projektideks jäänud majadele, meenub Tartu kaas-aegne peaarhitekt Arnold Matteus, kes oma suurimaks teeneks peab kesklinna säästmist nõukogude arhitektuurist. Seega – hea, et ehitati ja hea, et ei ehitatud.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. 1925. aasta tege-vuse aruanne, f. 1, n. 1, s. 51, l. 11.

2. Eesti NSV MN käskkiri, f. 1, n. 2, s. 6. l. 1.

3. Raamatukogu uue hoone ehitamise puutuv materjal, f. 1, n. 2, s. 17, l. 4.

4. Raamatukogu uue hoone ehitamise puutuv kirjavahetus, f. 1, n. 2, s. 124, l. 11.

5. Raamatukogu uue hoone ehitamise puutuv kirjavahetus, f. 1, n. 2, s. 368, l. 3.

MUUTUSED RAHVUSRAAMATUKOGU INTERJÖÖRIS

TIO TEPANDI

RR-i peakunstnik

1994. aastaks olid lugejad Rahvusraamatukogu uue hoone omaks võtnud, kuigi ehituskrohvi jäljed ilutsesid seintel ja põrandaplaadid tulid kohati lahti. Selles arenevas ja ruumiliselt mobiilses hoones jagus veel palju tööd. Dolomiitseinte puhastamist on jätkunud tänase päevani, pahteldamist ja värvimist on hoone vajanud pidevalt. Noored lugejad on viie aasta jooksul oma roomik-saabastega jätnud lugemissaalidesse kustumatud jäljed.

Rahvusraamatukogu kui kultuurikeskus on kujundatud meie rahvusvärvides. Sini-must-valget kombinatsiooni oleme püüdnud hoida ja võimalikke nüansse aja jooksul juurde leida.

Raamatukogu hea maine loomisel on oluline oma firmastiil – visuaalse identiteedi olemasolu. Selle hulka kuulub ka välja saade-

tavate dokumentide, raamatukogu väljaannete jm. meeldejäädav kujundus. Kavandasin RR-i uue logo, logotüübi ja tüpograafia, mis mõne aasta jooksul on saanud tuntuks ja hästikasutatavaks ametipaberitel, kaantel, reklaamtrükitel, infostendidel.

Hoone interjäär ja ruumide jaotus on aja jooksul pidevalt muutunud. Juurde tuleb spetsialiseeritud lugemissaale. Infostende, infoviitu ja ukseilte nende leidmiseks on pidevalt juurde tehtud. Teiste maade saalide rahvusvärvides logod aitavad samuti lugejatel majas paremini orienteeruda.

Seoses muutustega infoleti töös on seda ruumiosa täiendatud ja ümber kujundatud avaramaks, paranenud on valgustus. Peavestibüüli infostendidele saime tänava projekteeritud valgustid,

Haruldaste raamatute osakonna lugemissaal restaureeritud mööbliga.

mis loovad esinduslikuma ja paremini jälgitava pinna.

Peavestibüülis infoleti vahetus läheduses meenutavad tänuplaadid üksikisikuid ja organisatsioone, kes on RR-i toetanud infokandjate näol või abistanud materiaalselt. Tänuplaadid on tunnistus pikaajalisest sponsorlusest kultuurivaramule. Neid on seinale asetatud aastate jooksul, nad peavad olema väärivad. Soliidse teostaja ja koostööpartneri leidmiseks tuli tublisti vaeva näha.

Peavestibüüli kõrval asuv Eduard Wiiralti galerii on hästi vaadeldav ja nauditav. See on valminud eduka meeskonnatööna, millest meil kõigil oli midagi õppida. Kunsti oleme raamatukogu ruumide ilmestamiseks püüdnud kasutada võimalikult palju – vastavalt võimalustele deponeerime kunstnikelt meile sobivaid kunstiteoseid ja eksponeerime neid saalides. Tähtpäevadeks ja pühadeks oleme pidulikult kujundanud peavestibüüli, saale ja palju muid ruume.

Raamatukogu näitusesaalides, galeriides ja mujal eksponeeritakse näitusi. Näituste korraldamiseks vajalikud alused, vitriinid ja muu inventar on RR-i töökodades valmistatud ja end hästi õigustanud. Seda tööd tehakse pidevalt, arvestades iga konkreetse väljapaneku vajadusi. Näitustest kaalukaim on Eesti Vabariigi teenetemedalite ekspositsioon, mis oma mahult on ajaloolise väärtuse ning tähtsusega. Seda eksponeeritakse haruldaste raamatute kogu saalis.

Raamatukogule vajaliku mööbli valmistamist alustasime oma puidutöökogas juba 1994. aastal. Esimesed lauad, kapid kantseleisse ja peadirektori kabinetti tegid transporditöölised. Meie maja tislerial on tulnud valmistada kõikvõimalikku, alates suurtest ovaallaudadest kuni pehme mööblini. Vanad kontoritoolid tööruumides oleme suuremas osas korrastanud ja katteriide vahetanud. Pidevalt parandatakse lugemissaalide toole ja vahetatakse katteriiet. Õnneks on paranenud kasutatavate materjalide kvaliteet ja

furnituur – tulemus on parem ning peab ka kauem vastu.

Koostöös Rahvusraamatukogu töökodadest alguse saanud firmaga "Verros" on valmistatud mööbel ja täiendatud sisekujundust Toompeal parlamendiinfo lugemissaalis, õiguskirjanduse lugemissaalis, teiste rahvaste ja maade saalides – Saksa, Prantsuse, Šveitsi, Rootsi ja Ladina-Ameerika saalis. Meie majas on valmistatud internetisaali sisustus ja arvutilauad ning meie meistri poolt paigaldatud sama kujundiga flotex-põrandakate. Samuti on meie tislerial valmistatud Endla tänava poolse ajalehtede saali sisustuse.

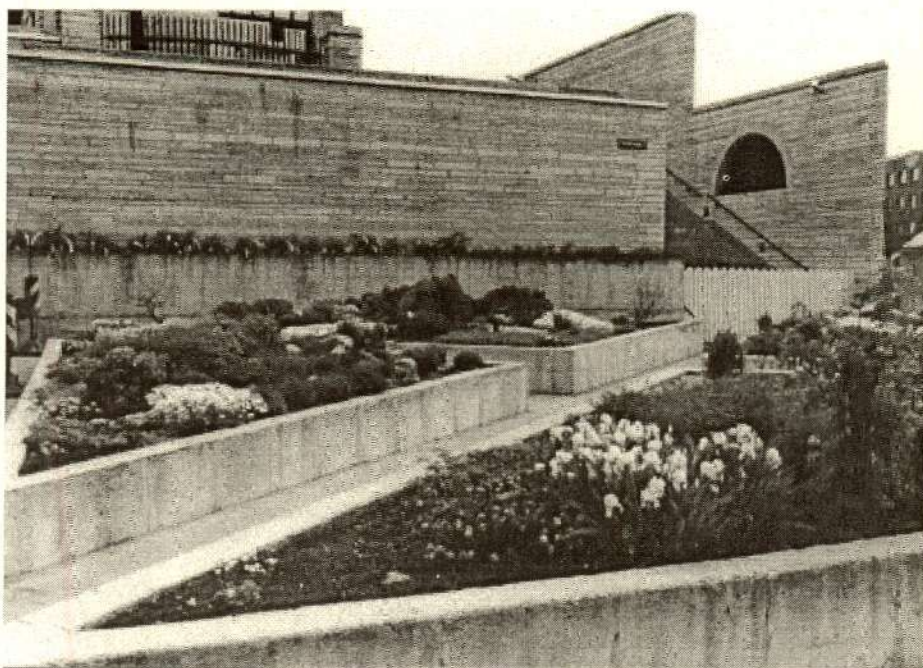
Olen teinud projektid raamatukogunduse teabetoale, Euroopa Liidu saalile, kuppelsaalile. Nurgasaal, auditoorium ja konverentsisaal on saanud täielikult või osaliselt uue viimistluse. Mõni aasta tagasi sisustasime uuesti arhiivkogu saali, haruldaste raamatute osakonna saali suurejooneline mööbel aga on restaureeritud konkursi korras valitud firma poolt. Säilitus- ja ennistusosakonnas on tehtud ulatuslik remont ja valmistatud ruumidesse uut mööblit. Äsja on valminud lugejate kataloogisaali arvutilauad. Hetkel on pooleli peadirektori suure kabineti ümberkujundamine koosolekusaaliks ja

sisustamisel lugejate pakihoiuruum. Tööjoonistena on muu laual kuuenda korruse perioodikasaali, viienda korruse teabekirjanduse saali uued teenindusletid ja kataloogisaali konsultandilauad.

Rahvusraamatukogu on viimastel aastatel osalenud mitmel raamatu-, sisustus-, arhitektuuri- ja koduteemalisel messil. Meie kultuuriruumis on selline tegevus praegu eriti oluline, sest raamatukogu varade kasutamise võimalusi teatakse suhteliselt vähe. Messiboksid oleme kujundanud ise.

Oluliseks kujunduselemendiks Rahvusraamatukogu hoones on sisehaljastus, mis paikneb ca 5 hektaril. Töö elavate taimedega on olnud väga tulemusrikas – roheline maailm täiendab oluliselt siseruume. Rahvusraamatukogu esine haljastus on mitme aasta töö tulemus ja linnapildis täiesti arvestatav nähtus, mõjudes eriti hästi kevadel ja suvel. Sisehoovi haljastusalad on kujundatud kuuseheki, mitut liiki kuuskede ja mägimändidega, kaldpind rododendronite ja sadade kanarbikutaimedega.

Rahvusraamatukogu külastab väga palju lugejaid, seetõttu on hoone ja mööbli kulumisaste väga suur ning sisekujunduse taseme hoidmine vajab pidevat tööd. See nõuab palju aega, vaeva, materiaalseid vahendeid ja paljude inimeste ladusat koostööd.

Rahvusraamatukogu esine haljastus on linnapildis täiesti arvestatav nähtus.

Eesti Rahvusraamatukogul on asutamisest saadik olnud viisteist direktorit. Kui palju ja millises suunas keegi neist raamatukogu tegevust on mõjutanud, on suurel määral sõltunud nii direktori isiksusest kui oludest. Täna ajakirjanumbris meenutavad oma tööaastaid ja mõtisklevad Rahvusraamatukogu koha üle eesti kultuuris Ludmilla Rass (direktori kohusetäitja aastail 1971–1972), Viivi Kuuspere (direktor aastail 1972–1976), Rein Koppelmann (direktor aastail 1976–1984), Ivi Eenmaa (peadirektor aastail 1984–1998) ja praegune peadirektor Tiiu Valm.

LUDMILLA RASS

Mis meenub mulle Eesti Rahvusraamatukogule mõeldes?

Mulle meenub, kuidas ma 1946. aasta sügisel äsja Tartu Ülikooli lõpetatuna asusin bibliograafina tööle tollaegsesse Eesti NSV Riiklikku Avalikku Raamatukokku Toompea lossi kitsukestes ruumides. Ahtakeses lugemisaalis bibliografeerisin "Päevalehte", minuga koos sama pika ja laia laua taga istusid ka üksikud lugejad. Tillukeses naabertoas sumises õhinal probleeme lahendades tollane juhtkond (direktor Helene Johani, Linda Ploompuu, Helmi Masing ja Leida Püss). Kõrvalruumis oli hoidla, kolmal korral erihoidud ning alumisel abiruumid. Ja see oligi kõik! Milline kontrast praegusega võrreldes! Poole sajandiga on raamatukogu läbi teinud tohutu arengu.

Nüüd asub Eesti Rahvusraamatukogu oma avaras päris-kodus, kus on võimalik lähedalt teenindada lugejaid kõige täiuslikumate nüüdisaja meetoditega ja kus "Gutenbergi galaktika" on sümboosis "interneti galaktikaga". Üle kuuekümnepäevase võitluse nõuetekohaste ruumide ehitamise eest on jõudnud lõpule. Aastaid raamatukogu vaevanud ruumiprobleemid on lahenenud ja raamatuvaramad, mis olid üle linna laiali pillatud, on viimaks leidnud turvalise asupaiga. Kes teab, ehk oligi hea, et mitmed ehitusplaanid ellu viimata jäid (see kõlab muidugi julmalt!), sest praegu oleksid need unistushooned oma ehitusstiililt ja ka funktsionaalselt vana-

nenud ja jäänud kitsaks nii raamatutele kui ka lugejatele.

Töötasin praeguses Eesti Rahvusraamatukogus ligi kolmkümmend aastat (1946, 1950–1976; 1947–1950 olin Leningradi Kultuurinstituudis aspirantuuris) bibliograafi, peabibliograafi ja osakonnajuhatajana, pikemat aega teadusdirektorina (1953–1976) ja vahepeal ühe aasta direktori kohusetäitjana (1971–1972).

Nimetatud perioodil alustati ja tehti ära võrdlemisi väikese koosseisuga nii mõndagi, mis praegu vaba Eesti keskses teadusraamatukogus jätkub ja ajastule vastavalt edasi areneb. Nii pandi alus arhiiv- ja haruldaste raamatute kogule, hakkasid ilmuma riikliku bibliograafia väljaanded (alates 1946) ja alustati raamatustatistika koostamist. Valmis mitu raamatukogudele vajalikku käsiraamatut, elavnes raamatukogude metoodiline juhtimine ja teadusraamatukogude töö koordineerimine ning

koolitus. Raamatukogu oli muutumas teaduslikuks uurimisasutuseks raamatukogunduse, raamatuteaduse ja bibliograafia vallas. Trükkis hakati avaldama artiklite kogumikku "Nõukogude Eesti raamatukogundus" (alates 1950. a.), mille jätkajana ilmub 1990. aastast uurimuste sari "Eesti Rahvusraamatukogu toimetised", 1968. aastal trükivalgust näinud RK-st on saanud regulaarselt ilmuv infoväljaanne "Raamatukogu" jne.

Tööd tehti tohutu entusiasmi ja mõnikord isegi öötundideni. Võib nimetada tervet plejaadi töötajaid, kelle tegevust eesti raamatukogude ajaloo kontekstis tuleb väärikalt hinnata – need on Helene Johani, Linda Ploompuu, Helmi Masing, Leida Püss, Endel Annus, Hans Jürman, Kalju Oja, Kaljo Veskimägi, Vaime Kabur, Virve Ernoaar. Teisedki töökad bibliotekaarid täitsid oma ülesandeid innukalt.

Ei saa kuidagi väita, et kõik sel perioodil tehtu tuleb maha kanda kui väärtusetu. Kuigi raamatukogu kui kultuuriasutus oli allutatud jäigale ideoloogilisele suunamisele ja kontrollile, püüdsid eesti kultuuri hoidvad ja arendavad raamatukogutöötajad saavutada kõige kiuste soovitud tulemusi. Tuleb mõista, et oli võimatu täiel määral eirata nõukogulikke ettekirjutusi (näiteks Glavliti raamatute hävitamise aktsioone ja tsensuuri). Nii oli eestimeelseil juhtivail raamatukogutöötajail

hoopiski keeruline tegutseda. Seetõttu tuleb häid algatusi ja saavutusi objektiivselt ja tolerantselt hinnata ning mitte rõhutada, nagu väidab Piret Lotman, et "Raamatukoguteadus, mida Riiklik Raamatukogu keskse raamatukoguna arendama oli seatud, tegeles esialgu küll Eesti raamatukogunduse ja selle ajaloo kohandamisega nõukogude mallidele". Ta leiab, et alles "Kuuekümnendaist aastaist alates on ilmunud ka algupäraseid ja väärtuslikke uurimusi" ("Eesti Rahvusraamatukogu ja tema raamatud". Tln., 1992, lk. 116). Minu arvates ei ole selline interpretatsioon päris õige, sest eesmärgiks polnud mitte "kohandamine", vaid aluste loomine ning Eesti raamatukogunduse arendamine konkreetsetes ajaloolises situatsioonis – ja ka "esialgu" tehti ära palju hinnatavat, nagu eespool mainitud. Areng on väga harva voolujooneline, vaid enamasti jõnksuline. Tähtis on, et eesmärgi poole liigutakse. Kui ka oli mõnel määral sunniivisiline "kohandamine", siis tuleb terad sõkaldest eraldada.

Mäletan, kui raske oli saavutada seda, et raamatukogu asutamise ajaks loetakse 21. detsember 1918. Mitmel korral pöördusime kõrgemate võimude poole, saamata vastust, kuigi taotlusele oli lisatud algusaastat kinnitav Ajaloo Instituudi eksperthinnang. Raamatukogu tegevuse algust dateeriti ikkagi nõukogude võimu kehtestamisest 1940. aastal. Nii tähistatigi 1970. aastal pidulikult 30. aastapäeva. Alles 1988. aastal võis raamatukogu pühitseda oma tõelist juubelit – 70. aastapäeva.

Nii kestab Eesti Vabariigi alguses asutatud raamatukogu identiteet. Tema kujunemislugu on paljuski adekvaatne Eesti riigi arenguga, selle tagasilööride ja edusammudega.

VIIVI KUUSPERE

Mis mulle meenub seoses Eesti Rahvusraamatukoguga

Saan muidugi meenutada Fr. R. Kreutzwaldi nimelist Eesti NSV Riiklikku Raamatukogu kui tänase Rahvusraamatukogu eelkäijat, mis oli küll hoopis teises riigis ja ajastus.

Meenub päev 1972. aasta septembris, kui Kultuuriministeriumi ettepanekul riskisin asuda direktori ametikohale, mis oli mõnda aega täitmata olnud. Teadsin asutuse keerulist olukorda, aga noor inimene on hulljulge. Kujutasin ette ja soovisin südamest, et suudan raamatukogus tagada rahuliku tööühkkonna. Pidasin seda kõige muu kõrval oma esmaeks ülesandeks.

Suhtusin suure lugupidamisega sealsetesse töötajatesse. Nad olid oma ala asjatundjad, mitmekülgsest haritud. Tuntava osa moodustasid nn. vana kooli haritlased või viimaste õpilased. Arvan mäletavat kõiki, kellega otseselt kokku puutusin. Nendega suhtlemine rikastas vaimselt ja minu jaoks oli kogu majal eriline aura. Olin adunud seda juba varem raamatukogu küllastajana.

Muljetavaldav oli Rüütelkonna hoone Toompeal, kus raamatukogu tookord asus. Lugemissaalideks kohandatud kaunite saalide akendest avanesid ilusad vaated nii suvel kui talvel.

Tähelepanuväärsed olid ka kogud. Saali avariitulitel paiknes küll ohtlalt marksismi-leninismi klassikute teoseid, aga arhiivkogus säilitati eesti trükist aegade algusest, toimis erihoid, tegutses rahvusbibliograafia osakond.

Paraku ei laabunud alati kõik sugugi nii, nagu lihtsameelselt olin kujutlenud. Olime paratamatult ajastu ja olude pantvangid. Teatud jõud, kes enamasti ei jätnud endast kirjalikku dokumenti, mõjutasid nii mõnigi kord meie elu. Tuleb meelde juhtum, kui olin ühele väliseestlasele lubanud järgmiseks päevaks erihoiust teda huvitavaid ennesõjaaegseid artikleid. Veel samal päeval tuli mulle "ülevalt" telefoniline keeld. Signaal oli juba enne öhtut jõudnud, kuhu vaja.

Teinekord pidi äärepealt puhkema poliitiline skandaal, kui Riiklik Raamatukogu esitas mingile preemia kandidaerimale luuletaja Hando Runneli. Selles nähti kollektiivi natsionalistlikku meelust. Kultuuriministerium lahendas asja käskkirjalise karistusega. Selle pidanuksin saama mina, aga kuna ettepanekule oli minu komanderingus olles alla kirjutanud asetäitja, siis karistati teda.

Meenub ka üks äge NLKP Keskkomitee ideoloogiaalane kontrollkomisjon Moskvast. Päev või paar enne selle saabumist helistasid head Lenini-nim. Raamatukogu kolleegid, et nad on meie pärast väga mures. Asusime paaniliselt üle vaatama oma loosungeid ja väljapanekuid. Avastasime ehmatusega, et aukohal on ainult skulptor Raudsepa loodud Kreutzwaldi skulptuur, aga Leninit ja teisi parteisuurusi ei kusagil...

Komisjon osutus tõepoolest erakordselt norivaks ja lausa nõmedaks, ei mäleta, et oleks olnud eriti halbu tagajärge, aga kui palju mõttetut aja- ja närvikulu!

Kõigele vaatamata oli palju huvitavat sisulist tööd, mis korvas ebameeldivused. Toimus regulaarselt asjalikke tööarutelusid. Mäletan ajurünnakut rahvusraamatukogu mõiste ja olemuse selgitamiseks jne. Olid kogude-, lugeja- ja lugemisuuringud, mille kohta ilmusid artiklite kogumikud, koostati bibliograafiaid ja metoodilisi väljaandeid jpm. Neil aastail asus tegutsema ka töörühm valmistamiseks ette uue maja projekteerimise lähteülesannet.

Tore, et osutus võimalikuks selle kõige juures olla.

REIN KOPPELMANN

Kui töötasin Riiklikus Raamatukogus, oli meie mureks, miks oleme riiklik ja mitte rahvusraamatukogu. Pöördusime valituse poole, kuid küsimus osutus tabuteemaks ning õiget vastust ei tulnud. Tundus, et asjal on poliitiline aktsent.

Koostöös Villu Tootsiga valmis raamatukogu embleem "RR". Tore oli, et need kaks tähte andsid igaühele võimaluse logo mitmeti mõista – see võis olla riiklik raamatukogu, riigiraamatukogu või rahvusraamatukogu. Kui vaatan praegust embleemi, siis tookordne tundub huvitavam, või oli see lihtsalt selles ajas huvitavam. Praeguseks on soovitu täitunud – raamatukogu on saanud õige staatuse.

Valmis ka uue maja plaan. Selle maja autorid on eelkõige raamatukogu kauaaegsed töötajad Rein Aru, Elli Lipstok, Anne Valmas, tehnilise läbiviija ja tohutu praktilise töö äratelijana Linda Pärnoja, kelle ideid on maja projekteerimisel arvesse võetud. Tööstusprojekti töötajad tunnistasid, et lihtsam on hiiglasliku tööstus-

hoone kui nii suure raamatukoguhoone projekteerimine.

Kõiki meie muresid ja rõõme jagas Ivi Tingre. Tema oli see harvaesinev ministriumiametnik, kes mõistab, et tema töö ongi alluvaid aidata ja nõu anda.

Kahju on, et on küll maja, kuid saamata jäi tookord kogu vajalik tehnika. Pidasime Moskvast NSV Liidu Kultuuriministeeriumiga läbirääkimisi ja raamatukogule oli

õnnestunud külge riputada eksperimentaalse raamatukogu tiitel. See pidi andma võimaluse osta ning rakendada töös kõikvõimalikke teaduse-tehnika uuendusi ja saavutusi, kaasa arvatud täisautomatiseerimine, arvutid jm. On ju suures majas võimatu ilma selleta midagi ära teha.

Nüüdseks on asjad jälle liikuma saanud. Mul on hea meel, et Ivi Eenmaa suutis maja valmis saada sellisel kujul, nagu ta planeeritud oli. See on ühe naisterahva kohta väga tõsine ja suur töö. Müts maha tema ees!

Mul on tõsiselt hea meel, et Rahvusraamatukogu uueks direktoriks sai Tiiu Valm. Ta on kaua töötanud nii raamatukogus kui ka ministeeriumis. Seal suutis ta hoida järjepidevust. Praegu, töötades ise Kultuuriministeeriumi süsteemis, ütlesin, et raamatukogud on teiste kultuuriasutustega võrreldes paremas olukorras – seal on asjad aetud. Paremat kandidaati Rahvusraamatukogu juhi kohale annaks otsida. Arvan, et see võimaldab raamatukogul teha sammu edasi. Raamatukogu arengus on alanud uus etapp, mida juhib tasakaalukas ja asjatundlik inimene.

Hetk Rahvusraamatukogu uue hoone nurgakivi panekult 4. oktoobril 1986.

Rahvusraamatukogu direktor Ivi Eenmaa ja arhitekt Raine Karp nurgakivi panemas.

IVI EENMAA

25 aastat kui üks hetk

Mäletan hästi põuast augustipäeva 1973. aastal, kui asusin tööle metoodikaosakonda.

Õige pea sai mulle selgeks osakonna eriline seotus Kultuuriministeeriumi Raamatukogude Inspeksiooniga. Ivi Tingre targa juhina mõistis, et mõne ministeeriumiametnikuga ei ole võimalik edukalt suunata vabariigi raamatukogude arengut. Nõnda oli ning jäi metoodikaosakond ajustrustiks ja uute mõtete tootjaks terve Eesti jaoks. Osakonna suurte saavutuste hulka kuuluvad üleriigiline rahvaraamatukoguvõrgu korrastamine (tsentraliseerimine), lugemusalaste sotsioloogiliste uurin-gute läbiviimine, raamatukogude arengu prognoosimine, raamatukogu kogude koostise mudelite väljatöötamine jne. Loomulikult tuli koostada ka vastavalt aja nõudele lõputuid soovitusi üldnimetaja all: mida ja kuidas teha.

Rahvusraamatukogust tuli ettepanek ERÜ taastasutamiseks ja siin tehti ära ka kogu vajalik ettevalmistustöö. Juba aastaid anti välja erialainfo väljaannet "Raamatukogu", mis 1990. aastal hakkas taas ilmuma ajakirjana. Rahvusraamatukogu toetab ERÜ-d ja RK-d nii ruumide kui muu vajaliku praegugi.

Metoodikaosakonnas töötasid sellised oma aja raamatukogunduse suurkujud nagu Kalju Oja ja Hans Jürman, Evi Ratassepp, Helje Voosemaa. 1974. aastal tuli pärast instituudi lõpetamist tööle Tiiu Valm. Rein Koppelmani kinnitamisega 1976. aastal direktori ametikohale, muutus raamatukogu sisemine töökorraldus: tehti algust raamatukogu ülesannete täpsustamise ja struktuuri korrastamisega. Ajas tagasi vaa-dates oli see suur samm edasi.

1977. a. tegi Rein Koppelman mulle ettepaneku asuda teadusdirektori ametikohale. Järgnesid seitse väga rasket, aga huvitavat tööaastat, mille sisse mahtus palju. Nimetaksin kahe suure

sotsioloogilise uuringu – "Eesti rahvaraamatukogude lugeja – 77" ja "A. H. Tammsaare ja meie" – läbiviimist, kunstiinfoalase töö alustamist, koondkataloogide kui süsteemi loomise alustamist jne.

Eriliselt pean esile tõstma kohtumist ja koostöö algust Tartu Ülikoolist priiks jäänud Ülo Vooglaiuga. Üle Eesti said tuntuks Lahemaa seminarid, kus räägiti asjadest, millest ei tohtinud mõelda. Just Lahemaa seminaridelt sai alguse rahvusraamatukogu kui institutsiooni vajalikkuse idee läbitöötamine ja hilisem realiseerimine (küll alles 1985. aastal).

Üsna valus on aga tagantjärele tunnistada, et Rahvusraamatukogu loomise idee, mis algul meid kõiki ühendas, sest ta toimis Moskva ülemvõimu vastu, viis hiljem, vabanevas Eestis, meid kõiki suure riiooni raamatukogude vahel.

1984. a. 21. aprillil, jüripäeval, asusin direktori kohuseid täitma. Seisin olukorra ees, kus tule-tõrjujad olid Riikliku Raamatukogu lugejatele sulgenud, uue raamatukogu hoone saamiseks aga polnud lootust. Vahepeal oli sündinud küll mitu projekti, muutunud eeldatavad ehitusplatsid (vanast loomaaiast kuni lastepargini) kuid ees ootas külm tühjus... Kõike tuli otsast alustada.

Ka siis tuli uuesti alustada, kui jäi ära nurgakivi paigaldamine 1985. aasta novembris...

Kõrvuti uue kodu ehitamisega käis ettevalmistus uueks eluks. Tuletan siin kõigile meelde, kuidas tegelikult kadusid Eestis nn. erihoiuosakonnad. Ivi Tingre eestvedamisel käis koos komisjon, kuhu kuulusid peale GLAVLIT-i ja raamatukogude direktorite veel Andrus Pork, Aigar Vahemetsa, Rein Ruutsoo, Hannes Walter ning Toomas Karjahärm. Ja kui mõni ettevaatlik raamatukogutegelane kahtleski, siis Ivi Tingre nõudmisel jäi otsustavaks hääl Rahvusraamatukogust. Täna võib

kindlalt öelda, et Eesti Rahvusraamatukogu oli esimene, kes likvideeris erihoiu ja avas oma varamu kõigile. Rahvusraamatukogule kuulub ka esiroll väliseesti kirjanduse tutvustamisel lugejaskonnale.

Uus kodu aga kasvas ja kogus jõudu. Suurhetkeks oli ja jääb raamatukogu uste pidulik avamine 1993. a. septembris. Täna-seks on teostunud idee rahvusraamatukogust kui kultuuri-, info- ja kommunikatsioonikeskusest, rahvusmälu hoidjast ning maailma kultuuripärandi vahendajast meie riigis.

Tulevik peab andma hinnangu raamatukogu osale parlamendiraamatukoguna uue Eesti riigi ülesehitamisel ja Eesti integreerimisel Euroopasse.

Täna kõiki, kes andsid oma jõu Rahvusraamatukogu loomisele.

TIJU VALM

Sageli määrab esimene töökoht inimese edasise teenistuskäigu kujunemise – nii oli ka minuga, kel raamatukogutöö kogemus algas enam kui paarkümmend aastat tagasi Eesti NSV Riikliku Raamatukogu metoodikaosakonnas. Mis oli mu valiku ajendiks? Raamatukogu töötajate ja lugejate toonaseid olmetingimusi pole võimalik võrrelda tänasega, ning pahatihti mõjusid need mõnele noorele raamatukoguhoidjale nii eemalepeletavalt, et õpitud erialast loobuti eriliste hingepiinateta. Mõjuvaks jõuks kujunes aga vaimsus ja kogemused, mida Riiklikku Raamatukokku koondunud raamatukogunduse säravad tipud uustulnukatele läbi aegade lahkelt on jaganud. Raamatukogus käis siis olelusvõitlus kogude säilimise ja uue hoone ehitamise nimel. Raamatute päästmiseks toimusid nõ. “värskendava vaheldusena” lõputud kolimised, mille käigus keegi ei avaldanud arvamust, et see ei kuulu tema tööülesannete hulka.

Rahvusraamatukogu tänane situatsioon on nii ruumiliselt kui ajaliselt kardinaalselt erinev eelnenust. Kuigi raamatukogul on nüüdisaegne hoone, mida võib nimetada Tallinna ja miks mitte kogu Eesti üheks muljet aval-

davamaks ehitiseks, ei piirdu teenuste osutamise kvaliteet enam ainult olmetingimuste loomisega. Tänapäevane raamatukogu on suuresti dokumentide ja informatsiooni vahendaja, olenemata asukohast – ta muutub kogujast, hoidjast ja trükiste laenuajast ka hindajaks ja vahendajaks. Lugeja ootab üha enam raamatukogult dunaamilisust, vastuvõtlikkust muudatustele ja nende kiiret teostamist.

Toimub uue tehnoloogia rakendamise, mis on nõudnud ja nõuab ka edaspidi raamatukogu töökorralduse kohandamist uue infotehnoloogilise keskkonnaga, tehnilise infrastruktuuri arenda-

mist, normtehnilise dokumentatsiooni ettevalmistamist ning täiendkoolitust rohkem kui kunagi varem. Ma arvan, et praegu on olulisim raamatukogu sise- ja uuenemine. Määrav osa on seejuures täita raamatukogu kollektiivil, kelle tolerantsust ja vastuvõtlikkust uuendustele ja tööpanust ma tahaksin eriti rõhutada. Kahju, et ressursside piiratus ei luba tehtut väärtustada töötasu kaudu.

Rahvusraamatukogu on kujunenud vaieldamatult üheks arvestatavaks kultuurikeskuseks, kus vähemalt kord kuus toimub mingi sündmus, mida meie külalastajad ootavad. See on Rahvusraamatukogu kui teenusorganisatsiooni rolli lahutamatu osa, mida ükski teine institutsioon ei asenda.

Rahvusraamatukogu tegevus on olnud läbi aegade lahutamatu seotud teiste raamatukogudega, oma tegevuse viimasel kümnendil ka rahvusvahelisel tasandil. Koostöö ja ühised ettevõtmised on arendanud meid endid niisama palju kui meie partnereidki.

Tunnetan, et unikaalse 80-aastase Rahvusraamatukogu tegevust uuendades tuleb ühtlasi hinnata ka möödunud, sest kõik loodu on sündinud tuhandete siin töötanud ja praegu töötavate raamatukoguhoidjate sihipärase tegevuse tulemusena.

EESTI KOOLIRAAMATUKOGUD 1997.-98. õ.-a.

	Raamatukogude arv	Teavikuid 31. 08.1998.		Lugejaid	Laenutusi	Külastusi	Raamatukoguhoidjaid
		Põhikogu	Õpikukogu				
1. Algkooli raamatukogud	40	69 510	73 842	4 797	55 789	71 939	38
2. Põhikooli raamatukogud	232	987 877	1 204 161	41 535	628 848	552 336	245
3. Keskkooli raamatukogud	87	1 335 735	1 531 403	42 189	1 609 685	716 559	116
4. Gümnaasiumi raamatukogud	141	2 524 567	3 179 447	97 140	1 708 770	1 508 965	210
5. Õhtukooli raamatukogud	16	59 847	106 003	3 401	24 404	28 735	18
6. Kutseõppeasutuse raamatukogud	52	1 127 950	445 427	24 798	411 501	299 726	67
7. Huvikooli raamatukogud	3	31 789	10 825	888	5 373	4 372	3
8. KOOLIRAAMATUKOGUD KOKKU	571	6 137 275	6 551 108	214 748	4 444 370	3 182 632	697

Andmed pole täielikud, sest 23 kooliraamatukogu põhinäitarvud olid esitatud puudulikult.

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

1998/6

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

685. **Raamatukogud** ja informatsioon inimkonna arenguks : IFLA 63. aastakonverents, Taani, Kopenhaagen, 31.08 - 05.09.1997. - Tallinn, 1998. - 96 lk. - (Uut välismaa raamatukogudes ; 18). - RR.

686. **Raamatukogunduse** bibliograafia 1996. - Tallinn, 1998. - 167 lk. - RR.

687. **Teadusraamatukogud** riiklikus infosüsteemis : teeninduskvaliteedi hindamisest. - Tallinn, 1998. - 145 lk. - (Eesti Rahvusraamatukogu toimetised ; 8) - Rööppealk. ingl. k. - Art. kokkuv. eesti k. - RR, TÜ.

688. **Auger, C. P.** Information sources in grey literature. - 3rd. rev. ed. - London etc., 1994. - X, 170 p. - (Guides to information sources). - RR.

689. **Library Trends**. Vol. 46, N 4. Qualitative research. - Champaign, IL, 1998. - P. 597-789. - RR.

690. **Speicherbibliotheken** - digitale Bibliotheken : Wissen verteilen und bewahren. - Frankfurt am Main, 1998. - VII, 211 S. - (Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie ; Sonderheft 70) - Art. saksa ja ingl. k. - EAR.

691. **Tal** vid återinvigningen av Kungl. biblioteket, den 2 juni 1997. - Stockholm, 1998. - 26 p. - (Acta Bibliothecae Regiae Stockholmiensis ; 59). - EAR.

692. The **new** review of information and library research, vol. 2, 1996. - [London, 1996]. - 235 p. - RR.

*

693. **Balas, J.** Copyright in the digital era // Computers in Libr. - 1998. - Vol. 18, N 6. - P. 38-40. - RR.

694. **Bender, D. R.** American copyright reform : a long, strange trip // Information Europe. - 1998. - Vol. 3, N 3. - P. 6-7. - RR.

695. **Bibliotheksrecht** : Ein Bericht für die Zeit vom 1.1. bis 30.6.1998 - Redaktionsschluß für den Beitrag: 30.6.1998 // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. - 1998. - Jg. 45, H. 5. - S. 525-532. - EAR, RR, TTÜ, TÜ.

696. **CECUP** : European Copyright User Platform extended to Eastern and Central Europe // Information Europe. - 1998. - Vol. 3, N 3. - P. 15. - RR.

697. **Cox, J. E.** The changing economic model of scholarly publishing : uncertainty, complexity, and multimedia serials // Libr. Acquisitions : Practice and Theory. - 1998. - Vol. 22, N 2. - P. 161-166. - RR, TÜ.

698. **Dow, R. F.** Using assessment criteria to determine library quality // J. of Academic Librarianship. - 1998. - Vol. 24, N 4. - P. 277-281. - RR, TTÜ.

699. **EXPLOIT** : Pan-European Exploitation of the Results of the Libraries Programme // Information Europe. - 1998. - Vol. 3, N 3. - P. 18-20. - RR.

700. **Gould, S., Watkins, J.** International co-operation : the role of the IFLA offices for UAP and international

lending // J. of Librarianship and Inform. Sci. - 1998. - Vol. 30, N 3. - P. 195-199. - RR, TTÜ.

701. **Haines, M.** The future of libraries in the information society : the UK Library and Information Commission's vision // Alexandria. - 1998. - Vol. 10, N 2. - P. 131-142. - RR.

702. **Hardarson, H. A.** Libraries in Iceland - like cheese in Switzerland // Information Europe. - 1998. - Vol. 3, N 3. - P. 27-30. - RR.

703. **Harris, L. E.** Finding your way out of the copyright maze // Computers in Libr. - 1998. - Vol. 18, N 6. - P. 20-25. - RR.

704. **Kopp, J. J.** Library consortia and information technology : the past, the present, the promise // Inform. Technol. and Libr. - 1998. - Vol. 17, N 1. - P. 7-12. - EAR.

705. **McFaaden, A. B., Hirshon, A.** Hanging together to avoid hanging separately : opportunities for academic libraries and consortia // Inform. Technol. and Libr. - 1998. - Vol. 17, N 1. - P. 36-44. - EAR.

706. **PRIDE** : making the connection between people and information // Information Europe. - 1998. - Vol. 3, N 3. - P. 20-21. - RR.

707. **Scepanski, J. M., Wahlde, B. von.** Megasytem collaboration : cross - continent consortial cooperation // Inform. Technol. and Libr. - 1998. - Vol. 17, N 1. - P. 30-35. - EAR.

708. **Sloan, B.** Testing common assumptions about resource sharing // Inform. Technol. and Libr. - 1998. - Vol. 17, N 1. - P. 18-29. - EAR.

709. The **European Fair Practices in Copyright Campaign (EFPICC)** // Information Europe. - 1998. - Vol. 3, N 3. - P. 2. - RR.

TEATMEKIRJANDUS

710. **Raamatukogud** : teatmik : aadressid ja telefonid. - Tallinn, 1998. - 16 lk. - RR.

711. **Lietuvos** didžiosios bibliotekos = Biggest libraries in Lithuania. - Vilnius, 1997. - 42, [2] p. - EAR, RR.

712. **NOSP 1997** : adressliste til nordiske bibliotek = directory to Nordic libraries. - Oslo, 1997. - 100 p. - EAR, RR.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

713. **Kirik** ja kirjasõna Läänemere regioonis 17. sajandil. - Tallinn, 1998. - 208 lk. - (Eesti Rahvusraamatukogu toimetised ; 7) - Rööppealk. ja tekstid ingl. ja saksa k.. - RR.

714. **Freiherrlich** Carl von Rothschild'sche öffentliche Bibliothek : eine Stiftung der Familie Rothschild für die Bürgerschaft der Stadt Frankfurt, Frankfurt am Main. - [Frankfurt am Main, 1994]. - 44 S. - RR.

715. **Vanhimman** suomalaisen kirjallisuuden käsikirja. - Helsinki, 1997. - 357 s. - (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia ; 686). - EAR.

*

716. **Schneiders, P.** Libraries in the Netherlands // IFLA J. - 1998. - Vol. 24, N 3. - P. 145-157. - EAR, ERÜ, RR, TÜ.

TEADUSTÖÖ

717. **Academic** library surveys and statistics in practice : proceedings of a seminar held at Loughborough University 2-3 June 1997. - Loughborough, 1998. - 93 p. - (LISU occasional paper no. 16). - RR.

*

718. **MacAdam, B.** Creating knowledge facilities for knowledge work in the academic library // *Libr. Hi Tech.* - 1998. - Vol. 16, N 1. - P. 91-99. - EAR.

719. **Rochester, M., Vakkari, P.** International LIS research : a comparison of national trends // *IFLA J.* - 1998. - Vol. 24, N 3. - P. 166-176. - EAR, ERÜ, RR, TÜ.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

720. **Annual** report of the Librarian of Congress : for the fiscal year ending September 30, 1997. - Washington, 1998. - 179 p. - RR.

721. **Annual** report of the Parliamentary Librarian, 1996-1997 : 1 April 1996 to March 1997, 2nd session (35th Parliament). - Ottawa, 1997. - 31, 35 [6] p - Rööptekst pr. k. - RR.

722. **Eduskunnan** kirjasto 1995 : tietopalvelua tietoyhteiskunnan tarpeisiin. - [Helsinki], 1997. - 17 s. - RR.

723. **International** Association of Music Libraries, Archives and Dokumentation Centres : list of members. - London, 1996. - 78 p. - TÜ.

724. **Jahresbericht** 1997 / Die Deutsche Bibliothek. - Frankfurt am Main, 1998. - 131 S. - RR.

725. **Petdeset** let Narodne in Univerzitetne Knjižnice. - Ljubljana, 1996. - 224 p. - (Zbornik Narodne in univerzitetne knjižnice ; 5). - RR.

*

726. **Alhainen, T., Ekholm, K., Niinikangas, V.** Jyväskylän yliopiston kirjasto elektronisena kirjastona // *Tietopalvelu.* - 1998. - Vsk. 13, N 5. - S. 12-14. - ERÜ, RR.

727. **Hutzler, E.** Elektronische Zeitschriftenbibliothek : ein neuer Benutzerservice // *Bibliotheksforum Bayern.* - 1998. - Jg. 26, H. 2. - S. 123-134. - RR.

728. **Kerslake, E., Kinnell, M.** Public libraries, public interest and the information society : theoretical issues in the social impact of public libraries // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* - 1998. - Vol. 30, N 3. - P. 159-167. - RR, TTÜ.

729. **Line, M. B.** National libraries : hub, apex, base or what? // *Alexandria.* - 1998. - Vol. 10, N 2. - P. 89-91. - RR.

730. **Lor, P.** Legislation for national library services in developing countries // *Alexandria.* - 1998. - Vol. 10, N 2. - P. 93-103. - RR.

731. **Lougee, W. P.** The University of Michigan Digital Library Program : a retrospective on collaboration within the academy // *Libr. Hi Tech.* - 1998. - Vol. 16, N 1. - P. 51-59. - EAR.

732. **Sigurdsson, E.** The National and University Library of Iceland // *Alexandria.* - 1998. - Vol. 10, N 2. - P. 143-157. - RR.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

733. **Library** Trends. Vol. 46, N 3. The role of professionals, paraprofessionals, and nonprofessionals : a view from the academy. - Champaign, IL, 1998. - P. 426-596. - RR.

*

734. **Limberg, L.** Information seeking and learning outcomes : a study of the interaction between two phenomena // *Scand. Publ. Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 31, N 3. - P. 28-30. - ERÜ, RR.

735. **Miikki, L.** 30. infokurssi uunista ulos : 30. tietopalvelun ja tietoresurssien hallinnan koulutus 1997-1998 // *Tietopalvelu.* - 1998. - Vsk.13, N 5. - S. 28-29. - ERÜ, RR.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

736. **Advances** in library administration and organization, vol. 15, 1997. - Greenwich ; London, [1997]. - IX, 329 p. - RR.

737. **Gallimore, A.** Developing an IT strategy for your library. - London, 1997. - 192 p. - RR.

738. **Kingma, B. R.** The economics of information : a guide to economic and cost-benefit analysis for information professionals. - Englewood (Colo.), 1996. - XII, 200 p. - (Library and information science text series). - RR.

739. **Thomas, R., Hipgrave, J.** The school library : a practical guide to organisation and management. - South Melbourne, 1996. - 142 p. - RR.

*

740. **Burkhardt, J. M.** Do's and don'ts for moving a small academic library : fourteen helpful tips // *Coll. and Res. Libr. News.* - 1998. - Vol. 59, N 7. - P. 499-503. - TTÜ.

741. **Buttlar, L., Garcha, R.** Catalogers in academic libraries : their evolving and expanding roles // *Coll. and Res. Libr.* - 1998. - Vol. 59, N 4. - P. 311-321. - TTÜ.

742. **Courtney, N., Jenkins, F. W.** Reorganizing collection development and acquisitions in a medium-sized academic library // *Libr. Acquisitions : Practice and Theory.* - 1998. - Vol. 22, N 3. - P. 287-293. - RR, TÜ.

743. **Gleason, M. L., Zeugner, L. A.** Ways of change : an acquisitions department in the 1990s // *Libr. Acquisitions : Practice and Theory.* - 1998. - Vol. 22, N 3. - P. 303-309. - RR, TÜ.

744. **Kathman, J., Kathman, M. D.** What difference does diversity make in managing student employees? // *Coll. and Res. Libr.* - 1998. - Vol. 59, N 4. - P. 378-389. - TTÜ.

745. **Layzell Ward, P.** Review of the management literature 1997 // *IFLA J.* - 1998. - Vol. 24, N 3. - P. 176-183. - EAR, ERÜ, RR, TÜ.

746. **Payne, L.** The Washington Research Library Consortium : a real organization for a virtual library // *Inform. Technol. and Libr.* - 1998. - Vol. 17, N 1. - P. 13-17. - EAR.

747. **Pitts, L. M., Hart, P., Sutherland, L.** Serials receipts decentralization for two branch campus libraries at the University of Washington // *Libr. Acquisitions : Practice and Theory.* - 1998. - Vol. 22, N 3. - P. 271-278. - RR, TÜ.

748. **Propas, S. W., Johnson, S-E.** Outsourcing, quality control, and the acquisitions professional // *Libr. Acquisitions : Practice and Theory.* - 1998. - Vol. 22, N 3. - P. 279-285. - RR, TÜ.

749. **Secor, J. R., Swords, D. A.** Transforming the organization, part 1 // *Libr. Acquisitions : Practice and Theory.* - 1998. - Vol. 22, N 2. - P. 139-145. - RR, TÜ.

750. **Technical** services management, 1965-1990 : a quarter century of change and a look to the future : Festschrift for Kathryn Luther Henderson. - New York ; London, [1995]. - XV, 370 p. - (Harworth cataloging & classification). - RR.

*

751. **Zambella, B.** Living the future II : organizational changes for success // *Coll. and Res. Libr. News.* - 1998. - Vol. 59, N 7. - P. 494-495. - TTÜ.

STANDARDISEERIMINE

752. **Standards** for the international exchange of bibliographic information : papers presented at a course held at the School of Library, Archive and Information Studies, University College London, 3-18 August 1990. - London, [1991]. - VI, 234 p. - RR.

KOMPLEKTEERIMINE

753. **Brown, L. A.** Approval vendor selection - what's best practice? // *Libr. Acquisitions : Practice and Theory*. - 1998. - Vol. 22, N 3. - P. 341-351. - RR, TÜ.

754. **Carpenter, E. J.** Is the partnership working? : Evaluating the approval plan vendor // *Libr. Acquisitions : Practice and Theory*. - 1998. - Vol. 22, N 3. - P. 329-333. - RR, TÜ.

755. **Forsyth, J. H.** Monitoring a business approval plan for balance and numbers // *Libr. Acquisitions : Practice and Theory*. - 1998. - Vol. 22, N 3. - P. 335-340. - RR, TÜ.

756. **Ladizesky, K., Hogg, R.** To buy or not to buy - questions about the exchange of publications between the former Soviet Bloc countries and the West in the 1990s // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* - 1998. - Vol. 30, N 3. - P. 185-193. - RR, TTÜ.

757. **McGinnis, S., Kemp, J. H.** The electronic resources group : using the cross-functional team approach to the challenge of acquiring electronic resources // *Libr. Acquisitions : Practice and Theory*. - 1998. - Vol. 22, N 3. - P. 295-301. - RR, TÜ.

758. **Simpson, D. B.** Economics of cooperative collection development and the United States experience with rarely held research materials // *IFLA J.* - 1998. - Vol. 24, N 3. - P. 161-166. - EAR, ERÜ, RR, TÜ.

759. **Wilén, R., Laiho, A.** Aineston valintaan vaikuttavat tekijät ja valinnan organisointi // *Signum*. - 1998. - Vsk.31, N 6. - S. 118-121. - EAR, RR, TTÜ, TÜ.

KIRJELDAMINE

760. **ISBD (G)** : general international standard bibliographic description : annotated text. - München [etc.], 1992. - 36, 3 p. - (UBCIM publications ; N.S., vol. 6). - RR.

*

761. **Calhoun, K. S., Boissonnas, C. M.** BIBCO : a winning proposition for library users and staff // *Libr. Acquisitions : Practice and Theory*. - 1998. - Vol. 22, N3. - P. 251-255. - RR, TÜ.

LIIGITAMINE

762. **Dewey, M.** Dewey decimal classification and relative index : - 21st ed. - Albany (N. Y.), 1996. - RR.

Vol. 1 : Introduction. Tables. - LXIX, 625 p.

Vol. 2 : Schedules 000-599. - XX, 1200 p.

Vol. 3 : Schedules 600-999. - VII, 1005 p.

Vol. 4 : Relative index. Manual. - VII, 1207 p.

*

763. **Beghtol, C.** Knowledge domains : multidisciplinary and bibliographic classification systems // *Knowledge Organization*. - 1998. - Vol. 25, N 1/2. - P. 1-12. - TÜ.

764. **Morgan, E. L.** Indexing, indexing, indexing : making it work for your library // *Computers in Libr.* - 1998. - Vol. 18, N 6. - P. 30-32. - RR.

KATALOOGID

765. **Pietzsch, E.** Kostengünstige Digitalisierung eines Zettelkataloges // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr.* - 1998. - Jg. 45, H. 5. - S. 479-494. - EAR, RR, TTÜ, TÜ.

KOGUD

766. **Driessen, K. C., Smyth, S. A.** A library manager's guide to the physical processing of nonprint materials. - Westport(Conn.) ; London, 1995. - XXIII, 241, 1 p. - (The Greenwood library management collection). - RR.

*

767. **Marinko, R. A., Gerhard, K. H.** Representation of the alternative press in academic library collections // *Coll. and Res. Libr.* - 1998. - Vol. 59, N 4. - P. 363-377. - TTÜ.

KOGUDE HOID

768. **Adamo, A. M. et al.** Effect of gamma rays on pure cellulose paper for the study of a treatment of "biological recovery" of biodeteriorated books // *Restaurator*. - 1998. - Vol. 19, N 1. - P. 41-60. - EAR.

769. **Bansa, H.** A quocous deacidification - with calcium or with magnesium? // *Restaurator*. - 1998. - Vol. 19, N 1. - P. 1-40. - EAR.

770. **Davies, J.** Safe deposit : a UK publishing view / / *Alexandria*. - 1998. - Vol. 10, N 2. - P. 159-166. - RR.

771. **Kuny, T.** The digital dark ages? : challenges in the preservation of electronic information // *International Preservation News*. - 1998, N 17. - P. 8-13. - RR.

772. **Kuta, J. C.** Preservation education // *Restaurator*. - 1998. - Vol. 19, N 2. - P. 108-114. - EAR.

773. **Pasquariello, G., Rocchetti, F.** Biological investigation on sizings for permanent papers // *Restaurator*. - 1998. - Vol. 19, N 2. - P. 61-84. - EAR.

774. **Pavao, L.** A CD-ROM for safeguarding Latin American and Caribbean photographs // *International Preservation News*. - 1998. - N 17. - P. 14-19. - RR.

775. **Ruhm, W., Wächter, O.** Die Konservierung alter säurehaltiger Zeitungs- und Buchpapiere // *Biblos*. - 1998. - Jg. 47, H.1. - S. 141-145. - RR.

776. **Valentin, N., Garcia, R., De Luis, O., Mackava, S.** Microbial control in archives, libraries and museums by ventilation system // *Restaurator*. - 1998. - Vol. 19, N 2. - P. 85-107. - EAR.

LUGEJATEENINDUS

777. **Brown, B.** A library for all ... finally! // *Scand. Publ. Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 31, N 3. - P. 14-16. - ERÜ, RR.

778. **Calvert, P. J.** A different time, a different country : an instrument for measuring service quality in Singapore's Polytechnic Library // *J. of Academic Librarianship*. - 1998. - Vol. 24, N 4. - P. 296-299. - RR, TTÜ.

779. **Ericson, A.** Video books in sign language // *Scand. Publ. Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 31, N 3. - P. 21-24. - ERÜ, RR.

780. **Holmes, B., Lichtenstein, A.** Minority student success : librarians as partners // *Coll. and Res. Libr. News*. - 1998. - Vol. 59, N 7. - P. 496-498. - TTÜ.

781. **Julien, H.** User education in New Zealand tertiary libraries : an international comparison // *J. of Academic Librarianship*. - 1998. - Vol. 24, N 4. - P. 304-313. - RR, TTÜ.

782. **Kinnucan, M., Ferguson, M., Estabrook, L.** Public opinion toward user fees in public libraries // *Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 68, N 2. - P. 183-204. - EAR.

783. **Ryömä, M.** Library services for the visually impaired in Finland // *Scand. Publ. Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 31, N 3. - P. 16-18. - ERÜ, RR.

784. **Stamatoplos, A., Mackoy, R.** Effects of library university students' satisfaction with the library : a longitudinal study // *Coll. and Res. Libr.* - 1998. - Vol. 59, N 4. - P. 323-334. - TTÜ.

785. **Voipio, R. K.** Visually impaired ... but far sighted : a Finnish experiment // *Scand. Publ. Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 31, N 3. - P. 19-20. - ERÜ, RR.

786. **Wilson, R. L.** Government resources on the Web : will it change public services // *Libr. Hi Tech*. - 1998. - Vol. 16, N 1. - P. 60-70. - EAR.

LUGEMINE

787. **Bishop, K., Orden Van, P.** Reviewing children's books : a content analysis // *Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 68, N 2. - P. 145-182. - EAR.

788. **Nielsen, G. S.** Dyslexia, an invisible handicap - a challenge for the libraries // *Scand. Publ. Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 31, N 3. - P. 7-10. - ERÜ, RR.

789. **Norberg, M.** The dyslexia campaign // *Scand. Publ. Libr. Quart.* - 1998. - Vol. 31, N 3. - P. 11-13. - ERÜ, RR.

BIBLIOGRAAFIA- JA INFOTÖÖ

790. **Eduskunnan** tietopalvelutyöryhmän muistio. - Helsinki, 1996. - 99 s. - (Eduskunnan kanslian julkaisu ; 1). - TÜ.

*

791. **Ciliberti, A., Radford, M. L., Radford, C. P., Ballard, T.** Empty handed? : a material availability study and transaction log analysis verification // *J. of Academic Librarianship.* - 1998. - Vol. 24, N 4. - P. 282-289. - RR, TTÜ.

792. **Elliott, F.** CD-ROM and electronic materials in today's law library // *Computers in Libr.* - 1998. - Vol. 18, N 6. - P. 60-65. - RR.

793. **Godby, J.** WordSmith research project bridges gap between tokens and indexes // *OCLC Newsletter.* - 1998. - N 234. - P. 22-24. - RR, TÜ.

794. **Hisle, L. W.** Crossroads of a profession : reflections of a yearlong discussion about electronic information // *Coll. and Res. Libr. News.* - 1998. - Vol. 59, N 7. - P. 504-505. - TTÜ.

795. **Rowley, J.** The changing face of current awareness services // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* - 1998. - Vol. 30, N 3. - P. 177-183. - RR, TTÜ.

796. **Spencer, J. S., Dorsey, L.** Assessing time spent on reference questions at an urban university library // *J. of Academic Librarianship.* - 1998. - Vol. 24, N 4. - P. 290-294. - RR, TÜ.

797. **Taskinen, P.** Julkisuuslainsäädäntö uudistuu : viranomaistiedon saanti helpommaksi // *Tietopalvelu.* - 1998. - Vsk. 13, N 5. - S. 9. - ERÜ, RR.

INFORMAATIKA. INFOTEADUS

798. **Gilula, M. M.** The set model for database and information systems. - Wokingham [etc., 1994]. - XVI, 228 p. - (ACM Press books). - RR.

799. **Vickery, B., Vickery, A.** Information science in theory and practice. - London, 1994. - XIII, 387 p. - RR.

*

800. **Hjorland, B.** Information retrieval, text composition, and semantics // *Knowledge Organization.* - 1998. - Vol. 25, N 1/2. - P. 16-31. - TÜ.

801. **Moore, N.** Policies for an information society // *ASLIB Proc.* - 1998. - Vol. 50, N 1. - P. 20-24. - TTÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

802. **Maschinenlesbare** Dienste : [Stand 1. Mai 1997] / Die Deutsche Bibliothek. - Frankfurt a. M, 1997. - 26 S. - (Zentrale bibliographische Dienstleistungen). - RR.

803. **Aupperle, E. M.** Merit : who, what, and why // *Libr. Hi Tech.* - 1998. - Vol. 16, N 1. - P. 15-36. - EAR.

804. **Casey, C.** The cyberarchive : a look at the storage and preservation of Web sites // *Coll. and Res. Libr.* - 1998. - Vol. 59, N 4. - P. 304-310. - TTÜ.

805. **Ford, C., Harter, S. P.** The downside of scholarly electronic publishing : problems in accessing electronic journals through online directories and catalogs // *Coll. and Res. Libr.* - 1998. - Vol. 59, N 4. - P. 335-346. - TTÜ.

806. **HealthWeb** : a collaborative interinstructional Internet project // *Libr. Hi Tech.* - 1998. - Vol. 16, N 1. - P. 37-44. - EAR.

807. **Hilz, H.** Die Münchner Universitätsbibliothek auf dem Weg zur digitalen Bibliothek // *Bibliotheksforum Bayern.* - 1998. - Jg. 26, H. 2. - S. 172-178. - RR.

808. **Persons, N. A.** Virtually yours : models for managing electronic resources and services // *Libr. Acquisitions : Practice and Theory.* - 1998. - Vol. 22, N 2. - P. 177-188. - RR, TÜ.

809. **Statement** of current perspective and preferred practices for the selection and purchase of electronic information // *Inform. Technol. and Libr.* - 1998. - Vol. 17, N 1. - P. 45-49. - EAR.

810. **Young, P. R.** Measurement of electronic services in libraries : statistics for the digital age // *IFLA J.* - 1998. - Vol. 24, N 3. - P. 157-161. - EAR, ERÜ, RR, TÜ.

RAAMATUKOGUNDUSLIKUD ORGANISATSIOONID

811. **Eesti** Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat 1997. 9. - Tartu, 1998. - 160 lk - Art. kokkuv. ingl. k. - RR.

812. **IFLA** directory, 1998-1999. - The Hague, 1998. - [6], 316, [20] p. - EAR, RR.

813. **Medium-Term** Programme, 1998-2001. - The Hague, 1998. - 54, [3] p. - EAR, RR.

ÜRITUSED

814. **Užpelkienė, D.** Trys dienos su kolegomis iš Baltijos valstybių // *Tarp knygu.* - 1998. - N 9. - P. 37-39. - RR.

RAAMATUKOGUDESSE TÄIENDAVALT SAABUNUD PERIOODIKA SEISUGA 01.12.98.

1. Alexandria : The Journal of National and International Library and Information issues. - Inglismaa. - RR.
2. *Biblion.* - USA. - RR.
3. *Biblioeconomie.* - Rumeenia. - RR.
4. *Bibliotekinkystės Naujienos.* - Leedu. - RR.
5. *Bibliothek : Forschung und Praxis.* - Saksamaa. - TÜ.
6. *Bibliotheksforum Bayern.* - Saksamaa. - RR.
7. *Biblis.* - Rootsi. - RR.
8. *Biblos.* - Austria. - RR.
9. *Bodeleian Library Record.* - Inglismaa. - EAR.
10. *Cataloging and Classification Quarterly.* - USA. - RR.
11. *CDNLAO Newsletter.* - Jaapan. - RR.
12. *Computers in Libraries.* - USA. - EAR, RR.
13. *Huntington Libray Quartely.* - USA. - EAR.
14. *IASP Newsletter.* - Taani. - RR.
15. *IBBY Newsletter.* - Dveits. - RR.
16. *Information Technology and Libraries.* - USA. - EAR.
17. *Information Today.* - USA. - EAR.
18. *International Preservation News.* - USA. - RR.
19. *Journal of Academic Librarianship.* - USA. - RR.
20. *Kirjamakasiini : Jyväskylän yliopiston kirjaston tiedotuslehti.* - Soome. - RR.
21. *Knigotyra.* - Leedu. - EAR.
22. *Knowledge Organization.* - Saksamaa. - TÜ.
23. *Link up.* - USA. - EAR.
24. *Library Resources and Technical Services.* - USA. - EAR.
25. *Mitteilungen ABDOS.* - Saksamaa. - EAR, RR.
26. *Mitteilungen Staatsbibliothek zu Berlin.* - Saksamaa. - EAR.
27. *Restaurator : International Journal for the Preservation of Library and Archival Material.* - Taani. - TÜ.
28. *Revista da Biblioteca Nacional* - Portugal. - RR.
29. *Searcher : Magazine for Database Professionals.* - USA. - TÜ.
30. *Select : Newsletter of the National Bibliography Service.* - Inglismaa. - EAR, RR.
31. *Svensk Biblioteksforskning.* - Rootsi. - RR.
32. *Upfront.* - Austaalia. - RR.
33. *Yale University Library Gazette.* - USA. - RR.
34. *Библиотека.* - Venemaa. - EAR.
35. *Библиотековедение.* - Venemaa. - EAR.
36. *Научные и технические библиотеки.* - Venemaa. - RR.

SÄILITAGE MISSIOONI- TUNNE, VÄÄRIKUS JA OPTIMISM

Kuna Eesti Rahvusraamatukogu tähistab 21. detsembril oma asutamise 80. aastapäeva, siis palusin vestluskaaslaseks praeguse RR-i nõukogu esimehe TUNNE KELAMI, kes oli ühtlasi aastatel 1976–1980 meie kolleeg.

Need neli aastat töötasite küll toonases kunstisektoris, aga kuuldavasti oli Teie tegevushaare laiem. Meenutage neid aegu, ja ülepea, kuidas sattusite meie juurde? Kuidas kirjeldaksite õhustikku ja inimesi, kes neil aastail Teie ümber liikusid?

Ajaloolasena olen endise Kreutzwaldi-nimelise raamatukoguga seotud tõesti kunstiajaloo, mitte raamatukogunduse kaudu. 1975. aastal sattusin olukorda, kus pärast kümme aastat kestnud tööd Eesti Nõukogude Entsüklopeedia toimetuses tuli mul sealt KGB tungival nõudmisel lahkuda. Vallanda-

mise järel sain infot, et üks mõeldav koht oleks teie raamatukogus, kuhu sektori tööd juhtinud Eevi Kukk mind kutsuski. Minu kohustuseks oli vanade eksliibriste kogu korrastamine ja kartoteegi tege- mine. Mu töö oli aga killustatud, sest suur osa mu ajast kulus varem alustatud tegevuse jätkamiseks. 1972. aastal koostasid koos grupi haritlastega memorandumid Ühinenud Rahvaste Organisatsioonile. See läkitus, kus oli rahvusvahelise õiguse kõiki paragrahve esile tuues põhjendatud Eesti tookordne seisund (nõudis okupatsioonivägede väljaviimist ja vabade valimiste korraldamist), tekitas loomulikult vastukaja. Ka endine RR-i nõukogu esimees Ülo Vooglaid oli asjasse segatud ja temagi kaotas omal ajal seetõttu töökoha. Kui avalikkus sai meie tegevusest teada, hakati otsima *süüdlasi*. Nii vangistati mu viis sõpra, tõsi, varasema tegevuse tõttu. Mina kui uustulnuk pääsesin kergemalt, sest otseseid süütõendeid mu vastu polnud. Kuid mul tuli valida, kas taganen hirmutamise tõttu või jätkan infoandmist inimõiguste rikkumise kohta Eestis. Loomulikult ma jätkasin, sest viis inimest, mu sõpra, olid süütult kinni pandud – lihtsalt oma arvamuse avaldamise eest. 1975. aasta juunis saatsin esimesele Helsingi tippnõupidamisele, mis pani aluse Euroopa Julgeoleku ja Koostöö Organisatsioonile, läkituse, kus näitasime, et ajal, mil Leonid Brežnev kirjutab esimest korda alla inimõiguste dokumendile, pannakse 80 kilomeetrit lõuna pool kümneid inimesi vangi. Toimuvad läbiotsimised ja ülekuulamised, vallandatakse neid, kes püüavad tegelikkuses inimõigusi järgida. Raamatukogu iseenesest võimaldas palju lugeda ja uurida. Kuigi ma olin pideva valve all, kahtlased autod seisisid kunstikogu akna taga, oli raamatukogu tugipunkt, kus toimus mõttekaaslastega informatsiooni vahetus.

70-ndate aastate teisel poolel oli raamatukogu tõesti üks rahvuskultuuri keskusi, kus polnud vaja teha mingeid kokkuleppeid, sest inimesed tunnetasid rahvuskultuuri säilitamise vajalikkust ja tegutsesid selle nimel. Mulle meenub üks episood toonase teadusdirektori Ivi Eenmaaga. Tema tuba asus tookord kunstisektori kõrval ja nii kutsus ta mind ükskord enda juurde, et aitaksin tal tõlkida ajakirjast

National Geographic Priit Vesilinnu artiklit Eesti kohta. ("Return to Estonia" ilmus 1980. aasta aprillis – toim.)

Samasugust vaimsust ja eesti kultuuri tõsist toetamist tunnetan ka praeguses Rahvusraamatukogus. Ma pean väga tähtsaks, et järjepidevus kehtaks, sest ma loodan, et see mõjutab positiivselt ka noori raamatukoguhoidjaid.

Aga mina mäletan Teie märkimisväärselt sisukaid ja teistest erinevaid loenguid, millega esinesite raamatukogus ka aastaid hiljem. Me lihtsalt olime sunnitud kaasa mõtlema. Kas see tegevus kuulus Teie missiooni hulka ja kas Te arvestasite ka auditooriumiga?

Kuna ma pidasin juba 60-ndate aastate alguses loenguid rahvusvahelise olukorra kohta, hiljem ka teistel teemadel, siis olin selleks ajaks esinenud rohkem kui kolme tuhande ettekandega. Raamatukogus töötamise ajal olin küll keelu all, sest mu suund polnud õige, aga kuna mu tutvuskond oli väga lai, siis toimusid nõ. mitteametlikud esinemised klubides ja sõpruskondades – seega täiesti erinevates auditooriumides nii Tartus, Tallinnas kui mujal. Südamelähedane loeng, mida ka palju telliti, oli filosoofilises vormis arutlus "Mõtteid mõtlemisest". Selle eesmärk oli suunata inimest iseseisvalt otsustama ja tegutsema. Üht ettekannet praeguses Eesti Akadeemilises Raamatukogus mäletan siiani.

Eelpool osutasite järjepidevusele, mis on oluline kultuuritöömõõde, aga raamatukogupäevadel tõstatus üsna karmilt küsimus raamatukoguhoidja tunnustamisest riigi poolt, mis omal müstilisel kombel seondub ju märksõnaga järjepidevus. Missugune on Teie kui kõrge riigiametniku arvamus?

Olen Riigikogu liige ja mu staatus erineb riigiametniku omast. Kuid teie väites on palju tõtt. Ma arvan, et tunnustus ei sõltu ainult palgast, kuigi palk on väga tähtis. Me oleme siin püüdnud seista selle eest, et Rahvusraamatukogu oleks palgaliselt teiste kultuuriasutustega võrdsel tasemel. Käesoleva aasta palgafondile õnnestus lisa saada üle noatera, kaitseme ka samaväärset palgatõusu järgmise aasta eelarves. Seni kui inimeste palgad pole vajalikul tasemel, on seda olulisem avalik-ühiskondlik tunnustus – kultuurialase tegevuse väärtustamine – ja see ei maksa midagi. See on meie juhtide ja meie ministriumide suhtumise küsimus. Ma arvan, et selles oleks üsnagi palju parandada. Ma hindan väga kõrgelt neid inimesi, kes on püsinud raamatukogudes läbi raskete olude, äärmiselt väikese palgaga, võideldes majandusraskustega, aga siiski oma töökohale truuks jäänud. Me pole piisavalt hinnanud neid, kes on kaua oma alal töötanud ja ma tahan siinkohal lisada oma sooja mälestuse ja tunnustussõnad meie hulgast lahkunud Eevi Kukele. Ma nägin, kuidas ta oma kunstikirjanduskogu

tunnustamise ja hindamise eest võitles. Ta oli inimene, kes kehastas eestlase väärikust eestlasena ja kultuuriinimesena. Ta tunnetas oma kohta ja ei paindunud, pigem läks konflikti, kui küsimus seisnes veendumuste kaitsmises ja kultuuri tunnustamises.

Mida head ütlete mööduva kultuuriaasta kohta?

Ma pole kompetentne seda hindama, kuid minu meelest on kultuur uutes oludes jalad alla saanud. Mu parimad isiklikud kontaktid on "Estonia" ooperiteatri ja Linnateatriga. Linnateatri õhkkond on sõnaliste teatrite seas ainulaadne. See on loodud äärmiselt nappide vahenditega, sest neil pole ju esindusruumegi. Aga nad on alati esinemiskohti leidnud, küll pööningul ja keldris. Linnateater on näide, kuidas vaimsus, missiooniteadlikkus ning organiseerimisvõime võidab kõik raskused. Ma olen hämmastunud näitlejate taseme üle, nende oskuse üle ühtemoodi mõelda ja tunnetada.

Kas välisreisidel jääb aega ka raamatukogusse sisse põigata?

Ei. Mu külastused piirduvad paraku konverentsisaalide ja hotellidega. Viimaste aastate muuseumikäigud võib ka ühe käe sõrmedel kokku lugeda. Viimati käisin Pariisis tuntud 17. sajandi kunstniku Georges de La Touri näitusel, kuhu olid kokku kogutud üle maailma laiali asetsevad taiesed. See oli väga kosutav, ehkki tuli tund aega järjekorras seista. Kahjuks pole ma ka RR-i uute kunsti-raamatutega saanud tutvuda – olen nendest vaid mööda rutanud.

Rahvusraamatukogu 70. aastapäeval 1988. aastal heisati üle pikkade aastate taas sinimustvalge trikoloor vanale heale Toompea hoonele. See oli meile suur kingitus. Kümme viimast aastat on muutnud meie riiki, rahvast ja loomulikult meie raamatukogu. Mida soovite Eesti Rahvusraamatukogule tema tähtpäeva puhul?

Soovin, et Rahvusraamatukogu säilitaks oma missioonitunde, oma väärikuse ning optimismi, mis on eesti kultuurielu peamine kandja. Et Rahvusraamatukogu muutuks koos ajaga, kuid ei muutuks liiga palju. Et Rahvusraamatukogu säilitaks järjepidevuse ajal, mil toimub üleminek raamatult muudele kandjatele. Et vaimsus, mida täheldasin 70-ndatel aastatel, kanduks uude aastatuhandesse.

Juttu ajas Maire Liivamets

ESTONICA

J. G. GEORGI

ETNOGRAAFILISES TÖÖS

RR-i HARULDASI RAAMATUID

LARISSA PETINA

18. sajandi 70. aastate teisel poolel nägi Sankt Peterburgis trükivalgust Pommeri päritolu, Uppsala ülikooli meditsiinidoktori, Peterburi Keiserliku Teaduste Akadeemia adjunkti **Johann Gottlieb Georgi** (1729–1802) **Venemaa rahvaid kirjeldav mahukas uurimistöö: *Beschreibung aller Nationen des Russischen Reichs, ihrer Lebensart, Religion, Gebräuche, Wohnungen, Kleidungen und übrigen Merkwürdigkeiten*** (SPb., 1776–1780. 4 [Th.]) /1/ Raamat sisaldab huvitavaid andmeid Euroopa põhjaosa, Volgamaid, Kesk-Aasiat, Kaukaasiat, Uuraleid, Lääne- ja osaliselt Ida-Siberit asustavate rahvaste ja rahvakildude kohta, kirjeldades nende eluasemeid, rõivastust, kombeid ja uskumusi. Autorile sai osaks Katariina Suure armulik tähelepanu. Talle kingiti kuldne tubakatoos ja tema väärilist äramärkimist leidnud teos tõlgiti kohe vene (СПб., 1776–1777. 3 т.) ja prantsuse (SPb., 1776. Collection 1–3) keelde. Peatselt ilmusid ka kordustrukid saksa (Leipzig, 1783. 2 Th.) ja vene (СПб., 1795–1796. 2 т.; СПб., 1799. 4 т.) keeles.

J. G. Georgi raamat, mida tänapäeva teadlased hindavad kui esimest katset üldistada ja etnograafiliselt kirjeldada Venemaa rahvaid, toetub soliidsele teaduslikule alusele. /2/ Georgi üldistas paljude 18. sajandi 60.–70. aastatel Keiserliku Teaduste Akadeemia

poolt läbiviidud teaduslike ekspeditsioonide tulemusi. /3/ Saksa-ja venekeelse väljaande eessõnas viidatakse teadlaste-rändurite, professorite ja akadeemikute G. Fr. Mülleri, J. G. Gmelini, S. Krašennikovi, G. W. Stelleri, J. E. Fischeri, P. J. Rõtškovi, J. P. Falki, S. G. Gmelini, P. S. Pallase, I. Lepehhini, N. P. Rõtškovi jt. töödele. Käsitajaliste ja trükitud allikate seas on äramärkimist leidnud ka vene leetopissid ja Lääne-Euroopas ilmunud Venemaad käsitlevad teosed. Tuleb mainida ka materjale, mida Georgi ise kogus, võttes osa J. P. Falki ja P. S. Pallase ekspeditsioonidest Orenburgi kraisse, Lõuna-Uuralitesse, Permimaale, Lääne-Siberisse, Altai mäestikku, Baikali äärde ja Volgamaale.

Erilise väärtuse annavad raamatule koloreeritud ja must-valged vasegravüürid, mis kujutavad rahvaste esindajaid nende rahvariies, graveerijateks Peterburi meistrid C. Roth, D. Schlepper jt. Gravüüride arv eri trükkides varieerub 73-st (1776. aasta prantsuskeelne tõlge) 100-ni (venekeelne tõlge 1799).

Vastupidiselt tavalisele praktikale sündis raamat piltidest, mitte tekstist. Esialgu trükiti Sankt Peterburgis C. Rothi gravüürid, mis olid teostatud Teaduste Akadeemia Kunstikambri materjalide, ekspeditsioonidest osavõtnute joonistuste ja ka elusate modellide järgi. Pildid anti välja eraldi

vihikutena (igas viis gravüüri) ajakirja kujul, mis ilmus Sankt Peterburgis pealkirja all *Открытая Россия, или собрание одежд всех народов в Российской империи обитающих* (СПб., 1774–1776. 2°). C. Rothi kavandatud gravüüriseeria tekitaski Georgil selgitavate tekstide kirjutamise mõtte.

Georgi raamat Venemaa rahvastest oli kollektsionäärade erilise tähelepanu objekt juba 18. ja 19. sajandil. Vene antikvariaatide ja bibliofiilsete kollektsioonide kataloogides on tema raamatu, eriti selle viimase, 1799. aasta venekeelse väljaande kirjeldus tavaliselt märgistatud sõnaga *rariteet*. /4/ Ilmselt tänu kollektsionäärade kõrgendatud huvile on raamatust säilinud küllaltki palju eksemplare. Väljaannet leidub Venemaa suuremates raamatukogudes ja ka Eesti raamatukogudes on teose eri trükid ja tõlked esindatud peaaegu täielikult. Must-valgete gravüüridega saksakeelne esitrükk asub Tartu Ülikooli Raamatukogus. Eesti Akadeemilisele Raamatukogule kuulub prantsuskeelse tõlke tervikkomplekt (3 kd.), Rahvusraamatukogus on aga sama väljaande esimene köide ja venekeelse esitrüki kolmas köide. 1799. aastal ilmunud värviliste gravüüridega venekeelset kordustrukki võib aga leida kõigist eespool nimetatud raamatukogudest. Loetelu lõpetavad saksakeelne kordustrukk 1783. aastast Eesti Akadeemilises Raamatukogus ning erilise hooliga koloreeritud gravüüriseeria Eesti Ajaloomuuseumi kunstikogus (inv. nr. G 1987–2086), mis lehtede arvu (100), formaadi (4°) ja köiteõmbluste jälgede põhjal otsustades kuulus 1799. aasta venekeelse väljaande juurde. Võib lisada, et nimetatud trükid J. G. Georgi Venemaa rahvaid kirjeldavast teosest on Eesti raamatukogudesse jõudnud eri aegadel, mõni neist on kohalikesse kogudesse hangitud juba 19. sajandi algul. /5/

Püsiv huvi Georgi teoste vastu pole juhuslik, kuna raamatu aines puudutab otseselt Eestit. Monograafia esimene osa on täielikult

pühendatud soome-ugri rahvas-tele – soomlaste, laplaste, isurite, tšuvašide (keda siis samuti soome-ugri rahvaks peeti – toim.), mordvalaste kõrval on siin kirjeldatud ka eestlasi. Peatükis *Letten, Esten und Lieven* esitab Georgi, tõsi küll, üsna pealiskaudselt, andmeid peamiselt lätlaste ja eestlaste usukommetest, eluasemest, sotsiaalsest ja õiguslikust olukorrast. Kultuuride sarnasuse ja geograafilise läheduse tõttu ühendab autor ekslikult need rahvad ühte keelegruppi. Näib, et ta ka ise kahtles niisuguse ühenduse õigsuses, igatahes tunnistab kirjutaja neljanda osa eessõnas, et ei suutnud liivlasi, lätlasi ja eestlasi küllaldaselt üksteisest eristada. /6/

Georgi teos “Vene riigi kõigi rahvaste kirjeldus” annab lisaks ülevaatele riigi etnograafilisest koosseisust ettekujutuse ka etnograafia teaduslikust tasemest 18. sajandi teisel poolel. Georgi kirjeldab rahvusi lähtudes ajaloolis-lingvistilistest ja geograafilistest printsiipidest. Juba ainuüksi idee klassifitseerida rahvusi keele järgi ja püüe välja selgitada nende omavahelised ajaloolised side-

med, annab tunnistust selle teadusala küllaltki kõrge tasemest. Spetsialistide arvates on otsesid eksimusi Georgi töös vähe ja üldiselt küll mõne erandiga, võib tema katset liigitada rahvusi ajaloolis-lingvistiliselt pidada õnnestunuks. /7/ Soov rahvusi psühholoogiliselt iseloomustada ebaõnnestus, ent on ju teada, et selletaolised üldistused pole isegi asjatundlikumail uurijail alati korda läinud.

Üpris naljakas võib lugejale tunduda kahe naaberrahva – eestlaste ja lätlaste koondportree. Selle koostamisel on autor lähtunud tol ajal populaarsest Hippokratese psühhofüüsiliste tüüpide klassifikatsioonist, samuti 18. sajandil moodsast ettekujutusest, et kliima avaldab mõju inimeste iseloomule. Georgi lugejad saavad Eesti ja Liivimaa elanike kohta teada järgmist: “Nende välimus ja kasv on erinevad. Üldiselt sarnanevad nad soomlastele. Paljud neist on melanhoolselt flegmaatilised (vene keeles – *люди печального и сырого строения*). Rõhumine, mida nad peavad taluma, vaesus, karm kasvatus ja

kogu nende hingeseisund on teinud neid tugevaks karmi kliima ja raske töö, puuduse ja alanduste talumiseks. Peaagu kõige vastu siin ilmas, peale elu ja armastuse, on nad ükskõiksed. Nad on veidi isemeelsed, laisad, kasimatud ja joomarlusse kalduvad, kuid mitte ilma võimeteta. Nende naised, kes vähem tunnevad rõhumist, pole ilma jäetud ilust ja koketsusest.” /8/

Kes teab, võib-olla oli just Baltimaade taluneidude veetlevus see, mis sundis autorit tähelepanu pöörama nende rõivastusele, mida ta erinevalt muust olmest kujutab kadestusväärse üksikasjalisusega. Eesti kaunitaride rõivastuse detailide loetlemisel ei unusta ta ka pisisju. Innukalt kirjeldab ta käste kuju ja kaunistusi, nimetab särgipihiku materjali, loetleb abielus ja vallaliste neidude peakatete erinevusi, ei unusta mainida ka vöösid, põllesid ja lintidega mütsikesi, mida võib näha artikli juurde kuuluval kahel gravüüril. Kõik 18. sajandi eesti naise rahvariiete iseärasused on siin edasi antud etnograafilise täpsusega nii eestkui tagantvaates.

Eesti naine rahvariietes 18. sajandil.

Spetsialistidele on Georgi teos ammu tuntud. Ka tänapäeval kasutavad ajaloolased ja etnograafid oma uurimustes tema materjale, vaatamata eksimustele lingvistikas ja kahtlase väärtusega üldistustele. Eesti uurijad hindavad kõrgelt graafilisi kujutisi eesti rahvariitest, mis on Georgi raamatus esimest korda avaldatud värviliselt. /9/ Ilmselt ületavad selle ammu kirjutatud uurimistöo väärtused tema puudujääke, mistõttu teos pole unustusse langedud ega lootusetult vananenud.

VIITED

1. Põhjalikumad andmed J. G. Georgi kohta: Русский биографический словарь. Москва, 1914. [Т. 4]: Гагар – Гербель, С. 425-428.

2. Токарев, С. История русской этнографии. Москва, 1966. С. 103.

3. Гнучева, В. Материалы для истории экспедиций Академии наук в XVII и XIX веках. Москва; Ленинград, 1940.

4. Редкие русские книги и летучие издания XVIII века / Сост. Ю. Битовт. Москва, 1905. № 2599. Vt. samas viiteid antikvaaride ja bibliofiilide Šibanovi, Klotskovi, Ostroglovovi, Berezin-Širjajevi, Tšertkovi jt. kataloogidele.

5. Saksakeelne väljaanne oli Tartus juba 19. sajandi algul, vene tõlge aga saabus hiljem, 1904. aastal tuntud bibliofiili A. N. Neustrojjevi kogu koosseisus; Eesti Rahvusraamatukogu sai oma eksemplari vanima Tallinna gümnaasiumi raamatukogust (raamatutes on templid: *Gymnasium zu Reval*) ja oma eelkäijalt Riigiraamatukogult, kuhu prantsuskeelne väljaanne osteti 1932. aastal. Prantsuse tõlke dubletteksemplar osteti Rahvusraamatukokku 1997. aastal; gravüüriseeria Eesti Ajaloomuuseumis kuulus varem Provintsiilmuuseumile (asutatud 1864. aastal Tallinnas Eestimaa Kirjanduse Seltsi poolt); Eesti Akadeemilise Raamatukogu prantsuskeelne väljaanne oli pärit Õpetatud Eesti Seltsi kogust ja tagastati hiljuti endisele omanikule, venekeelse väljaande ostis sama raamatukogu 1971. aastal.

6. CP.: *Die Lieven, Letten und Ehsten sind von mir nicht genug unterschieden.: Beschreibung aller Nationen, ...* St.-Peterburg, 1780. Ausg. 4. S. IX.

7. Токарев, С., История русской этнографии. Москва, 1966. С. 107-109.

8. Eesti keelde tõlgitud esimese saksa keelse väljaande põhjal.: *Beschreibung aller Nationen, ...* St.-Peterburg, 1776. Ausg. I. S. 22-23.

9. Manninen, I. Eesti rahvariite ajalugu. Tartu., 1927. Lk. 303-305; Eesti rahvarõivad XIX sajandist ja XX sajandi algult. Tallinn, 1957. Lk. 22-23; Õpik, E. Vadjalastest ja isuritest XVIII saj. lõpul etnograafilisi ja lingvistilisi materjale Fjodor Tumanski Peterburi Kubermangu kirjelduses. Tallinn, 1970.

EESTI PROFESSIONAALSE SOTSIOLOOGIA ALGUS

REIN RUUTSOO

Tartu Ülikooli professor

Ilmar Tõnisson. Emajõe ääres. Koost. Hando Runnel. – Tartu: Ilmamaa 1997. – (Eesti mõttelugu. 15)

KATKESTATUD MÄLU SOTSIOLOOGIAS

Sotsioloogilise ja sotsiaalpoliitilise mõtte kultuuriline mälu katkes pärast Eesti okupeerimist täielikult. Sotsiaalteaduste ajalugu on Eestis tänaseni akadeemiliselt uurimata ja pole ka nähtavaid märke, et lähemas tulevikus ilmuks mõni arvestatav ülevaade sel sajandil toimunud. Seejuures on Eesti sotsioloogia ja sotsioloogilise mõtte vanem, st. okupatsioonieelne ajalugu nii fragmentaarne ja hõre, et pealekasvavatel teadlaspõlvkondadel ei näi olevat vajadustki teada eelkäijate teadmiste. Ses mõttes on nii Peeter Tarveli taaspublitseeritud järelehüüd kui ka Toomas Hiio järelsõna väga vajalikud ja tausta loovad materjalid.

Eesti sotsioloogia varasematest uurimustest pole järele jäänud kuigivõrd sügavaid saavutusi, mille poole peaksid pöörduma need, kes traditsiooniliselt näevad sotsioloogias oma abiteadust. Nii tulebki tõdeda, et nõukogudeaegse paljastuskirjanduse tähtsuste hulka kuuluv, Moskva parteikoolide kasvandiku TPI professori Otto Steini raamatuke "Eesti kodanluse filosoofiast ja sotsioloogiast" (1965) on ainuke sissevaade Eesti Vabariigi aegsesse sotsioloogilisse ja sotsiaalpoliitilisse mõttesse. Inimeste hulka, keda raamatukeses armutult paljastatakse kui eesti rahva kõige kurjemaid vaenlasi, on sattu-

nud küll poliitik Jaan Tõnisson, kuid üllataval kombel mitte tema poeg – Eesti esimene sotsioloog Ilmar Tõnisson. Ilmar Tõnissoni nõ. säästmise stalinistlikust hinnangust polnud iseenesest tema suuruse või väiksuse mõõdupuu, vaid iseloomustab nende mõtlemit, keda ENSV-s teadlasteks peeti. Märkatavat osa ENSV ajaloolastest ei huvitanud ajaloo uurimine ja teaduslikud probleemid. Suur osa nn. ühiskonnateadlastest, sealhulgas professor Otto Stein pidasid ajaloo uurimist ja parteipropagandistlikku tegevust üheks ja samaks asjaks. Neil, kes avalikult nii ei arvanud, tuli oma tegevus tihti lõpetada. Ilmar Tõnissonil, kelle kohta kehtisid Glavliti eripügalad, õnnestus siiski filosoofiamagistri kraadi omanikuna Tartu Ülikooli 300. juubeli puhul ilmunud raamatusse pääseda.

Tõsiasi, et nõukogudeaegses kirjasõnas ei avaldatud Eesti Vabariigi elukorraldust ja põhiluseid kujundanud ühiskondlikust mõttest midagi mõistusparast, on jätnud sügava jälje meie sotsioloogia taastekkesse ja arengusse okupeeritud Eestis. Vaevalt aimas oma eelkäijate olemasolu isegi 60-70-ndail aastail uute uurijate rahvuslikult meeletatud osa. Eesti sotsioloogia ühe taaselustaja Ülo Vooglaiu hinnangu kohaselt "Ei olnud kuuekümnendail aastail mitte

kellelgi mingisugust ettekujutust sotsioloogiast, ehkki seda oli enne sõda Tartu Ülikoolis filosoofia raamides õpetatud. Seda õpetas riigimees Jaan Tõnissoni vanim poeg Ilmar Tõnisson. Ta oli Tartu Ülikooli kasvandik, kuid õppinud Londonis *School of Economics*'is." "Kuuekümnendate aastate lõpuks oli aga kõik nii põhjalikult ajaloolisest mälust kustutatud, et siis kui meie alustasime ei olnud sellest midagi enam järel." Täna näib olevat aga möödanikupilt selginenud ja Ülo Vooglaid hindab Ilmar Tõnissoni teaduslikku potentsiaali väga kõrgeks. "Ilmar Tõnisson ei olnud empiiriline sotsioloog, vaid huvitus eelkõige ühiskonnateooriast ning ei seganud ära sotsioloogilisi protsesse ja nähtusi, nagu see tänapäeval on tavaline. Neil teemadel pidas ta Tartu Ülikoolis loenguid. Sotsioloogia õpetamine 30-ndate aastate Tartu Ülikoolis oli tõesti oma aja teaduse tasemel." (Kiin, 1994, 84)

ILMAR TÕNISSONI FENOMEN

Eesti kultuuriloo uurijate klassikaline probleemiasetus, *mida kõik oleks saavutatud kui 1940. aasta tragöödia jäänuks olemata*, on rohkem kui paikapidav ka Ilmar Tõnissoni ja eesti sotsioloogia kohta. Armukadedusmõrva ohvriks langenud Ilmar Tõnissoni teadlasekarjäär oleks nagunii lõppenud, kuna politoloogiat, sotsioloogiat, sotsiaalsühholoogiat ja veel mitmeid teisi teadusi ei tohtinud annekteeritud Eestis meenutada. Stalinistid ei vajanud mingeid uurimusi põhinevaid teadmisi ühiskonna kohta. EKP diktatuuri ja KGB laastamistöös osutus kõige ulatuslikumaks nimelt sotsioloogia ja politoloogia vallas. Rahvusvahelisi suhteid ei tohtinud üldse uurida. Tõsine ja avalik arutelu nõukogude ühiskonna üle polnud loomulikult lubatud. Vaid salastatud töörühmad kirjutasid (sedagi 60-ndaist aastast alates) EKP KK-le ja KGB-le üsnagi professionaalset analüüsi koos ettepanekutega, kuidas rahva mõtlemisvõimet osavamalt alla suruda ja teadvusega manipuleerida.

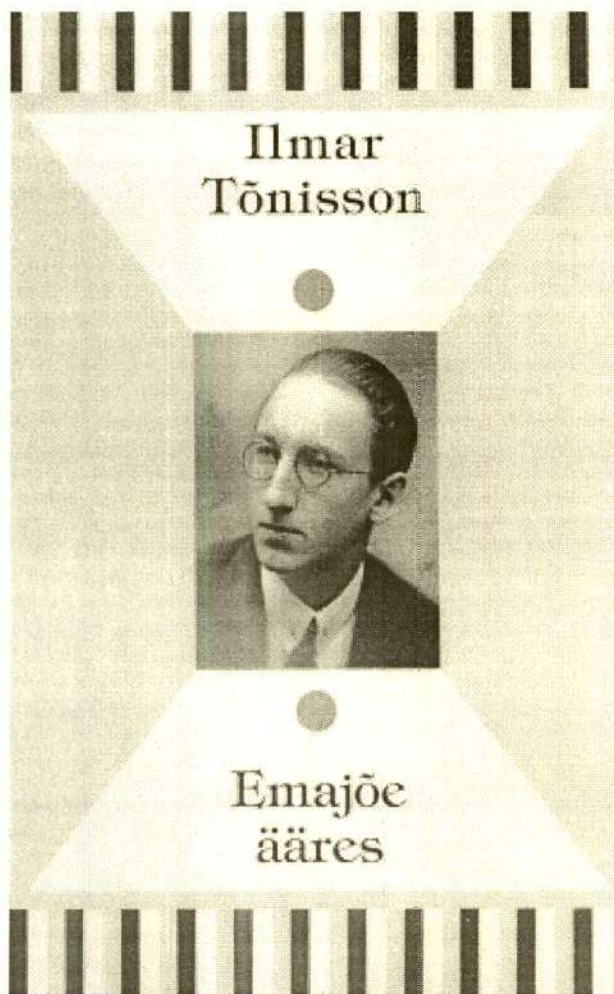
Ilmar Tõnissoni erakordne saatus lubab eeltsiteeritud probleemi ka teisiti formuleerida. Küsimus, mille noore teadlase kirjatööde kogumik igas uurijas peaks tekitama, võiks kõlada nõnda: milline oleks olnud minu enda panus eesti kultuuri, kui ma elaksin vaid 28 aastat? Ega vist palju poleks näidata. **Ilmar Tõnissoni taasmeenutamise sotsiaalpedagoogiline väärtus ongi selle rõhutamises, mida kõike väga noorelt lahkunud mees suutis.** Ilmar Tõnisson oli ja on kõigi aegade varaküpsim eesti sotsiaalteadlane. Kindlasti oli ta sünnipäraselt andekas. Kuid ta saavutused peegeldavad Eesti Vabariigi sünniga kujunenud uusi olusid. Ajaloolasi on alati hämmastanud kui palju suurmehi ja teadlasi on andnud baltisaksa rahvakilluke Eestis. Ent see seondub suuresti pärusintelligentsi võimalustega koos koduõpetajate, välisreiside, igapäevase kõrgvaimse koduse atmosfääri ja palju muuga. Tõnissoni perekond esindab Eesti alles tekkivat ja hõredat pärusintelligentsi. Ilmar Tõnisson kuulub esimesse eesti haritlaste põlvkonda, kes ei sirgunud enam parimal juhul külaharitlaste hulgast, vaid kasvas küllalt jõukas linnaharitlaste kodus. Rahvusliku ja traditsioone järgiva Eesti intelligentsi teke 20–30-ndail aastail oli suur kultuuriline hüpe. Toimunud murrang soodustas ja toetas järgneva põlvkonna küpsimist ja arengut.

1940. aasta tragöödia katkestas Eesti intelligentsi taastootmise. Nõukogude sotsiaalteadlaste idee hariduse demokratiseerimisest,

intelligentsi hulka kuuluvate laste ülikooli pääsu piiramisest, töölisklassi noorte toetamisest kõlas hästi, kuid oli tegelikult poliitiliselt kavandatud rahvusliku intelligentsi bolševike ideelisele kontrollile allutamise abinõu. Haritud perekond on kultuuritraditsioonide, väärtuste, riigist sõltumatute teadmiste keskne kandja ka siis, kui raamatukogud on rüüstatud ja arhiivid põletatud. Puuduliku hariduse, ühesuunalise ettevalmistuse ja kehva arutlemisoskusega auditooriumiga kindlustati Steini-taoliste punaprofessoritele mõneks ajaks intellektuaalne julgeolek.

AJALOOLANE JA AJALOOFILOSOOF

Arvestades Ilmar Tõnissoni võimeid ja suundumusi, oleks temast nähtavasti kujunenud teadlane, kes pannuks aluse eesti ajaloo filosoofiale. Seda kinnitab keskendumine ajaloolise kasuaalsuse teooriate kriitilisele käsitlemisele. (Kõrvalmärkuseks –

ajaloofilosoofia uurimine sai Eestis teoks alles paarkümmend aastat hiljem ja hoopis teistes tingimustes, aga siiski väljapaistvate, maailmatasemele küündivate tulemustega.) Kaldun arvama, et sellises püsivas suundumuses ajaloo mõtestamisele on midagi väga loomulikku. Ajaloo kirjutamine on ühe rahva enesetunnetuse tingimusi. Seega kuulub ka ajaloofilosoofia nende teoreetiliste töövahendite komplekti, millega üks rahvas, ka väikerahvas, peab end varustama. Ajaloofilosoofia Eestisse tuleku hilinemine nii 30-ndail aastail kui ka viiskümmend aasta hiljem, on olnud meie humanitaarkultuuri üks olulisemaid nõrkusi.

Londonisse – maailma ühte loomingulisemasse teadusasutusse õpinguid jätkama pääsenuna pühendus Ilmar Tõnisson esialgu küll tüpoloogilise meetodi uurimisele, innustudes sealhulgas ka Max Weberi vaateist. Milline oli aga selles tähelepanuväärses valikus tema ühe õpetaja – Tartu Ülikooli filosoofiaprofessori Alfred Koorti mõju, võib vaid oletada. Meenutagem, et tüübi mõiste, ehkki väheõnnestunud käsitlus oli Koorti 1936. aasta kaitstud väitekirja teemaks. Ilmar Tõnissoni doktoritöö ajaloo-
filosoofiast ei oleks välistanud tema anderikkuse avaldumist veel väga mitmekesisel moel. Oma universaalse mõistusega suutis ta takistusteta siirduda suveräänselt ühelt alalt teisele.

Nii on üsna mõistetav, et Ilmar Tõnisson alustas oma akadeemilist haridusteed ajaloolasena ja alles hiljem keskendus avaramat teoreetilist ettevalmistust nõudvatele aladele. Selles peegeldub eesti kultuuri tollane arengu-
loogika. Sotsioloogiat ja poliitika-
teadust kui erialasid polnud Eestis veel olemas ja nii pidi noor uurija niikaua end ise arendama, kuni suutis jätkata õppimist Lääne ülikoolides.

Ilmar Tõnissoni kirjatööde kogumikus (magistritöö jäigi publitseerimata) taasavaldatud ülevaated Tartu Ülikooli ja eriti üliõpilaskonna ajaloo-
arutlused korporatsioonide kui institutsioo-

nide rolli üle osutavad, et tegemist on väga andeka sotsiaal-
ajaloolase ja kultuuriantropoloogiga. Ilmar Tõnissoni meelisprobleemiks näibki olevat institutsioonide ajalugu ja nende funktsioneerimine ühiskonnas, nagu ka traditsioonid kui kultuurimehhanism. Analüüsi tasemelt ja vaimsuselt on tema üliõpilaskonna ajaloo käsitlused märksa säravamad kui 1982. aastal ilmunud kolmeköitelise TRÜ ajaloo vastavad igavavõitu elutud osad.

Vaimukad arutlused ja tähelepanekud Tartu naiskorporatsioonide konfliktist korporatsiooni ürgselt meheli-
algetega peegelduvad nii atribuutikas (üleriinlindid, mütsid) kui ka rituaalides (värvikandjate soorollidega). See on väga põnev näide moodsa kultuuriantropoloogia rakendamisest Eesti moderniseeruva ühiskonna analüüsimisel. Kuidas näiteks juurutada naiskorporatsioonides mütside rapiiridega vastastikku penetreerimise tava, kui selle kaudu omandavad meeskorporandid rituaalsel viisil vastastikku üksteise naised – mis olevatki vennastumise sügavam mõte (lk. 48).

Euroopa ja maailma ajaloo professori Peeter Tarveli järelehuue Ilmar Tõnissonile (lk. 448–453) kinnitab, et 30-ndate aastate lõpu Tartu Ülikooli ajalooõppejõudude sotsioloogiline ja filosoofiline haritus oli väga kõrge. **Ajaloolane** kirjeldab mõttemaailma, milles liikus Ilmar Tõnisson ja rolli, mida XX sajandi suurkujud Malinowski, Weber, Pareto, aga ka Hegel ja Marx ning teised sotsioloogid ning filosoofid on etendanud tema silmapaistvaks teadlaseks kujunemisel. On kahju tunnistada, et sellise mastaabiga ajaloo-
professorit ei ole Tartus viimasel poolel sajandil enam tegutsenud ja ei saanudki tegutseda. (Tarvel ise suri nõukogude vangilaagris). Ilmar Tõnissoni tüüpi ajaloolaste teke oli nõutavate kultuuriliste eelduste tõttu väga keeruline. Peeter Tarveli pakatava teoreetilise eruditsiooni taudal on küllalt sümptomaatiline Toomas Hiio väga sümpaatses järelsõnas (lk. 459–466) esitatud

väide, et “Refereerides ja analüüsidest lähtus ta [Tõnisson] varem enda jaoks kujundatud mudelist s.o. kirjutab asjadest nii, nagu need tema arvates olema pidid. Selles mõttes oli ta kahtlemata rohkem ideoloog kui tõsiteadlane”. (lk. 463) Võib arvata, et Toomas Hiio kasutab siinkohal mõistet *ideoloogia* tähenduses, mida Karl Manheimi traditsiooni jätkavad uurijad käsitlevad *utopi-
piana*. Muidugi leidis eluvaldkondi, kus ta oli kindlasti ideoloog ehk utopist. Ja see puudutab eelkõige Ilmar Tõnissoni poliitikaalaseid arutlusi ning illusioonegi üliõpilaskonna võimalustest Eesti tuleviku kujundajana.

Kuid ülalkirjeldatud *ideoloogi* ja *tõsiteadlase* vastuolule, mis on iseloomulik ükskõik millisele uurimissituatsioonile, on mõneti teravdatud järelkaja Eesti ajaloo uurimise saatusel okupatsiooni aastail. Ajaloo kirjutamine ei ole võimalik, kui eksisteerib asjade või faktide *nii nagu nad olid* ja *mõttekujutluse* vastasseis. Ajalugu eksisteeribki vaid ajaloolaste kujutluste järgi (arvavad, et nii peab olema) ja ajalootunnetus areneb vaid erinevate minevikukujutluste konkurentsis. Võimalik, et Ilmar Tõnisson ei valinud alati parimat kujutlust/mudelit, (nagu ajaloolastega ikka juhtub), kuid P. Tarveli hinnang tema ajaloolisele rekonstruktsioonivõimele on kõrge. Ka tema metodoloogia-
alane artikkel “Üliõpilaselu käsitlemise küsimusi” jätab kindla veendumuse, et ta teadis hästi, millistel eeldustel ning missuguste vahenditega ajaloolane töötab.

KUIDAS VÄLTIDA KATASTROOFI?

Juba perekondlike sidemete tõttu kuulus noore Ilmar Tõnissoni huvide ringi Eesti välispoliitika, kus ta samuti esines väljakujunenud analüütikuna. Eesti välispoliitiliste eduvõimaluste analüüs võiks oma metoodilise selgusega, kuid ilma järeldusteta, olla eeskujuks ka täna. Diplomaadivõimeid Ilmar Tõnissonil nähtavasti ei olnud – sellele osutab tema formuleeringute teravus. Aga ajalooliste ja kul-

tuuriliste argumentide otsimisel, näiteks Eesti ja Läti ebasõbralike suhete põhjuste kaardistamisel, osutab ta silmapaistvat erudit-siooni.

Ilmar Tõnissoni käsitlused on kirjutatud vanas heas realistlikus võtmestikis, kuid geopolitiilise argumentatsiooni kõrval on märgata nõ. *ratsionaalse valiku* arutlusskeeme ja, nagu juba öeldud, idealismi või utoopilisust. Ka teadlasel on väga raske tõsiasjadega leppida. Ilmar Tõnissoni kinnisideeks oli Eestile mingi eripositsiooni kindlustamine Baltikumis ja neutraalsuse säilitamine tulevases sõjas. Tema arutluste järgi ei tekitanud liit Lätiga ja Balti riikide lähem koostöö temas mingit sümpaatiat. Liit ei suurendaks Eesti kaitsevõimet, kuid tooks kaasa uusi riske. Läti ja Leedu näivad talle suuremad riski allikad, kuna jäävad Venemaad ja Saksamaad ühendavale *magistraalteele*. See *magistraaltee* on peamine Ida-Euroopa ajaloo jõujoon. Kontroll selle tee üle on aga tulevases sõjas strateegilise tähtsusega.

Võimalus, et Eesti jääks lähenevas sõjas neutraalseks, oli muidugi näivsus, nagu ka see, et Saksamaa võiks Peterburi vallutada ilma Eestit hõivamata. Argument, et Venemaa polevat huvitatud Eesti vallutamisest, kuna ei suudaks Eesti pikka rannikut Saksamaa eest kaitsta, lähtub vist Esimese maailmasõja kogemustest. Pealegi polnud Ilmar Tõnissonil kahtlust, et Vene-Saksa konflikti korral tuleb hoida Venemaa poole, kellel erinevalt Saksamaast on Baltikumis elulised huvid.

Ilmar Tõnissoni välispoliitiline analüüs on nn. *tahtelise mõtlemise* musternäide. See oli küll üks hästi konstrueeritud, kuid väga väikese tõenäosusega tulevikustsenarium. Erudeeritud nooruki põhipuudus seisnes rahvusvahelise olukorra ja riikide loomuse vales hindamises, mitte argumentatsiooni loogikas. Võitude ja kaotuste kokkurehendamise loogika, tururatsionaalsusel rajanev mõistuspärasus ei toiminud totalitaarsete riikide võimaliku käitumise ennustamisel. Venemaa ja

Saksamaa puhul oli tegemist maailmavallutamist plaanivate hullunud süsteemidega.

EESTI SOTSIAALTEADUSTE KAOTUSED JA VÕIMALUSED

Ilmar Tõnissonil oli silmapaistev anne, kuid ta erakordsed saavutused osutavad eelkõige küpsusele, mille Eesti sotsiaalteadused olid saavutanud 30ndate aastate lõpuks. Niisugusele tasemel võis sotsioloogia, välispoliitiline analüüs ja politoloogiline uurimistöe tõusta üksnes rahvusriiklikus ja demokraatlikus ühiskonnas. Ilmar Tõnissoni lühikese eluea tõttu jäid mitmed tööd, näiteks analüütilised ülevaated rahvuse teooriatest vaid sissejuhataks Eesti olude sihipärasele sotsioloogilisele uurimisele. Ilmar Tõnisson esindas suhteliselt harva esinevat, ja Eestis haruldastki uurijatüüpi, kelle vahe teoreetiline mõistus on ühendatud ajaloolise huvi ja andmeanalüüsiga. Selline terviklik lähemismislaad on sotsiaalteaduste küpsuse mõõdupuu ja annab püsivaid tulemusi. Ilmar Tõnissoni kirjastööde taastrukkimisel ei ole ainult ajalooline väärtus. Näiteks erinevalt samas sarjas trükitud Alfred Koorti teostest esindavad tema tekstid uurijatüüpi ja taset, mis on võimeline loominguiliselt mõjutama ka sirguvat ajaloolaste ja sotsioloogide põlvkonda.

KIRJANDUS

Stein, Otto. Eesti kodanluse filosoofiast ja sotsioloogiast. Tallinn, 1965.

Kiin, Sirje. Neuvosto-Viron sosiologia alku ja loppu // Anne Kovalainen, Jarmo Ikonen. Tieteen boheemi. Discussion and Working Papers 6. – Turku, 1994.

RAAMATUKOGUD AVATUD ÜHISKONNAS

75 aastat tagasi korraldati esimene Eesti raamatukoguhoidjate kongress, asutati ERÜ (taasasutati 10 aastat tagasi) ning ilmus ajakirja "Raamatukogu" esimene number, mis sisaldas kõik kongressi materjalid.

Eesti raamatukoguhoidjate VII kongress "Raamatukogud avatud ühiskonnas" toimus Tartus 22.–23. oktoobrini käesoleval aastal kaheksa delegaadi ning Soome, Leedu ja Läti külaliste osavõtul. Kongressi avas ERÜ esinaine Krista Talvi, raamatukogudest, informatsioonist ja ühiskonnast rääkis pikemalt RR-i peadirektor Tiit Valm, raamatukogude tähtsusest ülikoolis ja TÜ-s rektor Jaak Aaviksoo (tema teksti luges ette Peeter Olesk) ja TÜR-i direktor Peeter Olesk. Kahepäevase kongressi tähtsaimaks sündmuseks oli kahtlemata integreeritud raamatukogusüsteemi INNOPAC pidulik avamine – pärast ELNET Konsortsiumi esimehe Mihkel Reiali ja süsteemi USA-poolse esindaja sõnavõttu ühendas Toomas Liivamägi kaabli. Kokkutulnuile demonstreeriti kohe süsteemi võimalusi ning igaüks võis kongressi vaheaegadel ka ise TÜR-i kataloogiruumis asuvas neljas serveris otsingut proovida. Proovimisel aga andis arvuti kahjuks ikka vastuse, et küsitud märksõna, autor või raamat on arvutikataloogis tundmatu. Aga eks avamisel oli tegu süsteemi katsetuste lõppemisega – päris töö alles algab.

Kongress jääb Eesti raamatukogunduse ajalukku INNOPAC-i avamise kõrval ka seetõttu, et esmakordselt töötasid kooliramatukoguhoidjad eraldi seksioonina. ERÜ juures alles hiljuti tegutsenud hakanud seksiooni juhatus on teadvustanud koolikogude probleemid ning hakanud otsima teid nende lahendamiseks.

Teadusraamatukogude seksioonist jäi erilisena meelde Sirje Virkuse audio-videokonverents Suurbritannia avatud õppefondi esindaja professor David Hardyga. On tähelepanuväärne, et selline mitmepoolne uusimat infotehnoloogiat kasutav konverents toimus Eestis esimest korda just raamatukoguhoidjate kongressil.

RAAMATUKOGUD AVATUD ÜHISKONNAS

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE VII KONGRESS
22.-23. OKTOOBRIINI 1998 TÄRIBS

Kongressi kolm sektsiooni – teadus-, rahva- ja kooliraamatukogude – tegutsesid edukalt ja nende tööst annavad käesolevas ajakirjanumbris lühiülevaate sektsioonide juhid.

Teise päeva ühisistungil võeti vastu pöördumine “Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressi osavõtjailt avalikkusele”, milles fikseeritakse Eesti raamatukogunduse hetkeolukord ning juhitakse avalikkuse tähelepanu raamatukogude üha kasvavale tähtsusele arenevas infoühiskonnas.

Kongressi õhkkond oli erakordselt sõbralik, sundimatu, vaba ja asjalik ning äärmiselt kaasamõtleval – võibolla tulenes see ka Tartu linna ning ülikooli raamatukogu vabamast ja vaimsemast miljööst. Vähe räägiti seekord rahast. Palju räägiti raamatukogu kohast ühiskonnas ja Eesti Vabariigis, koostööst ja koöpererumisest nii rahvuslikul kui rahvusvahelisel tasandil, raamatukogude kui infokeskuste väljarendamisest, raamatukogude automatiseerimisest, uutest infokandjatest ja paljust muust, tõstes eriti esile arenemisvõimelist raamatukoguhoidjat selle kõige elluvijjana.

Kongressi ajal olid avatud mitu huvitavat näitust: “Eesti raamatukogude uued kodud 1993–1998”, “Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing – 10” jm. Meenutamaks kongressi andis ERÜ juhatus Tartu Ülikooli Raamatukogule üle Eesti raamatukogude ühistööna valminud raamatu “Raamatukoguraamat 1998”.

Siinkohal tänusõnad kongressi korraldajatele – Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingule ja Tartu Ülikooli Raamatukogule, kes olid kogu korraldusliku poole pisiastjadeni läbi mõelnud ja minutilise täpsusega paika pannud. Jäab vaid loota, et järgmiseks kongressiks on Eesti raamatukogundus astunud pika sammu edasi tegelikku infoühiskonda.

Kongressi ettekannete kokkuvõtetega saab tutvuda Tartu Ülikooli Raamatukogu koduleheküljel: <http://www.utlib.ee>

Ettekannete täistekstid avaldatakse kongressi korraldustoimkonna 12. novembri koosoleku otsusel **eraldi kogumikuna**. Esinenutel **palutakse tekstid saata Urve Tõnnovile** Tartu Ülikooli Raamatukokku 5. jaanuariks.

Ene Riet

KONGRESSIMULJEID

Arja-Riitta Haarala (Soome Teadusraamatukogude Ühing): Täna Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kongressikutse eest. Olen harva viibinud nii kõrgetasemelisel erialasel kongressil. Programm oli väga huvitav. Ise osalesin teadusraamatukogude sektsiooni töös. Kongressi kavas olid huvitavad ettekanded elektroonilisest raamatukogust. Need käsitlesid tähtsaimaid vaatekohti, samuti inimeste muutunud olukorda uues keskkonnas. Toimunu kinnitas, et Eesti raamatukoguhoidjad on nüüdisajatasemel.

Outi Green (Porvoo linnaraamatukogu): Oli huvitav ja lohutav tõdeda, et Eesti rahvaraamatukogudel on Soomega sarnased probleemid. Puudu on rahast, ajast ja töötajatest. Soome raamatukogude automatiseerimine on küll kaugemale arenenud, aga hajali. Eestis ollakse paremas olukorras, kuna automatiseeritud süsteemi saab algusest peale kavandada kogu maale ühisena. Ka väikeste küllaraamatukogude eest hoolitseatakse siin paremini. Eestis varustatakse neid paremate vahenditega, Soomes pannakse aga kinni. Tõsi, Soomes korvab need puudused raamatukoguauto, mis on majanduslikult kasulik.

Leena Rehnström (Porvoo linnaraamatukogu): Oli huvitav ja kasulik viibida teie raamatukogupäeval. Soovimegi tänada Viljandi linnaraamatukogu, eriti aga Evi Murdlat ja Elle Sihverit, et saime osaleda ülikoolilinnas toimunud kultuurisündmusel.

Sinikka Sipilä (Soome Raamatukoguühingu peasekretär): Eesti raamatukoguhoidjate 7. kongress andis suurepärase ülevaate teie hetkeolukorrast ja tulevikusuundadest. Kuigi kongress oli seotud ERÜ 75. aastapäeva ja 10. taasastamise aastapäevaga, ei kõneldud ainult minevikust, vaid vaadati tulevikku. Kongressi meeleolu oli erk ja diskuteeriv. Osalesin lisaks ühisistungile ka rahvaraamatukogude ja kooliraamatukogu sektsioonis. Rahvaraamatukoguhoidjad kõnelesid komplekteerimisest ja kooliraamatukoguhoidjad rahast. Mõlemad põhiküsimused on raamatukogudes alati aktuaalsed. Tähtis oli ka arutelu raamatukogu ja eriti raamatukoguhoidja kohast infoühiskonnas. ERÜ kongressil kohtuvad eri raamatukogude töötajad. Nii sünnib tsunftivaim, sest teaduslikud, rahva- ja kooliraamatukogud arutavad asju koos. See on hea eeskugu, kuna raamatukogudel tuleb üha rohkem teha koostööd.

Kongress oli korraldatud suurepäraselt. Kongressimaterjalid olid tõlgitud inglise keelde, mis kergendab välismaalastel aruande tegemist. Reis Lõuna-Eesti raamatukogudesse täiendas õnnestunud kongressikülastust.

Irma Raatma (Rakvere gümnaasiumi raamatukogu): Kongress aitab Eesti raamatukogundusel teadvustada, mis vahepeal on Eesti raamatukoguelus toimunud ja mis tulemas. Nii tähtis asi, nagu INNOPAC-i avamise üritus on üle-eestilise tähtsusega. Minule tõi see kohtumisi vanade sõpradega ja uusi kontakte, edaspidi tuleb juurde kohutavalt palju tööd ERÜ kooliraamatukogude sektsioonis, oleme praeguseks juba teadvustanud kooliraamatukogude praeguse seisuga ning hakkame end parun Münchhauseni moodi soost juukseidpidi välja tõmbama.

Evi Murdla (Viljandi linnaraamatukogu): Minu meelest on oluline, et püüti tähtsustada raamatukoguhoidja osa, sest sellest pole ju

siiani räägitud, samuti räägitakse vähe raamatukogust endast. Raamatukogu on asutus, kes peab otsima kontakte, ja raamatukogude, eriti nende raamatukogude töö, kes on saanud uued ruumid, saab ja peab muutuma ka sisuliselt. Hea on siin Rapla keskraamatukogu näide. Samuti on vähe juttu olnud raamatukogude sisetööst. Kui vallavanem heidab ette, et raamatukogu viide arvutisse pole jõutud veel kuigi palju andmeid sisestada, siis peaks ta ometi ka aru saama, et raamatukogus tehakse muudki peale andmebaaside loomise ning viimane võtab omajagu aega. Kui teadmine raamatukogus tegelikult tehtavast jõuaks kaugemale, aitaks see valla- ja linnavalitsustel paremini meie tööd mõista.

Ilvi Laidna (Rapla keskraamatukogu): Olen siinkohal Eviga täiesti nõus. Mulle meeldis väga avastungil kõlanud mõte, et riik ja kohalik omavalitsus peavad kindlustama raamatukogu eksisteerimise ja arengu. Projektide kaudu lisaks tulev raha peaks olema vaid lisäülesannete täitmiseks.

Katrin Niklus (Rapla keskraamatukogu): Kõige suurema mulje jättis INNOPAC-i avamine. Rahvaraamatukogude komplekteerimise küsimusi on arutletud viimasel ajal mitmel nõupidamisel ja kongress sellele minu jaoks midagi uut ei lisanud. Mind häiris ka, et külaraamatukogude esindajaid oli vähe – tuleks suurematel üritustel käijate ringi laiendada. Eriti oleks tahtnud näha mõnda, kellel on tõesti probleemid suhetes omavalitsuse või kohaliku kooliraamatukoguga. Tuleks teha ümarlaud, kus istuvad vastastikku külaraamatukoguhoidjad ja tavaliste väikeste põhikoolide, mitte gümnaasiumide, raamatukoguhoidjad.

Vytautas Rimša (Leedu RR): Eesti raamatukoguhoidjate seitsmes kongress on väga tähtis ettevõtmine, mis aitab areneda edasi nii raamatukoguteoorial kui -praktikal. Ma ei olnud seitse aastat Eestis käinud ja võin öelda, et Eesti raamatukogunduses on väga palju muutunud, eriti tehnoloogiliselt (automatiseerimine – Eesti raamatukogude ühendamine rahvusvahelisse andmevõrku) ja kontseptuaalselt (viimasel eriti raamatukogude komplekteerimise koordineerimisel). Teiseks hindan

kongressi seetõttu, et siin tõstatati mitte ainult aktuaalseid küsimusi, vaid anti kontseptuaalseid lähene-misi. Näiteks konsortsiumi loomine, töö koordineerimine raamatukogude vahel ja raamatukogude subordinatsiooni küsimused.

Leedus töötab samuti konsortsium, mis lahendab ka raamatukogude töö koordineerimise küsimusi. Meil on järgmisel aastal rahvusraamatukogu juubel, töötab korralduskomisjon ja on koostatud ürituste kava. Tahaksin teatada Eesti raamatukoguhoidjatele, et 1999. aasta juunis kavatsime Leedus korraldada järjekordse LiLaEsti. Vastutan selle ürituse korraldamise eest ja loodan seal kohata 20 Eesti raamatukoguhoidjat. Praeguse kongressi käigus oleme pidanud eesti raamatukoguhoidjatega läbirääkimisi selle LiLaEsti temaatika üle.

RAHVARAAMATUKOGUDE SEKTSIOON

töötas kolmes teemarühmas:

Kogude koordineeritud arendamise teemarühma juhatas Elle Tarik. Põhiettekandeid oli kaks: Mare Ektermannilt Lääne Maakonna keskraamatukogust keskraamatukogude rollist kogude täiendamisel ja Ly Haavistelt Pühajärve raamatukogust külaraamatukogude kogude täiendamisel ette tulevatel probleemidest. Tekkis elav arutelu, sest on ju komplekteerimine külaraamatukogus üks problemaatilise- maid tööloike. Teema käsitluse aluseks olid ERÜ maakogude sektsiooni küsitlus "Teabekirjanduse leidumusest maaraamatukogudes 1996. aasta andmetel", mille kokkuvõtteid tehti juba möödunud suvel maaraamatukogude laagris Taeblass ja rahvaraamatukogude laagris Taevaskojas. Olulised on analüüsi kokkuvõttes tehtud järeldused. Nendest põhilisim on, et maaraamatukogude kogude arendamisega ei saa rahule jääda, on vajadus asuda komplekteerimispoliitika väljatöötamisele, arvestades, et raamatukogu väärtuse määrab tema kogude väärtus. Kogude arendamisel peavad põhimärksõnadeks olema õige valik ja raamatukoguhoidja professionaal- sed oskused. Ilmne vajadus on

koolituse järele. Üha olulisem on komplekteerimiskoostöö rahva- ja kooliraamatukogude vahel. Peeti vajalikuks taastada maakonnas- sene kogude ühiskasutus. Rahalisi vahendeid oleks vaja suurendada eelkõige auviste ja elektrooniliste andmebaaside muretsemiseks. Endiselt on raamatukogudele probleemiks vajaliku informatsiooni saamine kirjastajatelt – lõppees- märgiks võiks siin olla, et raamat oleks otsustamise hetkel raamatukoguhoidja laual.

Tõdeti, et kõigepealt on vaja selgitada kitsaskohad igas maa- konnas ning leida probleemidele lahendusvariandid, ühtlasi soovitati moodustada ERÜ juurde komisjon, kes tegeleks rahvaraamatukogude komplekteerimispoliitika välja- töötamisega.

Rahvaraamatukogude infosüsteeme käsitlevat teemarühma juh- tatas Õie Tammissaar. Olulisim ette- kanne oli Jüri Järsilt "Koostöö või- malikkusest rahva- ja teadusraa- matukogude vahel". Ettekandja andis põhjaliku ülevaate teadus- raamatukogude infosüsteemist INNOPAC ning tõi esile erine- vused, mis on praegu rahvaraama- tukogude ja teadusraamatukogude infosüsteemide vahel. Koostöö võimalikkuses ta ei kahelnud kui luuakse vajalikud eeldused.

Praktilise poole pealt rääkis Inga Kuljus Võru Keskraamatukogus infosüsteemi loomisel esilekerki- nud probleemidest. Kahjuks ei saa rahvaraamatukogude töötajad veel infosüsteemide teemal võrdselt kaasa rääkida, sest puuduvad vastavad teadmised.

Raamatukogu üldsussuhete teemarühmas, mille tööd juhtis Katrin Niklus, olid kõne all prakti- lised töökogemused sel alal. Rapla Keskraamatukogu direktor Ilvi Laidna rääkis, milliseid võimalusi pakub raamatukogu uus hoone suhtlemiseks oma lugejatega ning koostööks seltside ja ühendustega. Ta tõi näiteid ürituste sarjadest ja kummutas arvamus, et lugeja huvi raamatukoguürituste vastu on vähe- nenud. Raplas pakutakse raamatu- kogule üritusi ka väljastpoolt ning tuleb valida, milliseid neist saab ja võib raamatukogus läbi viia. Sirje Bärge Kose-Uuemõisa raamatukogust rääkis raamatukogu ja kohaliku omavalitsuse suhetest, mis peavad olema suhted kahe võrdse partneri

vahel. Raamatukoguhoidja osaleb eelarve koostamisel ja valla arengukava väljatöötamisel ning tema ettepanekutesse suhtutakse positiivselt.

Rahvaraamatukogude sektsiooni tööst võib teha järelduse, et raamatukoguteeninduse kvaliteet ei tohi sõltuda raamatukogu või selle teeninduspiirkonna suurusel. Ta peab olema samaväärselt heal tasemel nii suures kui väikeses raamatukogus, omama selleks vastava tehnikat ja tehnoloogiat.

Rutt Enok

rahvaraamatukogude sektsiooni juht

KOOLIRAAMATUKOGUDE SEKTSIOON

Kooliraamatukoguhoidjad töötasid Tartus **esmakordselt eraldi sektsioonina**. Nägime selles meie kooliraamatukogude jaoks üht võimalust lülitada Eesti raamatukoguüsteemi, kuid pidime kogema, et meid ei võeta veel päris võrdväärseks. Mõningat pettumust valmistas asjaolu, et Eesti avalikkuse poole pöördumise teksti koostamisel ei kiidetud heaks ühtegi meie ettepanekut. Sellest hoolimata loeme kongressi endile igati kasulikuks.

Kooliraamatukogude sektsiooni istungeid, mis toimusid Tartu kunstigümnaasiumis, juhatasid Ester Sõrmus Tallinna pedagoogilisest seminarist ja Vaike Kurel Tartu kunstigümnaasiumist. Sektsiooni töö vastu tundsid huvi "Postimehe" toimetaja Asta Niinemets, ajakirja "Raamatukogu" tegevtoimetaja Ene Riet ja Soome Raamatuhüüangu peasekretär Sinikka Sipilä, kes märkis, et Eesti ja Soome kooliraamatukogudel on sarnased probleemid.

Esimesel istungil arutasime **kooliraamatukogude hetkeseisu ja tulevikuperspektiive**. Hetkeseisust ülevaate saamiseks viisime 1998. a. kevadel läbi ankeetküsitluse, millele vastas 41,9% kooliraamatukogudest. Alavere põhikooli raamatukoguhoidja Ann Järvasoo esitaski esialgse analüüsi tulemused. Rõõmustav on lugejahõlve ja laenutuste kasv ning raamatukoguhoidjate kvalifikatsiooni tõus. Suurenenud on erialase haridusega spetsialistide osakaal, mis on märk sellest, et koolid on hakanud väärtustama kooliraamatukogu rolli

õppetöös. Ühtlasi on kaader muutunud püsivamaks, seega tõusnud kompetentsuse tase. Palju oli ka probleeme. Neist võiks mainida kooliraamatukogude ruumide mittevastavust nõuetele. Näiteks peab Rannu keskkooli raamatukogu põhifond mahtuma ära vaid üheksale ruutmeetrile. Kaasaegsed ruumid koos lugemissaaliga on vaid kolmel protsendil kooliraamatukogudest. Levinumaks tehniliseks vahendiks on raadio (50% keskkoolidest ja 25% põhikoolidest). Arvutid on 27,4% keskkooli ja 10% põhikooli raamatukogul. Materiaaltehniline mahajäämus takistab raamatukogude arengut.

Millised on meie tulevikuperspektiivid? Vaagisime neid nii kooliraamatukogude süsteemi kui ka üksikute raamatukogude osas. Kui teadusraamatukogude ja rahvaraamatukogude võrk on ammu välja kujunenud, siis kooliraamatukogudel seisab selle loomine alles ees. Ilma haridusministeeriumi toeta see vaevalt õnnestub. Rakvere gümnaasiumi raamatukoguhoidja Irma Raatma rõhutas oma ettekandes "Kooliraamatukogu tulevikuperspektiivis", et oleks vaja kooliraamatukogude tööd koordineerivat keskust. Samuti tuleks moodustada rahva- ja kooliraamatukogude ühendus või konsortsium, et paremini kooskõlastada komplekteerimist. Aja nõudeks on raamatukogude baasil uut tüüpi õpikeskuste loomine koolides, mis võimaldaks tagada uute ainekavade rakendamise õppeasutustes ning kasvataks õppivale ühiskonnale õpioskustega liikmeid. Heaks näiteks on õpikeskused Tallinna Õismäe humanitaargümnaasiumis, Kuressaare, Märjamaa ja Kilingi-Nõmme gümnaasiumis.

Teise istungi teemaks oli **kooliraamatukogude finantseerimine**. Põhiettekanedega esines Haridusministeeriumi kooliraamatukogu ja õppekirjanduse ekspert Mall Saul, talle oponeerisid kirjastuste "Avita" ja "Koolibri" esindajad. Tõdeti, et riik ei suuda täita endale võetud ülesannet tagada koolide varustamine õpikutega. Käesolev aasta on kõige pingelisem, sest Haridusministeeriumi eelarves jäi õpikute ostmiseks määratud rahsumma eelmise aasta tasemele,

kuigi õpikud kallinesid 39,2%. Siit tulenevad koolide võlgnevused kirjastustele, kes nimetasid end koolide krediteerijaks.

Põhikogu komplekteerimiseks omavalitsuste poolt eraldatavad summad on küll kasvanud (1997. a. keskmiselt 25%), kuid ei suuda võistelda raamatu hinna tõusuga ja seega on komplekteeritud nimetuste arv kahanenud keskmiselt 383 eksemplarilt 316-le, kusjuures mitmed kooliraamatukogud pole üldse saanud vahendeid põhikogu täiendamiseks. Omavalitsused peaksid senisest enam investeerima oma piirkonna laste haridusse.

Teema lõpetas Tartu Miina Härma gümnaasiumi direktor Jüri Sasi soovitusel, et kooliraamatukoguhoidjad peaksid pöörduma kõikide instantside poole, kellest sõltub kooliraamatukogude areng ja vastavusse viimine kaasaja nõuetega.

Meie, Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressist osa võtnud maakondade kooliraamatukoguhoidjad pöördusimegi Eesti Omavalitsuste Ühenduse esimehe Üllar Vahtramäe, Eesti Vabariigi Riigikogu esimehe Toomas Savi ja Eesti Vabariigi haridusministri Mait Klaasseni poole avaliku kirjaga, milles teavitasime kooliraamatukogu kaasajastamist takistavatest asjaoludest ja palusime seisukohavõttu olukorra parandamiseks.

Ester Sõrmus

ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni esimees

TEADUSRAAMATUKOGUDE SEKTSIOON

Teadusraamatukogude sektsioon, nagu rahva- ja kooliraamatukogude sektsioongi, töötas usinasti kahel päeval ühisistungite vahel. Töökohaks oli Tartu Ülikooli Raamatukogu konverentsisaal, mis oli mõlemal päeval ja kõigi istungite ajal meeldivalt rahvarohke ning elas ettekannetele kaasa.

Vaatluse all oli neli teemagrappi, mis kõik olid otseselt seotud teadusraamatukogude arengu tänaste ja homsete probleemidega: üleminekuga integreeritud raamatukogusüsteemile ning seal omakorda küsimuste juurde, mis võimalused ja kohustused see raamatukogudele kaasa toob.

Käsitlevate teemade määravaks võtmesõnaks oli koostöö. Raamatukogude tegus koostöö on vajalik eeldus, et uue infosüsteemi rakendamine, käigushoidmine ja areng sujuks ning süsteemi kasutegur kasvaks nii raamatukogude töökorralduse, info hankimise ning haldamise kui ka kasutajate seisukohast. On ju nüüdseks juba 9 Eesti suuremat teadusraamatukogu ELNET Konsortsiumi raames rakendamas integreeritud infosüsteemi INNOPAC. See sõna on hellitanud ja kummitanud raamatukogutöötajate kõrvu juba kaks aastat.

Sektsiooni avaistungil, kus käsitleti **teadusraamatukogude infosüsteemi hetkeseisu, probleeme ja perspektiive** (juhatas ELNET Konsortsiumi tegevdirektor Asko Tamme), oli võimalik kuulata kaht väga huvitavat ettekannet INNOPAC-i rakendamisest. Astmelist koolitust rahvusraamatukogus tutvustas Riin Olonen, lisades rohked omapoolsed tähele- ja ettepanekud praktiliseks koolituskorralduseks. R. Olonen pidas oluliseks, et Tallinna Pedagoogika-ülikool ja Viljandi Kultuurikolledž lülitaksid süsteemi põhialuste õpetamise ka infoteaduste eriala õppekavadesse. Teine otseselt INNOPAC-i rakendamisega seonduv ettekanne oli Ülo Treikeldriilt ja kandis irriteerivat pealkirja "Mis on valaskala kõhus?" Autor käsitles emotsionaalseid taustu tundmatu, suure, salapärase ja teises keskkonnas tegutseva – seega hirmuäratava nagu valaskala – automatiseeritud raamatukogusüsteemi omaksvõtmisel. Koolitusküsimusi ja tööd personaliga väga oluliseks pidades keskendus ta ettekande järgnevas osas loodava ühisandmebaasi ülesehitusele ja struktuurile, kasutajaliidestele, süsteemi erinevatele moodulitele, nende koostoitmivusele ning süsteemi turva-probleemidele.

Teise istungi põhiteemaks oli **kogude koordineeritud arendamine** (juhatas TÜR-i infotehnoloogia projekti juht Ülo Treikelder). ELNET Konsortsiumi võimalusi selleks käsitles Asko Tamme. Esineja ütles, et Melloni fond on Eesti teadusraamatukogusid tublisti toetanud internetiühenduse väljaarendamisel, aga

Eesti riik ei ole endale piisavalt teadvustanud, kuivõrd maailmatasemest mahajäänud kogudega tulid taasiseseisvunud Balti riikide teadusraamatukogud nõukogude ajast. Riigi kohustus peaks olema vähemalt piisavate raamatuostusummade tagamine. A. Tamme pidas oluliseks kogude järjepidevust, koordineerimise alusena nägi ta teadusalade jaotust raamatukogude vahel ning pidas vajalikuks, et otsuste vastuvõtmise tasand tuleks seniselt konsortsiumi tasandilt viia kõrgemale – teadusraamatukogude direktorite nõukogu tasandile.

Eelnevaga haakus Jüri Järsi ettekanne "Suur koordinaator tulekul – *Conspectus* Eestisse?" J. Järs nentis, et INNOPAC annab suured võimalused kogude koordineeritud arendamiseks, aga ei anna vajalikku metoodikat ega andmetöötlusvahendeid. Siin võikski appi tulla Ameerikas välja töötatud ja Eesti teadusraamatukogudele kohandatav *Conspectus* (vt. K. Kikas Eesti teadusraamatukogud vajavad *Conspectus't* // "Raamatukogu", 1998, 2. lk. 4-7).

Teise päeva **infoteenuste arengu ja kvaliteedi istungil** (juhatas TÜR informatsiooni ja eurodokumentatsiooni osak. juh. Ülle Must) oli põhiettekandeks Aili Norbergi "Infoteenused, nende kvaliteet ja tarbijakasutuse korraldamine". Esitatu võiks olla väikseks meelespearaamatuks igale infokorraldajale, niivõrd mitmekesised infoga seonduvad aspektid olid vaatluse all: õiguslikud, töökorralduslikud, ökonoomilised, sotsiaalsed, rahvuslikud, eetilised, hariduslikud. Lisaks esitas autor loetelu oskustest, millest sõltub infotöötaja tegevuse edukus – ja mis oskusi seal kõik ei nõutud!

Järgnenud sõnavõttud olid kõik huvitavad. Keiju Saarniit tutvustas TÜ kliinikumi meditsiiniinfo keskuse tööd nelja aasta jooksul – ja tööd on seal tehtud tublisti; Marika Meltsas infoteenindust virtuaalses raamatukogus, kus vaatluse all oli TÜR-is rakendatud elektrooniline infoteenindus; Mai Põldaas analüüsis põhjalikult *on-line*-andmebaaside teenuseid ja nende kvaliteeti; Maria Luštšik tõi kuulajate ette tänapäeva Eesti RVL-teeninduse mured; Sirje Tambaur tutvus-

tas meile patendiraamatukogu suhteliselt vähe tuntud kogude ja teenuste arengut. Võib olla kindel, et kuulajad said siit palju uut informatsiooni ja ka ideid oma töö korraldamiseks.

Sektsiooni viimast istungit – **raamatukoguhoidja ja infotöötaja koolitusest uues õpikeskkonnas** (juhatas TÜR-i informatsiooni ja eurodokumentatsiooni osak. juh. Ülle Must) – oodati suure põnevusega: kava lubas, et tuleb ka videokonverents Suurbritannia avatud õppefondi professori David Hardyga. Ja kui paljud meist siis on videokonverentsil osalenud! Tuligi ja oligi, kuigi väikeste viperustega, põhjuseks Inglismaa halb ilm ja liiklusummikud, millesse oli prof. Hardy takerdunud. Ta pidas meiega siis oma autost audiokonverentsi, video poolt kompenseerisid TPÜ infoteaduste osakonna üliõpilased, keda me nägime ekraani vahendusel jälgimas Tartus toimuvat kongressi.

Dotsent Sirje Virkuse ettekanne infotöötaja koolitusest uues õpikeskkonnas oli meistriklass. Materjalid, mida ta tutvustas, vääriskid süvenenumat lugemist. Loodame, et see võimalus tekib. Üht konkreetset infootsingu kaugkoolitusprojekti, nimega DEDICATE, milles osaleb 9 ülikooliraamatukogu 8 riigist, nende hulgas ka TTÜR, tutvustas Gerda Koidla.

Sektsiooni töö oli pingeline ja tunda hakkas andma ajanappus. Nii DEDICATE-i tutvustus kui ka Toomas Liivamäe ettekanne raamatukoguhoidja rollist õpikeskkonna kujundamisel ülikoolis vääriskid küllap põhjalikumat esitlust. Kuid Eesti raamatukoguhoidjad saavad kokku veel ja veel, ning teemad, mis on ja jäävad aktuaalseks, ei kao esinejate ja kuulajate vaateväljalt.

Kokkuvõtvalt tahaksin öelda, et oli rõõm kaasa elada sisukale Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressile, oli rõõm tõdeda, et kolleegid rääkisid oma tööst suure asjatundlikkuse ja innukusega.

Urve Tõnnov
teadusraamatukogude sektsiooni juht

“RAAMATUKOGURAAMAT 1998”

Eesti raamatukoguhoidjate kongressil andis ERÜ esinaine Krista Talvi Tartu Ülikooli Raamatukogule üle “Raamatukoguraamat 1998” originaali.

Eesti raamatukogude ühise tööna kongressiks valminud raamatusse kirjutas/kujundas oma lehe sadakond teadus-, eriala-, kooli- ja rahvaraamatukogu. Tänu ATP “Tarkvara” rahalisele toetusele saime raamatust teha värvikoopia, mida säilitatakse ERÜ büros ja kus huvilised võivad sellega tutvuda. Nii originaali kui koopia on köitnud Rahvusraamatukogu köitekunstnik Sirje Kriisa.

ERÜ büroo tänab kõiki raamatukogusid, kes raamatusse oma lehe on kujundanud. Kes leiab raamatuga tutvumiseks aega, võib taas oma silmaga veenduda raamatukogurahva nutikuses ja andekuses. Iga lehekülj on omanäoline, sisukas, inforohke, vaimukas ja kaunis. Ühte teisele eelistada tundub ülekohtune ja need, kes ootavad parima lehe auhinda, peavad küll pettuma – kui selline auhind üldse antaks, siis saaksid selle kõik. 1998. aasta raamatukoguelust peaks see raamat küll koondpildi andma. Usutavasti raamat väärtus aastakümnetega ainult kasvab.

ERÜ büroo

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE VII KONGRESSI OSAVÕTJAILT AVALIKKUSELE

Infoühiskonna kiire areng, muutused riigi majandusel ja poliitikas on kaasa toonud infonõudluse kasvu. Eesti 1277 raamatukogu kasutas 1997. aastal ligi 800 000 lugejat, seega iga teine Eesti elanik. Raamatukogude kasutamise intensiivsuse kasv eeldab, et raamatukogud, sõltumata tüübist ja asukohast, on muutumas teavikuid laenuvatest organisatsioonidest riigisisest ja rahvusvahelist infotsingut ning andmevahetust võimaldavateks institutsioonideks.

Päev-päevalt tähtsustub raamatukogu kui informatsiooni, hariduse ja kultuuri vahendaja roll. Maal ja väikelinnades on raamatukogu sageli jäänud ainsaks kultuurikeskuseks, kohaks, kus igal soovijal on tasuta, vaba ja piiramatult juurdepääs informatsioonile ja teadmistele. Raamatukogud vajavad seeõttu eri tähelepanu ja täiendavat rahastamist. Raamatukogude areng ja uute tehniliste vahendite ning infokandjate ostmise peab olema tagatud riiklike ja kohalike eelarveliste vahenditega.

Raamatukogude olemasolu ja areng on erilise tähtsusega mitte ainult õpikeskonna pakkujana, vaid ka rahvusliku mälu ja identiteedi säilitajana. Raamatukoguteenuse kvaliteet ei tohi sõltuda raamatukogu või tema teeninduspiirkonna suuruselt.

Teaduslike keskraamatukogude vahel on kogude täiendamise vastutuselad omavahel jagatud Eesti riikluse, majanduse, poliitika, teaduse ja kultuuri infovajadusi arvestades. Olemasolevate kogude hindamine ning komplekteerimiseesmärkide ja prioriteetide määratlemine eeldavad senisest tihedamat teadusraamatukogude vahelist koostööd ja komplekteerimise süvendatud koordineerimist. Ülikooliraamatukogude komplekteerimiseks eraldatud summad on olnud liiga napid, et seatud ülesandeid täies ulatuses täita. Teaduslike keskraamatukogude finantseerimine tuleb seada seaduslikule alusele, vastasel korral võib õppiv Eesti “istuma” jääda.

Tänaseks on paljudes raamatukogudes juurdepääs maailma suuremate raamatu-

kogude elektronkataloogidele ja teistele sidusandmebaasidele. Eesti raamatukogudes leiduv informatsioon muutub peagi hõlpsasti kättesaadavaks tänu rakenduvale integreeritud raamatukogusüsteemile INNOPAC ning 200 rahva- ja kooliraamatukogus kasutatavale raamatukogusüsteemile KIRJASTO 3000. INNOPAC süsteemi ametlik avamine ja tutvustamine toimus Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressil. Enam ei ole haruldus raamatukogu juures tegutsev avalik internetipunkt, mis võimaldab juurdepääsu kogu maailmas talletatud informatsioonile. Usume, et aeg, mil infovajajal on võrdne võimalus saada vajalikku informatsiooni igas Eesti maa-nurgas, ei ole enam aastate taga. Raamatukogude tehnoloogilist arengut on tõhusalt toetanud Avatud Eesti Fond ja mitmed teised fondid, Kultuuriministerium, kohalikud omavalitsused ja rahvusvahelised projektid.

Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiviraamatukogu, Eesti Akadeemiline Raamatukogu ja Tartu Ülikooli Raamatukogu teevad tõsiselt tööd Eestis ilmunud ja Eesti-aineliste trükiste ja muude infokandjate hankimiseks ning tulevastele põlvetele säilitamiseks. Eesti raamatukoguhoidjaid rõõmustab, et lõpuks on vastu võetud sundeksemplari seadus ja vähendatud käibemaksu Eesti kirjastajate trükistele. Lahendamist vajavad elektroonilise informatsiooni levivõimalikkuse probleemid.

Raamatukogud on hakanud rohkem tähelepanu pöörama erivajadustega inimestele. Eriteeninduse korraldamine ja selleks vajalike teavikute hankimine nõuab sihtprogrammade käivitamist finantstagatiste loomiseks.

Senisest enam peaks tihenema rahva- ja kooliraamatukogude koostöö, et võimaldada komplekteerimist – kooliraamatukogu muretsseb kirjandust abiks õppetööl, rahvaraamatukogu rahuldab teabe- ja ilukirjanduse lugemisvajadusi. Rahvaraamatukogud on valmis koostööks kõikide asutuste

ja omaalgatuslike institutsioonidega (seltsid, klubid, ühingud).

Viimased aastad on kaasa toonud olulisi muutusi raamatukogude haldustegevuses ja tehnilises baasis. Nüüdisaegsetes ja avarates ruumides töötavad maakondade/linnade keskraamatukogud Haapsalus, Jõhvis, Kärklas, Põlvas, Rakveres, Raplas, Sillamäel, Valgas, Võrus ja mujal. Kohalikud omavalitsused on raamatukogu tähendust kohapealses elus hinnanud – viimase viie aasta jooksul on Eestis avatud 8 uut külaraamatukogu, 214 rahvaraamatukogu on saanud uued ruumid või on neid laiendatud, põhjalikult remonditud ja ajakohaselt sisustatud. Keskraamatukogu ruumide küsimus ei ole seni kahjuks lahendust leidnud Harju-, Jõgeva-, Järva-, Saare-, Tartu- ja Viljandimaal ning Kohtla-Järvel ja Pärnus. Oma järjekorda ootavad ka paljud väikeraamatukogud, mille olukorra parandamine sõltub eelkõige kohalike omavalitsusorganite tahtest ja raamatukogude enda ettevõtlikkusest.

Infotehnoloogilised muutused raamatukogudes on kaasa toonud raamatukoguhoidja rolli teisenemise, esitades suuremaid nõudeid erialasele ettevalmistusele ja infosüsteemide oskuslikule kasutamisele. Lisaks peab raamatukoguhoidja olema ka hea pedagoog, psühholoog ja sotsiaaltöötaja ning täitma teisigi rolle. Eesti 3159 raamatukoguhoidjast on enamik kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistid, kes ei saa oma töö eest väärilist tasu. Raamatukoguhoidja töötao on jätkuvalt alla Eesti keskmise.

Ühiskonna vajaduste muutumisega on kaasnenu raamatukogu rolli uuenumine ja osatähtsus kasv. See seab raamatukoguhoidjate kõrgemaid nõudmisi ja ülesandeid, mistõttu nad ootavad nii riigilt kui ka kohalike omavalitsustelt palju enam. Riik on nii tugev kui tark ja haritud on tema kodanik. Kui riik ei investeer teadusse, haridusse ja kultuuri, ei arene ka ühiskond. Raamatukogu on demokraatliku, haridust ja kultuuri väärtustava ühiskonna peegel.

Tartus, 23. oktoobril 1998

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE VII KONGRESSILE

Austatud kongressist osavõtjad!

Esmalt vabandan, kuna olen sunnitud murdma oma varakult antud lubadust esineda teie kongressil avatekkandega. Mul on sellest siiralt kahju, kuivõrd seeläbi tekiks võimalus tuua avalikkuseni mõned mõtted ja seisukohad, mida meie keeruline ja muutusterikas aeg minu parimat äratundmist mööda välja ütleva kohustab. Sestap on mul hea meel, et ülikooli raamatukogu direktor soosus teile esitama minu vabanduskirja.

Minu vanem ja väärikam kolleeg, ligi kakskümmend aastat Lääne-Saksamaal rektoriametit pidanud Klaus-Dietrich Wolff sai pärast Saksamaa taasühinemist ülesande taastada Erfurdi ülikool. Selleks anti talle kuus aastat aega. Sellest esimene aasta kulus kavade koostamiseks, seejärel asuti raamatukogu komplekteerima. Neli aastat enne ülikooli taasavamist asuti kujundama ülikooli tulevast õppejõudkonda, kolm aastat enne hakati ehitama uusi hooneid. Lühidalt ja konkreetselt on sellega öeldud pea-aegu kõik, mida saab öelda teemal raamatukogu ja ülikool. Meile antud Eesti aeg on aga tunnistajaks kõrgkoolide nurisünnitustele, kus esmalt võetakse vastu üliõpilased või nende raha ja seejärel asutakse taotlema tegevusluba. Paremad asuvad ajapikku muresema oma katusealust, parimad mõtleavad oma õppejõudude koolitamisele. Raamatukogudeni, ja seega ka ülikoolini, ei ole veel jõutudki. Niisugune lapsikust vaimustusest ja akadeemilisest vastutustundetusest kantud hariduslembus on muutunud oma vastandiks – harimatuse kultiveerimiseks. Haridusele on vaja templit, preestrit ja piiblit ehk kirja (ehk sõna). Oleme lubamatu üleolekuga suhtunud nendesse vajadustesse ja kuigi Tartu Ülikool võib väita, et tal on olemas nii tempel, preester kui ka piibel, on ometi nii, et piibli koht selles templis pole täna Raamatu vääriline. Raamatu väärilised pole ka Raamatu hoidja ja Raamatu hoidla koht. See viga vajab parandamist.

Ometi on Tartu Ülikool õnnelik, sest on saanud päranduseks varanduse nimega Tartu Ülikooli Raamatukogu. Oma asutamisest saati on

see raamatukogu omanud olulist kohta kogu Eesti maa ja rahva jaoks. Sõnas on ka täna nii, et Tartu Ülikooli Raamatukogu täidab rahvusraamatukogu ülesandeid. Jõudumööda, Tartu Ülikooli ja eriti raamatukogu töötajate toel, on seda ülesannet ka täidetud, ent teist aastat järjest ei ole seda tegevust finantseeritud ja kõige kahetsusväärsemal moel ei ole ka tuleva aasta riigieelarves Tartu Ülikooli Raamatukogule sentigi ette nähtud. Vaatamata haridusminister härra Klaasseni ja kultuuriminister härra Alliku mõistvale suhtumisele, mis väljendus asjakohase ja -tundliku komisjoni kokkukutsumises, on lõpptulemuseks riigieelarveline otsus, mis väärrib harimatuse ja kultuurituse ministeeriumi. Tartu Ülikooli Raamatukogu kui teadusliku raamatukogu sisulist likvideerimist tähendav otsus on vastuvõtmatu. Tartu Ülikooli Raamatukogu peab seisma ühes reas ja ühtsetel alustel Rahvusraamatukogu ja Akadeemilise Raamatukogu ja seda mitte ainult ülesannete, vaid ka nende täitmiseks vajalike vahendite mõttes. Pöördun teie poole, head kongressist osavõtjad, et väljendaksite oma toetust sellele seisukohale.

Ja kolmandaks – olen seda meelt, et veidi üleolevat ja hoolimatut suhtumist raamatusse kajastab ka suhtumine raamatukoguhoidjaisse. Sümpaatia ja mõistmisega käsitleb ühiskond õpetajate nõudmist keskmise palga järele ja ka valitsus on seda aktsepteerinud, kehtestades algavast aastast õpetajatele 4000-kroonise miinimumpalga. Seejuures on mööndud ka vajadust kõrgharidusega raamatukoguhoidjate palkade tõstmiseks, ent selle tunnistamisega kaasaskäiv häbelikkus ja reserveeritus ei jäta kahtlust, et selle töö tähtsuse ja koha mõistmisest ollakse ohtlikult kaugel. Jätkugu teil tarvilikku tarmu seda kõigile meelde tuletada. Toetan täielikult teie nõudmist seista õpetajatega ühes rivis.

Tartu Ülikool vajab raamatut, raamatu hoidjat ja raamatu hoidlat, sest Tartu Ülikool on ülikool.

*Tartus, 22. oktoobri varahommikul,
kesköö ja koidu vahel
Teie JAAK AAVIKSOO*

Külalist tervitatakse tavaliselt uksele, aga teie olete juba kõik uksest sees. See vabastab mind formaalsest kohustusest ja lubab mul olla täiesti siiras. Ja mul on siiralt hea meel, et teid siin nii palju on. Ja kui meid oleks siin veel rohkem, siis me peaksime minema kuskile mujale, sest me ei mahuks praegustesse ruumidesse lihtsalt ära, meid on nii palju. Aga ma tahaksin väga näha nende poliitikute ja teiste otsustajate nägusid, kui nad näeksid Eesti raamatukogutöötajate armeed tervikuna. Siis oleks nende hirm arvata-vasti päris tõsine.

Tartu Ülikooli Raamatukogu teab omast käest, mida see tähendab, kui ülikooli rektor räägib üht ja raamatukogu direktor teist juttu ja ei ole seda sauna, kus leida ühine keel, ega ole ka saunameest, kes selle ühise keele kehtestaks. Et praegu on teisiti, selle tõenduseks on minu sõnavõtt teie ees, kuivõrd see on läbi arutatud ülikooli rektoriga; need on ühtaegu ka tema seisukohad ja meil ei olnud vaja pikka diskussiooni.

Tartu Ülikooli Raamatukogu oli seni arendatud ühe loogika kohaselt ja see loogika pidigi tegelikult muutuma.

Esimene loogika, mis kehtis kuni 1990. aastani, ütles väga lihtsalt: ülikool on ise tervik ja tema raamatukogu on samuti üks tervik, mida ei saa jagada teaduskonniti laiali, kuigi iga teaduskond võiks saada endale oma kogu. Aga mõeldud oli see nii, et kui *universitas* kasvatab entsüklopediste, siis peab seda garanteerima ka ülikooli raamatukogu. Alates 80-ndate aastate keskpaigast on see loogika järkjärgult täienenud paratamatusega, et *avaliku* raamatukogu erinevad rollid on suurenenud ja nende kõrvale on juba 90-ndatel aastatel tulnud juurde rahvusraamatukogu roll. Sellele võis ka vana Morgenstern mõelda. Aga praegu on olukord, võrreldes Morgensterniga, teistsugune, põhjusel, et näiteks rahvusraamatukogu roll on osalt ette antud ka seadusega ja avalikud rollid on ette antud igapäevase eluga.

Ülikooli enda areng on praegu viinud täiesti uue loogikani, millest ma toon välja kolm komponenti. Esiteks selle, et õppekavade valitavus või pluraalsus tingib tahes-tahmata, et õppevahendi funkts-

TARTU ÜLIKOOL JA RAAMATUKOGU

Ettekanne Eesti raamatukoguhoidjate VII kongressil
22. oktoobril 1998

siooni satub mistahes tekst või teave, ükskõik, mis kujul, ükskõik, kas see on kollane ajakirjandus poolpalja abilinnapeaga või on see monograafia. Kõigest saab õppida ja see kõik peab olema kuskilt leitav. Häda on selles, et õppekavade pluraalsus projekteeriti, andmata endale aru, mis see enesega kaasa toob. Teine loogika on olnud see, et lugejate arvu kasvades kasvab ka ennekõike paljundushuviliste ja järelikut ka koopiate arv. Kasvab funktsioon, mis on eeskätt puhttehniline ja mis samal ajal suurendab survet sellele ainsale trükisele, mis parajasti raamatukogus võib leiduda. Neid trükiseid võib ju olla ka mitu, aga igal juhul ei ole neid kunagi nii palju, et iga lugeja saaks enesele **oma** eksemplari studiumi algusest lõpuni. See tähendab omakorda seda, et sisuliselt suureneb erilise **teenindaja**, raamatukoguhoidja kui abilise funktsioon. Ning kolmas tõsiasi on see, et kuna ülikool planeerib ennast üliõpilaskülade kaupa, siis paratamatult suureneb teaduskondlike raamatukogude osakaal. Hetkel on meil 10 teaduskonda, aga see arv võib tegelikult muutuda.

Mis on see tegur, mis kõikide nende arengute vahel garanteerib teatava tasakaalu? Kui me väidame, et see võiks olla raamatukogu koondkataloog, öieti Tartu Ülikooli raamatuvara koondkataloog, siis tegelikult tuleb karta neid, kes ütlevad: tehke oma koondkataloog ära ja muuks ei olegi teid vaja. Nemad mõtleavad nagu antileibniziaanid. See, mida suur keskraamatukogu peab kaitsma, on õigus varustada kirjandusega ka Leibnizi. Siin on koht, kus praegune teadlane mõtleb teistmoodi kui kogenud raamatukoguhoidja.

Mis saab edasi? Kui me kujutame ette mõlema loogika kokkupuutekohti nelinurgana, siis selle tippudeks oleksid: a) avalikud funktsioonid, b) erialaga seotud funktsioonid, c) õpetamisega seotud funktsioonid ja d) kõik, mis on seotud kogude järjepidevusega. Seda viimast tavaliselt ei taheta tunnistada, aga see on väga jäme viga. Kes või mis on nüüd see, kes seda nelinurka koos hoiab? Ma ütleksin

nii, et 90-ndate aastate esimesel poolel ja keskpaiku oli see "T" ehk "tehnoloogia". Nüüdsest peaks see olema "R" ehk "referent", niisugune raamatukoguhoidja, kelle rolli võiks võrrelda poli- ja vajadusel ka interdistsiplinaarse asjatundjaga. See ongi nimelt roll, mitte ametikoht. Kõige lähem mõiste sellele on teaduslik raamatukoguhoidja, referent sõna heas tähenduses. Minu oletus on – ja seda arwab ka Tartu Ülikooli rektor – et lähiaastate areng on niisugune, et surve on kõige suurem diagonaalil avalike funktsioonide ja kogude järjepidevuse vahel.

Kongressi avades mainis Krista Talvi, et ka raamatukoguhoidja on üks vaal. Minul on vaala tunne siis, kui mul on telefonid välja lülitatud, keegi ei saa mind kätte ja siis ma tõesti tajun, et ma saan olla vee all. Muidu olen ma, täpselt samamoodi nagu teiegi, hobune. Ja ma ütlesin teile, et meist tahetakse hobuseid teha kiiremini, kui meid lubatakse vaalaks muutuda. Ma ei ütle, et see vaala kujund on vale, aga me saame olla vaalad sel juhul, kui suureneb targa referendi surve seadusandjale. Raha armastav jõmmkärakas raamatuid üldiselt ei loe. Tuletage Vilde Vestmanni meelde! Tema on nõus kirjaniku või lugeja või raamatukoguhoidjaga flirtima, aga mitte rohkem. Seadusandja roll on sootuks teistsugune, sest seadusandja on kohustatud avalikkust muutma. Praegune avalikkus ei taha omaks võtta, et raamatukogu kasutamine on igal juhul kaup. Kui ühiskond ise tahab olla kapitalistlik, aga hoiab oma raamatukogud sotsialismis, tekitatakse majja tüli, millest ei võida keegi. Samas ei piisa sellest, kui me lihtsalt kordame, et tasuta lõunaid pole olemas. Tuleb ilmtingimata lisada, et see, kes sööb, kuigi pole maksnud, on varas – ja teaduslike keskraamatukogude suhtes käitub Eesti riik praegu vargana. See on koht, kus seadusandja peab ennast näitama vastutust kandvana ja reguleerima raamatukoguteenuse *kõikjal*, mitte ainult rahvaraamatukogudes ja Rahvusraamatukogus.

PEETER OLESK
Tartu Ülikooli Raamatukogu
direktor

JULGE PEALEHAKKAMINE ON POOL VÕITU

Nõnda võib iseloomustada 21. oktoobril Haapsalus toimunud kõnekoosolekut teemal "**Raamatukogu õpikeskkonna osana**". Saal oli ootel rahvast täis, esinemiseks valmistunud inimesed istusid laua taga, mida kutsuti millegipärast paneeliks – ainult et tulemata jäi ühist jutuaajamist juhtima palutud Ülo Vooglaid. Ega sellepärast veel töö seisma jäänud. ERÜ esinaine **Krista Talvi** ja Haapsalu Keskraamatukogu direktor **Ilme Sepp** võtsid ohjad enda kätte ja jutt hakkas ootamatult hästi jooksmas. Kolmas abimees oli ilus **sinine mikrofoni**, mis kiiresti ja tõrgeteta saalis ringi käis ning osalejatelt arvamusi välja nurus. Ega nüüd igaüks ka ei vastanud, aga sõnakamatel oli alati midagi öelda.

Kõnekoosoleku põhiteema jagunes kolmeks: "**Inimene**", "**Raamatukogu**", "**Raamatukoguhoidja**". Nimetatud alajaotusi vaadeldi omakorda mitmesuguste mõjutustafaktorite kaudu. Kuna haritud kodanik kujuneb keskkonnas ja mõistagi mõjutab ise omakorda ühiskonda, siis haaras keskustelu kuulajad kaasa. Keskkonna kujundajatenä olid kirjas aga kool, kodu, töökoht, raamatukogu, muud kultuuriasutused (muuseumid), täiendõppekeskused, internetipunktid. Olgu lisatud, et kõikide alateemade kohta anti kohalolijatele nõ. graafiline lisaleht, mis aitas teemat

paremini jälgida ning omapoolseid ettepanekuid teha. Nii arvati, et inimest mõjutavad veel ühiskondlik arvamus, reisimine, sõpruskond, loodus, kirik ja kõrts.

Järgnevalt asuti raamatukogu uurima – hindamisskaalal olid ruumid, tehniline varustus, kogud, mitmesugused teenused. Teame ju, et need komponendid on raamatukogu arvestatavaks teabe- ja kultuurikeskuseks kujunemisel olulised. Selle teema juures tekkis päris edukas poleemika, mille oli tekitanud allakirjutanu väitega, et rahvaraamatukogud on küll kultuuriasutused, kuid pole veel täiuslikud teabekeskustena. **Õie Tammissaar** kinnitas ja temaga ühines kindlasõnaliselt **Elle Tarik**, et rahvaraamatukogud on olnud alati teabekeskused, kes on edasi andnud infot, mis ühel või teisel ajajärgul on raamatukogus leidunud. Sama arvamus jagas ka **Inga Kuljus** Võrust ja **Meeli Veskus** Aruküla raamatukogust. Tegelikult oli enamik sõna sekka ütlejatest ühel meelel, et kõik raamatukogud on teabekeskused. Türi raamatukogu esindaja **Liivi Pajur** arvas, et kõik kirjutatu on teave, ja kui ta annab kasvõi kriminaalromaanilugejale, siis on see ka teave. Kohalik kultuurinõunik **Anneli Aken** soovitas julget positsiooni – raamatukogu on kultuuriasutus – hoida. Rahast kõneldi väga vähe, aga sellel temal on ju eelmistel kõnekoosolekutel tuhandeid sõnu ja fraase lennutatud. Külaraamatukogu muredele juhtis tähelepanu **Helen Voogla** Kõmsi külaraamatukogust ja kooliraamatukogude olukorrast kõneles **Ingrid Laasi**.

Huvitavalt sageli nimetati olulise faktorina küll raamatukogu ruume, kuid keegi ei pidanud neid raamatukogu õpikeskonna kujundamisel primaarseks. Vaid Krista Talvi toonitas märksõna *ruumid* suurt tähtsust. Ka ma ise arvan ülimaks raamatukoguhoidja, aga seda, et ruumid on siiski tähtsad, tunnetasin Haapsalu kultuurimaja röskes saalis istudes, mille aura tekitas kümneaastataguseid emotsioone. Aga üks lihtne põhjus, miks me ruume enam esiritta ei tõsta, on arvatavasti **harjumus** hubaste

töötingimustega. Tähendab, aeg on astuda jälle üks samm edasi.

Jõuamegi kolmanda faktorini, mis raamatukogu miljööd kujundab – nimelt raamatukoguhoidjani. Iseloomustavad tunnused on järgmised: hea haridus, korralik väljanägemine, valmisolek muutusteks, üldine silmaring, enesetäiendamine ja rida isikoomadusi (peab olema pedagoog, psühholoog, sotsiaaltöötaja). Loetelu järjekord on täiesti juhuslik ja keegi ei tõstnud ka üht või teist omadust eriti esile. Keskseks kujunes hoopis raamatukoguhoidja ühiskondliku tunnustatuse aspekt. Siis tuli sõna *raha* küll käiku, aga ta polnud esikohal, isegi mitte teisel positsioonil! Üldiselt peeti raamatukoguhoidjat raamatukogus kõige tähtsamaks, vaid **Elle Tarik** lausus, et raamatut, raamatukogu ja raamatukoguhoidjat ei tohi järjestada, sest üks ei eksisteeri teiseta. Kuigi külaraamatukogud olid kitsid oma arvamus avaldama, selgus viimase diskussiooniteema ajal, et lugejad ja omavalitsused hindavad raamatukoguhoidja tööd. Probleem seisneb niisiis ikkagi riigis, kes oma tunnustusega on kitsi. Olgu pealegi, et sõna *tunnustus* võib mitmeti mõista. (Kohalikku raamatukoguhoidjat tuntakse tänaval ära jne.). Tundus, et kõike ei öeldud südamest sugugi ära, nii on arvata, et seda komplitseeritud tunnustuse teemat käsitletakse edaspidigi.

Kokkuvõtet tehes küsis **Krista Talvi**, kas tänane raamatukoguhoidja suudab oma lugejat aidata, suunata, õpetada nii, nagu meie aeg nõuab. Sinise mikrofoni kaudu saime teada, et kõik püüavad, aga nad vajavad seejuures abi ja tuge.

Emotsionaalse lõppkõne pidas **Mare Ektermann**, kes ülistas meie ametit ning sõnas konkreetset koosolekut silmas pidades, et raamatukogu peab olema õppimiskeskus, mitte koolitükkide tegemise koht.

Maire Liivamets

ÜLIKOOLILINN ON VÕITMATU

Raamatukogupäevade avapäeval Haapsalus toimus nagu tavaks ka kirjanduse tundmise võistlus. Kohal oli 17 rahvaraamatukogu võistkonda. Lisaks veel ajalehe "Lääne Elu" meeskond, kuhu kuulus ka Haapsalu linna Urmas Sukles. Küsimused oli koostanud põhiliselt **Maia Kolk** Viljandist, ette luges **Krista Kumberg**. Žüriisse kuulusid **Reet Olevsoo**, **Meeli Veskus** ja **allakirjutanu**. Võitjad: I koht läks Tartu Linna Keskraamatukogule (**Tiina Tarik**, **Tiina Sulg**, **Piret Kiivit**), II koha said Põlvamaa esindajad (**Eve Vals**, **Tiina Hoop**, **Küllil Ots**) ja III koht kuulus Jõgevamaale (**Tiina Kull**, **Piret Narits**, **Ene Läänesaar**). Võistlus oli tempokas ja võitjatele tundusid küsimused kindlasti kerged, teistele võisid nad aga keerulised näida. Igal juhul – kohtumiseni tuleval aastal!

Maire Liivamets

KAS RAAMATUKOGUHOIDJAD OSKAVAD OTSIDA INTERNETIST?

Arvutielsel ajastul moodustus raamatukogu teatmestu kataloogidest, kartoteekidest ja teatmeteostest. Nende traditsiooniliste infoallikate kasutamiskust peetakse iga kutselise raamatukoguhoidja puhul elementaarseks. Seoses elektrooniliste inforessursside mahu ja kättesaadavuse kasvuga on viimasel aastakümnel tunduvalt avardunud ka infootsingu võimalused. Kõigis suuremates raamatukogudes saab kasutada CD-ROM andmebaase, interneti ressursse ja kohtvõrgus kättesaadavaid andmebaase. Pikeemas perspektiivis on raamatukogude ellujäämise võtmeküsimuseks see, kuidas nad suudavad infoühiskonda sisse elada ning millist rolli täita elektrooniliste allikate vahendajana.

Saamaks ülevaadet teadusraamatukogude töötajate interneti kasutamise oskustest, korraldati tänavuste raamatukogupäevade raames 30. oktoobril Rahvusraamatukogu internetisaalis võistlus "Infootsing internetist". Kutsed saadeti tosinale raamatukogule, kuid oma esindaja suutsid välja panna ainult viis – Rahvusraamatukogu, Akadeemiline Raamatukogu, Tartu Ülikooli, Pedagoogikaülikooli ja Tehnikaülikooli raamatukogu. Huvitav, kas teistes raamatukogudes pole ühtegi oskajat?

Netscape Navigator avas juurdepääsu mistahes avaliku interneti vahendeile ja ressurssidele. Iga osaleja sai töölehe 20 küsimusega, mille lahtritesse tuli kanda ka vastused. Küsimused olid mitmest valdkonnast ja erineva raskusastmega. Näiteks: "Milline on Uganda kolmetäheline maa kood ISO 3166 järgi?" või "Kui suur oli UNESCO andmetel kirjaoskamatute arv Togos 1995. aastal?"

või "Kui suur on Tallinna linnamüüris paikneva Hellemani torni läbimõõt?"

Vastamiseks anti aega kaks tundi. Hindamisel arvestati nii vastuste sisulist õigsust kui ka allikale (lihtnimi, URL, selgitus) viitamise täpsust. Viimane on eriti oluline selleks, et vastuseid saaks kontrollida. Internet on oma olemuselt hiiglaslik hajusandmebaas, kust ühele küsimusele võib leida õige palju vastuseid, mis aga ei tähenda, et nad kõik oleksid õiged. Korraldajatel (Jüri Järs ja Mihkel Ütt TTÜ Raamatukogust) kulus lubatud tunnist mõni minut rohkem, et kõik vastused üle kontrollida ja hinnata. Maksimaliselt oli võimalik saada 40 punkti. Tulemused kujunesid järgmiseks:

Marika Meltsas (TÜR) – 35 punkti
Riho Räni (RR) – 31 punkti
Iris Frolov (EAR) – 25 punkti
Carolina Schultz (TPÜR) – 22 punkti
Maie Pihlakas (TTÜR) – 21 punkti

Auhindade eest kandis hoolt ERÜ – kolm paremat said CD-ROM-i, teised raamatu. Kommentaariks nii palju, et kõik kes kohale tulid, said otsingutega hästi hakkama, kuigi ajanappus rahulikumaid tegijaid ilmselt häiris. Kaotatud punktid tulenesid osaliselt ka sellest, et pole harjutud allika aadresse lahti mõtestama ja neile pedantse täpsusega viitama. Ürituse lõpetuseks tutvustas Mihkel Ütt osalejatele imepäraseid võimalusi, mida pakub otsinguks *Alta Vista*. Korraldajate jaoks jäi üks küsimus siiski vastusetu – kas meil on ainult viis teadusraamatukogu, kus leidub esindaja, keda teistega mõõtu võtma saata?

P. S. Kui kellelgi tekkis huvi oma otsingualaseid teadmisi parandada, siis alustuseks sobib hästi Valdo Prausti artikliseeria "Otsing küberruumis" ajakirjas "Arvutimaailm" (alates 1997, nr. 7). Edasijõudnu teab juba isekust abi leida – eks ikka internetist.

Jüri Järs
 TTÜ Raamatukogu

TÄHELEPANU! ERÜ BÜROO OOTAB

Ettepanekud ERÜ aasta- ja teenetepreemiatele.

Esildises kirjeldada kandidaadi tegevust ja märkida preemia liik.

Asutuste, organisatsioonide ja üksikisikute **ettepanekuid F. Puksoo auhinnale**.

Hinnatakse trükis ilmunud raamatuloo, raamatuteaduse, raamatukogunduse ja bibliograafialaseid kirjutise või bibliograafiad. Auhinna esildisele lisada töö kahes eksemplaris.

ERÜ ja TÜR-i ühine auhind parimale autorile kuulutatakse välja F. Puksoo päeval 22. jaanuaril.

Ettepanekuid Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhatuse liikmekandidaatideks.

Malle Ermeli (TÜR), Jüri Järsi (TTÜR) ja Kalju Tammaru (EHR) volitused kestavad aastakoosolekuni **18. veebruaril 1999. a.** Juhatuse liikmetena jätkavad: Sirje Bärg, Mare Ektermann, Katrin Gottlob, Katrin Niklus, Anne Valmas ja esinaine Krista Talvi. Esildisele lisada kandidaadi lühiseloostus ja tema vastus küsimusele:

"Miks kandideerin ERÜ juhatusse?"

Ettepanekud esitada kirjalikult ERÜ büroole

Tallinn, Tõnismägi 2, tuba 4093.

Esitamistähtaeg 5. jaanuar 1999

MEELI VESKUS

**Kultuuriministeeriumi rahva-
kultuuriosakonna peaspetsialist
alates 3. nov. 1998**

Olen kasvanud Lääne-Virumaal, meie suguvõsa põlises kodukohas Sallas, kus minu isa oli kooliõpetaja. Kooliajal tegelesin aktiivselt spordiga. Tartu pedagoogilise kooli Pärnu filiaalis omandasin kehalise kasvatusõpetaja kutse.

Aastatel 1971–1980 olin õpetaja Lääne-Virumaal Salla ja Vasta koolis.

Vähem aega töötasin Karepa ja Viru-Nigula raamatukogus.

1985. aastast elan Harjumaal Raasiku vallas. 1987. aastal asusin tööle Aruküla raamatukogusse, millest 1994. a. sai vallaraamatukogu. Minu kaunimad tööaastad ongi seotud Aruküla ja sealse raamatukoguga. Aruküla muinsuskaitse seltsi volikogu pidas ikka oma koosolekuid raamatukogus.

Samaaegselt töötamisega raamatukogus olin ka asendusõpetaja Raasiku valla koolides ning õppisin Tallinna Pedagoogilises Instituudis, mille lõpetasin 1991. aastal kaugõppes.

Ühiskondlik tegevus: ERÜ juhatuse liige. Olen Raasiku vallavolikogu liige, kultuuri- ja spordikomisjoni esimees.

Mul on neli last, kaks poega ja kaks tütart.

Raamatukoguhoidjaks ja riigiametnikuks ei sünnita. Et olla omal alal tugev ja kompetentne, tuleb palju õppida. Olen oma elus mõnigi kord ootamatuid otsuseid teinud. Senini pole pidanud kahetsema. Ülekõige hindan inimestes ausust ja koostöövalmidust. Meeldivad koostöökogemusi kõigile!

EESTI EI VAJA NOORI JA HARITUD RAAMATUKOGUTÖÖTAJAJAID?!

Enne jõule lõpetab Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse eriala järjekordne lend. Probleemiks on aga kerkinud töö leidmine. Individuaalne helistamine raamatukogudesse on jäänud hüüdjaks hääleks kõrbes – on antud lootust, aga hiljem ühendust ei võeta. Tuleb välja, et Eesti ei vaja noori haritud raamatukogutöötajaid.

Oleme saanud mitmekülgse humanitaarse hariduse – ajaloo ja kirjandustsüklite kõrval oleme õppinud ka näiteks kirjakunsti, retoorikat ja raamatuköitmist.

Täiesti uued õppeained on lugejapsühholoogia ja biblioteraapia. Loomulikult tunneme ka erialseid aineid alates liigitamisest ja kataloogimisest ning lõpetades infosüsteemidega.

Tööleidmine ei ole mitte ainult tänavuste lõpetajate probleem, vaid nii on olnud ka varasematel aastatel ja tõenäoliselt jätkub tulevikuski.

Tekib küsimus, kas on üldse mõtet kulutada aega, energiat ja raha uute raamatukogutöötajate koolitamiseks ning igal aastal kümnekond noort spetsialisti ellu saata, kui nad erialast tööd ei leia.

Ootame vastukajasi ja miks mitte tööpakkumisi Viljandi telefonil (243) 45 642.

1998. a. lõpetajad

MÄLESTAME

EDITH POOM

22. 03. 1912 – 24. 09. 1998

On kustunud üks töökas ja kohusetruu elu, elu täis hoolt ja armastust kaasinimeste vastu.

Edith Poom oli eluaegne raamatukogutöötaja. Pärast Tallinna Linna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi lõpetamist 1931. aastal sai tema esimeseks töökohaks Tallinna Keskraamatukogu. Raamatukoguhoidjana töötas ta seal kuni 1942. aastani, täiendas ennast raamatukogundusalastel kursustel ja oli aastatel 1942–1947 Tallinna I Haruraamatukogu juhataja. Neilt päevilt mäletavad teda nii mõnedki meie kaasaegsed, kes siis olid linnaraamatukogu lugejad. Kui 1947. aastal asutati Eesti Teaduste Akadeemia Raamatukogu, oli Edith Poom üks esimestest, kes uues raamatukogus tööle asus. Algul oli ta raamatukoguhoidja ametikohal, hiljem sektorijuhataja, juhtides perioodika töötlemist. See jäi ka tema viimaseks töökohaks, kust ta pärast 31-aastast töötamist pensionile siirdus. Kolme aastakümne jooksul tundsi Edithit kui asjatundlikku ja ikka lahkelt nõuandvat kolleegi. Ta oli täis energiat, ei kartnud ühtki tööd. Edith võttis alati osa kõigist raamatukogu üritustest – ükskõik, kas oli tegemist mõne uuendusega meie igapäevases töös, külastäikudega teistesse raamatukogudesse tutvumaks kolleegide kogemustega, Läti ja Leedu Teaduste Akadeemia raamatukoguga koos korraldatud konverentsidega, raamatukogu meelelahutuslike ja spordiüritustega.

Edith Poom oli Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu liige. Ta oli üks neist, kes kuulus ühingusse ka sõjaajal perioodil.

Kõik, kes Edith Poomiga koos töötanud, jäävad teda ikka mäletama kui alati sõbralikku, abivalmis ja teotahelist kolleegi.

Eesti Akadeemiline Raamatukogu

HELGA KROSS

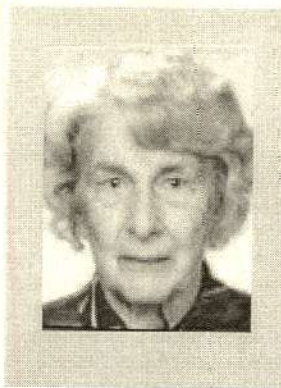
12. 10. 1917 – 7. 11. 1998

Helga Kross on läinud kalmuliste hulka. Raamatukogudel on põhjust teda meeles pidada. Töötas ta ju hulk aastaid 1961–1978 Eesti Rahvusraamatukogu (tollal nimega Fr. R. Kreutzwaldi nimeline Eesti NSV Riiklik Raamatukogu) bibliograafina.

Ta on õppinud Tartu Ülikoolis saksa ja inglise filoloogiat ja siis töötanud mõne aasta õpetajana. Järgnesid poliitvangi ja asumisele saadetu aastad (1945–1954). Bibliograafi toodangu sündis rida trükis ilmunud nimestikke, mõned nüüd küll valikult aegunud, teised raamatukogude töös tänagi.

Teiselt poolt tänu Helga Krossi tõlkijatööle on meil olemas eesti keeles palju teoseid. Bertolt Brecht, Rabindranath Tagore, Hermann Hesse, Thomas Hardy, Georg Büchner, Iris Murdoch, Thomas Mann, Edgar Allan Poe ja rida teisi autoreid on eestkeelse kirjanduse riieleil kättesaadavad ühe või teise raamatu näol. Helga Kross on kirjutanud ka ise novelle. Paraku on need aga jäänud ajakirjade lehekülgedele. Ta oli Eesti Kirjanike Liidu liige.

Helga Krossi põrm on sängitatud Tallinna Rahumäe kalmistule.

Eesti Rahvusraamatukogu

SUMMARY

Ene Loddes's, director of library services, article "Reader Service in the National Library of Estonia" deals with the system of specialized departments including all the activities of the Library. This article describes the different changes that have been introduced in the National Library of Estonia during the last five years. As the precondition of the modern specialized information service is the implementing of electronic information exchange, the author introduces the changes in that area in the NLE. The new integrated library system INNOPAC enables the access to the electronic catalogues the Library and improves of the reader services.

On the occasion of the 45th anniversary of the Collections Management Department and the 80th anniversary of the National Library of Estonia Tea Sein gives a survey of the Department which was founded on July 1, 1954. On the basis of this department the Fine Arts Information Centre, the Rare Books Department, the Archives Collection Department and the Preservation and Conservation Department have been developed. The basic stock of the Collection Management Department comprises books, journals, microfilms and a reserve collection which holds the publications of the 18th and 19th centuries in the Estonian and foreign languages (mainly German). From the reserve collection the publications are transmitted into the basic collection and then are granted to museums and other libraries. The remainder comprises a stock that contains valuable duplicate copies and the publications with interesting impressions and inscripts. The Collection Management Department has a partnership project with Helsinki University Library for microfilming Estonian newspapers of 1918–1940.

Silvi Metsar gives a Story of the National Bibliography Centre (NBC). During 1992–1998 many changes have taken place in the responsibilities and activities of the Acquisitions Department of the National Library of Estonia. These changes started with the moving into a new building. A new task was to compile the state statistics of printed production and to present the cumulative data to the Statistical Office of Estonia and UNESCO; to compile the annual catalogue of translated foreign literature and to send it to UNESCO's publication *Index Translationum*. The National ISBN Centre (from October 1993) and the National ISSN Centre (from April 1995) are the parts of the NBC. The Centre has rights to get a deposit copy of each Estonian document and this enabled to begin the compiling of the current Estonian National Bibliography. Since 1994 the quarterly "The Estonian National Bibliography. The Books" has been published. In 1998 "The Estonian National Bibliography. The Serials 1994–1997" was published. The publication of the NBC "Uued Eesti Raamatud" (The Recent Estonian Books) is issued monthly in printed format and twice a month in electronic version on the home page of the NLE. Taking into account all these changes in the work of the Acquisitions Department, in September 1997 it was renamed to the National Bibliography Centre.

Helle R Emmelt gives a survey of the Archives Collection Department. It celebrated its 10th anniversary on the 1st of October. The archives collection was founded 63 years ago, but the Department came into being

to manage the collection 10 years ago. There are about 300,000 items and about 4,500 readers every year. The collection comprises also reference materials – the analytical card catalogue of Estonian periodicals, personalia catalogues, topographic catalogue from 1939, etc.

In her article "Autographs in the Archives Collection of the National Library of Estonia" **Helle Rummelt** gives a survey of the most fascinating autographs. They are: Konstantin Päts's autograph from 1901 in the book "Estonian Agrarian Reform Laws", the great figure in Estonian diplomacy Ernst Jaakson's autograph in the ambassador Julius Seljamaa's book "Sunny Revolution", the folklorist Jakob Hurt's dedication in the first volume of the folklore collection "Old Zither" published in 1875, some interesting autographs of the folklorist and politician Oskar Kallas and his wife the writer Aino Kallas, etc.

Tunne Kelam's, chairperson of the Board of the National Library of Estonia and Vice-President of the *Riigikogu* (Parliament), interview is dedicated to the 80th anniversary of the National Library of Estonia. In 1976–1980 Tunne Kelam worked in the Fine Arts Section of F. R. Kreutzwald State Library of the ESSR and the interview consists of his reminiscences. He wishes that the NLE would preserve its mission, dignity and mental attitude.

In her article **Larissa Petina** introduces the work *Beschreibung aller Nationen des Russischen Reichs, ihrer Lebensart, Religion, Gebräuche, Wohnungen, Kleidungen und übrigen Merkwürdigkeiten* (Spb., 1776-1780. 4 [Th.]) written by J. G. Georgi, an adjunct of the Academy of Sciences in St. Petersburg. The contemporary researchers consider it the first attempt to compile the ethnographical description of all nations in Russia. Georgi's book had the acknowledgement and was translated at once into French (SPb., 1776) and Russian (SPb., 1776-1777), later it has been republished in German (Leipzig, 1783) and in Russian (SPb., 1795-96; 1799). The various editions of the book were adorned with black-white and coloured engravings representing peoples in their national costumes. The Georgi's description of nations was well-known in Estonia. During the 19th and 20th centuries libraries and museums in Tallinn and Tartu had collected almost all of the publications. For the local researchers the first volume was of the most interest. It dealt with the Finno-Ugrian nations and included a short historical and ethnographical information about Estonia and the Estonians. In the book for the first time the coloured pictures painted in detail the 18th century Estonian woman in her national dress.

In his article "The Beginning of Estonian Professional Sociology" **Rein Ruutsoo** gives a survey of **Ilmar Tõnisson's** collection of works "By the River Emajõgi". Ilmar Tõnisson (1911-1939), a son of one of the first Estonian professional politicians, Jaan Tõnisson, was a scholar with outstanding intellectual capacities. His main interests were Estonian political scene, international relations, formation of modern political ideology and social history of education. Despite of his dramatic death in young years he has published a lot of studies and can be treated as a founder of modern sociology at Tartu University.

The very existence of Tõnisson as a scholar was denied by the Soviet administration and access to his works was restricted. A tradition of western sociology was broken in Estonia after occupation for many decades. But his research on the history of the University of Tartu and ideas about a central role of civic structures in nationbuilding can be treated as an essential contribution to the sociological thinking in Estonia. Collection of his works published this year is an impressive document about tremendous progress which was made by Estonian scholars in the years of independence. He represents in a best way a generation of young Estonian academicians and liberal intelligentsia which was educated in Tartu and trained in the western universities but was lost to his country. Sovietization of social sciences made sociological research a part of official ideology without any real cognitive value.

CONTENTS

■ FIRST COLUMN

Estonian Culture in 1998	Toomas Liiv	4
■ NATIONAL LIBRARY OF ESTONIA – 80		
Reader Service in the NLE	Ene Loddes	5
Five Years in the New House	Sirje Roogna	7
A Survey of the Collection Management Department	Tea Sein	8
A Story of the National Bibliography Centre (NBC)	Silvi Metsar	9
The Anniversary of the Archives Collection Department	Helle Rummelt	12
Autographs in the Archives Collection of the NLE	Helle Rummelt	13
Information Needs of the Members and Officials of the <i>Riigikogu</i>	Giina Kaskla	14
The First Library Building of the Republic of Estonia	Piret Lotman	15
The Changing of the NLE Interior	Tio Tepandi	16
One Question to		
Ludmilla Rass		18
Viivi Kuuspere		19
Rein Koppelmann		20
Ivi Eenmaa		21
Tiiu Valm		22

■ Estonian School Libraries in 1998:

Statistics **Heli Priimets** 22

■ RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP

■ INTERVIEW

Tunne Kelam Suggests that the NLE Would Preserve Its Mission, Dignity and Optimism **Maire Liivamets** 27

■ BOOK HISTORY

Estonica in J. G. Georgi's Ethnographical Work **Larissa Petina** 29

■ ESTONIAN HISTORY OF IDEAS

The Beginning of Estonian Professional Sociology **Rein Ruutsoo** 31

■ ESTONIAN LIBRARIANS ASSOCIATION

The 7th Congress of Estonian Librarians – impressions 35

– the work in sections of:

Public Libraries **Rutt Enok** 36

School Libraries **Ester Sõrmus** 37

Research Libraries **Urve Tõnnov** 37

To the 7th Congress of Estonian Librarians: Libraries in the Open Society **Jaak Aaviksoo** 40

The University of Tartu and Its Library **Peeter Olesk** 41

Well Begun Is Half Done **Maire Liivamets** 41

■ IN MEMORIAN

Edith Poom 45

Helga Kross 45

■ SUMMARY 45

PERIODICAL ABSTRACTS

on maailma üht suuremat infokogu omava ja seda rohkem kui 160 riiki vahendava firma UMI bibliograafiline andmebaas, mis sisaldab infot artiklite kohta sadadest ingliskeelsetest populaarteaduslikest, akadeemilistest ning majandus- ja ärialastest ajakirjadest.

Kõikidel *Periodical Abstracts* andmebaasis olevatel artiklitel on toodud täielik bibliograafiline kirje ja lühiannotatsioon, osalt täistekstid. Enamik ajakirju on bibliografeeritud 1990. aastast, osa ka alates 1986. aastast.

Periodical Abstracts Research II hõlmab andmeid rohkem kui 1800 perioodilise väljaande kohta, nende hulgas on New York Times ja Wall Street Journal. Enam kui 700-l neist on täistekst koos originaalväljaandes ilmunud graafiliste kujutistega.

UMI pakutavate toodete ja teenuste hulka kuulub üle 30 andmebaasi majanduse, panganduse, raamatupidamise, sotsiaalteaduste, hariduse, meditsiini, rakendusteaduste ja tehnoloogia, arvutitehnika, telekommunikatsioonide jm aladelt. CD-ROM andmebaasi uuendatakse kord kuus, *online*-andmebaasi iga päev.

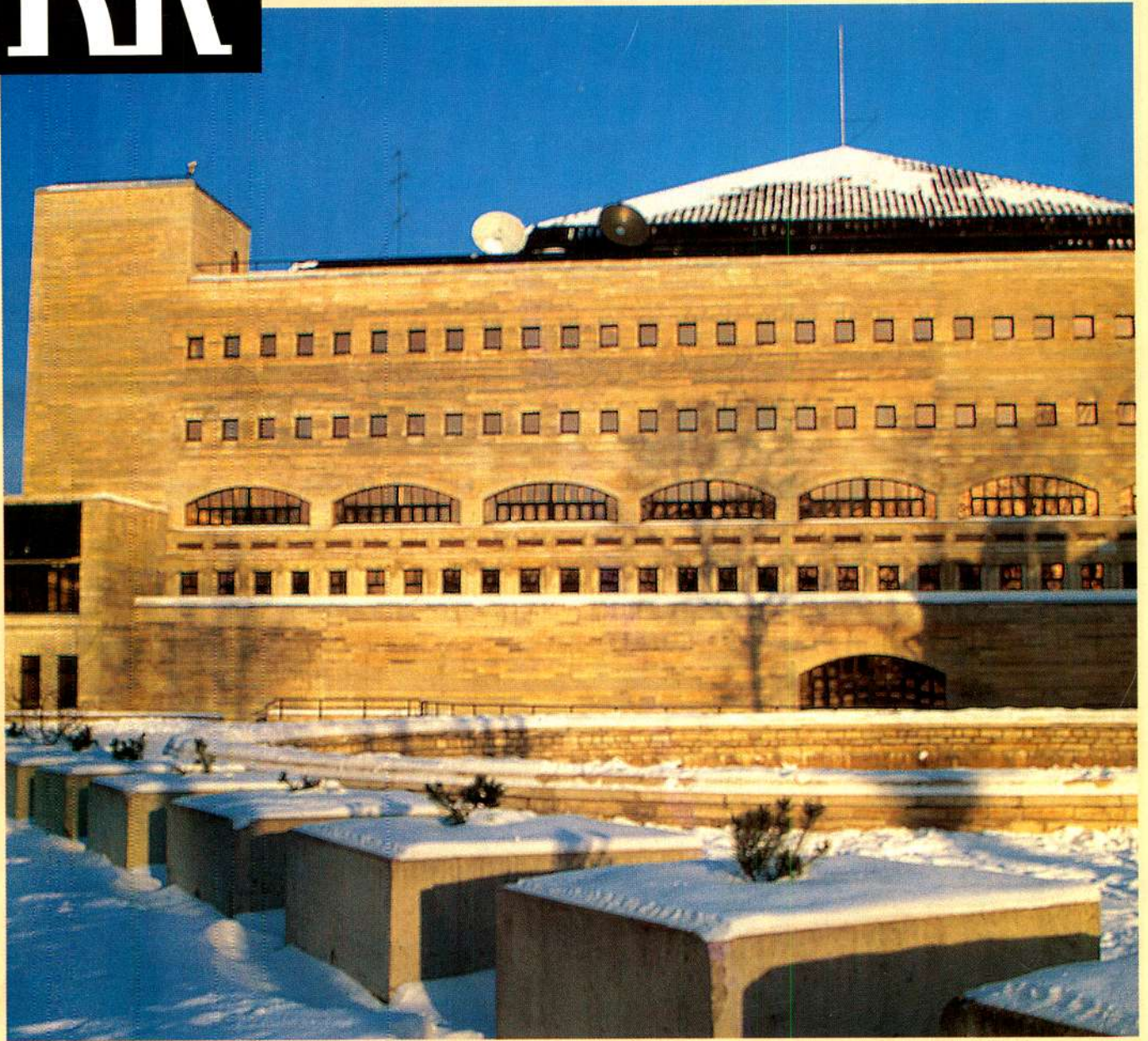
UMI toodete ja teenuste kohta võite lugeda põhjalikumalt nende koduleheküljelt www.umi.com või pöörduda informatsiooni saamiseks UMI rahvusvahelise müügijuhi Andrea Pasquarelli poole faks: 734 973 7007 elektronposti aadress: apasquarelli@umi.com

Tallinnas on *Periodical Abstracts* i võimalik kasutada nii CD-ROM-i kui ka *online*-andmebaasina Ameerika Infokeskuses. Lisainformatsiooni annavad Ameerika Infokeskuse töötajad Vaiko Sepper ja Aita Ilja.

Kentmanni 20, EE0001 Tallinn
<http://www.usislib.ee>
e-post: vaiko@usislib.ee
tel.: (372) 631 2212
(372) 631 2021
faks: (372) 631 2026

RK

Teguderohket uut aastat!